

महाराष्ट्र शासन

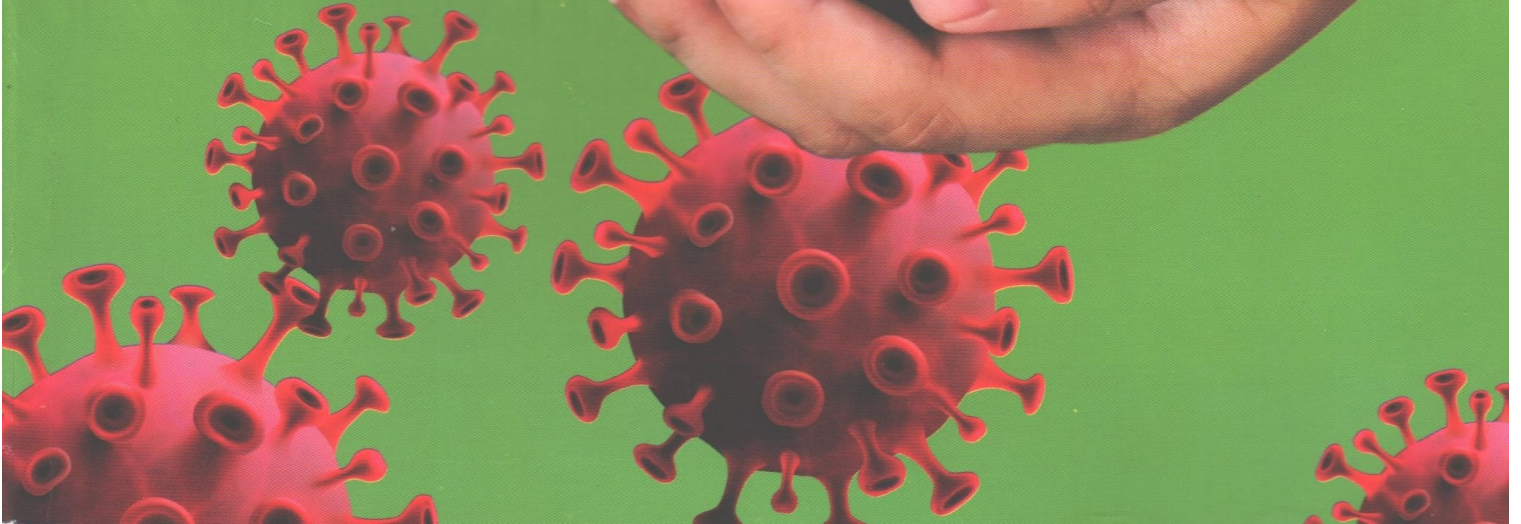
शासकीय ज्ञान विज्ञान महाविद्यालय औरंगाबाद

नॅक पूनमूल्यांकन 'अ' दर्जा प्राप्त

स्थापना-१९२३

नवरस

२०१९-२०

मान्यवरांच्या भेटी

महाराष्ट्र राज्याचे उच्च व तंत्र शिक्षण सचिव सन्माननीय श्री सौरभ विजय साहेब मार्गदर्शन करताना, उच्च शिक्षण सहसंचालक, (औरंगाबाद विभाग) मा.डॉ. सतिश देशपांडे आणि प्राचार्य डॉ. रोहिणी कुलकर्णी-पांढरे

माजी विद्यार्थी पुरस्कृत राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धेच्या बक्षिस वितरण प्रसंगी सन्माननीय आमदार श्री. अंबादास दानवे आणि व्यासपीठाधिष्ठित मान्यवर

नवागतांच्या स्वागत समारंभात विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना सहाय्यक पोलिस आयुक्त (गुन्हे शाखा) मा.डॉ. नागनाथ कोडे

महाराष्ट्र राज्य महिला आयोग पुरस्कृत महिलांसाठी राज्यस्तरीय डिजीटल साक्षरता प्रशिक्षण कार्यशाळेच्या उद्घाटन प्रसंगी मार्गदर्शन करताना डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठाचे सन्माननीय कुलगुरु डॉ. प्रमोद येवले

युवारंग २०१९-२०२० या वार्षिक स्नेहसंमेलनाचे उद्घाटन करताना औरंगाबाद ग्रामीणच्या पोलिस अधीक्षक सन्माननीय मोक्षदा पाटील (भा.प्र.से.)

समाजशास्त्र विभागातर्फे आयसीएसएसआर प्रायोजित एक दिवसीय राष्ट्रीय कार्यशाळेच्या उद्घाटन प्रसंगी सहसंचालक मा.डॉ.डी.डी. गायकवाड, प्रा.डॉ. स्मिता अवचार, माजी सहसंचालक मा.श्री. विठ्ठल मोरे, मा.श्री. लहाने बी.पी. आणि मान्यवर

गंधर्व संगीत महोत्सव २०१९-२०२० चे उद्घाटन करताना सन्माननीय माजी महापौर नंदकुमार घोडले, मा. राजेश सरकटे आणि इतर मान्यवर

गंधर्व संगीत महोत्सवात पं. रोणू मुजुमदार, पं. अरविंद कुमार आझाद, पं. शशांत मत्तेदार, पं. गोविंद धिलारे या आंतरराष्ट्रीय कीर्तिच्या कलावंतांचे सादरीकरण

शासकीय ज्ञान विज्ञान महाविद्यालय औरंगाबाद

* अध्यक्ष *
प्राचार्य डॉ. रोहिणी कुलकर्णी-पांडरे

* प्रमुख संपादक *
प्रा.डॉ. पंकजा वाघमारे

नवम्बर २०१९-२०२०

* संपादक मंडळ *

प्रा.डॉ. जनार्दन काटकर
प्रा.डॉ. भगवान कांबळे
प्रा.डॉ. वैशाली नाईक-देशमुख

प्रा.डॉ. वसंत शेडगे
प्रा. पवन शिंदे
प्रा. शेख नुजहत परवीन

* मुद्रक *
श्री प्रिंटर्स
औरंगाबाद

* छायाचित्रण *
श्री. दिपक उरगुंडे
औरंगाबाद

टीप : या अंकात व्यक्त झालेल्या मतांशी संपादक मंडळ सहमत असेलच असे नाही
(केवळ खाजगी वितरणासाठी)

‘नवरस’ हा आमच्या महाविद्यालयाच्या विद्यार्थ्यांच्या सर्जनशीलतेचा उत्कृष्ट नमुना ! विद्यार्थ्यांचे विचार आणि त्यांच्या भावनांना मोकळी वाट करून देणारं हे हक्काचं व्यासपीठ ! नवरसचा हा अंक विद्वानांच्या हातात सोपवताना आम्हांला अत्यंत आनंद होत आहे. कोणत्याही गोष्टीची निर्मिती करणं हे सोपं नसतं कधीच ! त्या निर्मितीच्या मागे एखादी कथा, व्यथा वा वेदना दडलेली असते. तशीच ती यंदाच्या नवरसच्या निर्मितीची देखील आहे. दरवर्षी अत्यंत आनंदाने आणि उत्साहाने या नवरसची निर्मिती प्रक्रिया पार पडते. विद्यार्थ्यांच्या लेखनकलेला आविष्कृत करण्याकरिता हे ‘नवरस’ अस्तित्वात आलं. वर्षानुवर्ष म्हणजे जवळपास शंभर वर्ष होत आली ‘नवरस’ ला ! ज्या निर्मितीमध्ये विद्यार्थी अत्यंत उत्साहाने योगदान देतात असा हा महाविद्यालयाचा अत्यंत जुना उपक्रम आहे. पाच भाषांमधून विद्यार्थी साहित्यलेखन करतात त्याचप्रमाणे विज्ञानविषयक आणि समाजविज्ञानपर विचार देखील नवरसमधून व्यक्त करतात. नवरस म्हणजे विद्यार्थ्यांच्या आठवणींचा खजिनाच आहे. विद्यार्थी लिहितात आणि त्यांचे शिक्षक त्या लेखनावर दृष्टिक्षेप टाकत आनंदानं नवरसला साकारतात. वर्षागणिक हे नवरसचं बदलतं रूप पाहून धन्य देखील होतात. यावर्षी मात्र नवरसच्या निर्मितीवर एक घोर संकट येऊन पडलं. संपूर्ण जगाला ज्या साथीच्या रोगाने ग्रासलं त्या कोविड-१९ या विषाणू समूहातील कोरोनानं सकल विश्वाला विळखा घातला. कोरोनानं सकल विश्वाला विळखा घातला आणि मानवी आयुष्यच बदलून गेलं. फेस मास्क, सामाजिक अंतर, लॉकडाऊन, अनलॉक, सॅनिटायझर या शब्दांनी आणि प्रक्रियांनी मानली आयुष्य व्यापून गेलं. कोरोनाचा कहर मानवजातीला स्तब्ध करून गेला. या सर्वांचा परिणाम अर्थातच नवरसच्या निर्मितीवरही न झाला तर नवलच ! वर्षानुवर्ष अविरत सुरु असलेली ‘नवरस’ ची परंपरा खंडित होऊ नये यासाठी अत्यंत उशिरा का होईना पण आम्ही हा अंक प्रकाशित करू शकलो याचे समाधान आहे. नवरसचे मुखपृष्ठ हे या सगळ्या घटनांचे द्योतक आहे. सकारात्मकता आणि आशावाद हा जिवंत राहिलाच पाहिजे तरच मानवी जीवनातील संकटांना सामोरे जाता येईल ‘अनंत अमुची ध्येयासक्ती, अनंत अन् आशा, किनारा तुला पामराला’ असा संदेश देणारं हे मुखपृष्ठ आहे यंदाच्या नवरसच्या निर्मितीच्या कथेची व्यथा सुसह्य बनविणाऱ्या सर्वांचेच आभार ! स्वतःचे प्राण धोक्यात घालून आपल्या देशबांधवांच्या रक्षणासाठी कटिबद्ध असलेल्या सर्व कोविड योद्धांना ‘नवरस’ तर्फे कोटी कोटी प्रणाम !

डॉ. पंकजा माधव वाघमारे

प्रमुख संपादक

नवरस संपादक मंडळ २०१९-२०२०

डॉ. रोहिणी कुलकर्णी-पांडरे (प्रभारी प्राचार्य)

कुंभारासारखा गुरू नाही रे जगात
वर घालितो धपाटा, आत आधाराचा हात
आधी तुडवी तुडवी मग हाते कुरवाळी
ओल्या मातीच्या गोळ्याला येई आकृती वेगळी
घट जाती थोराघरी, घट जाती राऊळात
कुणी चढून बसतो गावगौरीच्या मस्तकी
कुणी मद्यपात्र होतो रावराजाच्या हस्तकी
आव्यातली आग नाही पुढा कुणी आठवत
कुणी पूजेचा कलश, कोणी गोरसाचा माठ
देता आकार गुरूने, ज्याची त्याची लाभे वाट
घट पावती प्रतिष्ठा, गुरू राहतो अज्ञात

- ग.दि. माडगूळकर

प्राचार्यांच्या लेखणीतून

'नवरस' या वार्षिक अंकाच्या निमित्ताने, शतकपूर्तीच्या उंबरठ्यावर असलेल्या मराठवाड्यातील सर्वात पहिल्या व शासनाच्या निर्देशानुसार कार्य करण्याच्या शासकीय ज्ञान विज्ञान महाविद्यालयाच्या गौरवशाली परंपरेची पताका घेऊन उज्वल भविष्याकडे दमदार वाटचाल करणाऱ्या येथील तरुणाईची स्पंदने टिपतांना मला मनस्वी आनंद मिळत आहे.

नवीन शैक्षणिक धोरणांचा मागोवा घेत येथील तरुणाई आलेल्या संधीचा पुरेपुर वापर करून आत्मविश्वासाने जगाच्या महासागरात सामील होत आहे. विद्यार्थ्यांच्या उज्वल भविष्यासाठी दरवर्षी महाविद्यालयातर्फे वेगवेगळे अभ्यासपूरक आणि अभ्यासेतर उपक्रम सातत्याने राबविले जातात. त्याचाच एक भाग म्हणून "राष्ट्रीय" उच्चतर शिक्षा अभियानातून (RUSA) प्राप्त निधीमधून यंदा विद्यार्थ्यांसाठी Language Laboratory, अद्ययावत संगणक कक्ष, सर्व सोयींनी समृद्ध जिमखाना, उपहारगृह, आणि इतर अनेक गोष्टी उपलब्ध करून देण्यात आल्या.

झपाट्याने बदल होत असलेल्या या जागतिकीकरणाच्या रेट्यात आमच्या महाविद्यालयाच्या विद्यार्थ्यांनी होत असलेले बदल आत्मसात करून स्पर्धेच्या युगात उत्तुंग शिखर गाठावे यासाठी महाविद्यालयातील प्रत्येक घटक कार्यरत आहे. शिक्षक, पालक आणि विद्यार्थी या त्रिसूत्रीच्या समन्वयाने शिक्षण क्षेत्रात अग्रणी राहण्याची धडपड हे महाविद्यालय अविरोध करत आहे आणि त्याचीच प्रचिती यावर्षी डॉ. बाबासाहेब आंबडेकर मराठवाडा विद्यापीठात कला विभागातून बी.ए. च्या परीक्षेत सर्वप्रथम येऊन कुमारमंगलम् कालिया या आमच्या विद्यार्थ्यांने दिली आहे आणि त्याने दाखवलेल्या यशाचा मार्ग इतर विद्यार्थी देखील अवलंबतील याची आम्हाला खात्री आहे.

विद्यार्थी आणि शिक्षकांनी शिक्षण क्षेत्रात होणारे आमूलाग्र बदल लक्षात घेऊन ज्ञान प्राप्त करतांना, शिक्षण हे नेहमीच विद्यार्थ्यांना प्रेरणादायक आणि त्यांची ज्ञानलालसा वृद्धिगत करणारे राहिल याचा कटाक्षाने प्रयत्न करावा म्हणजे शिक्षणाला विद्यार्थी निव्वळ नोकरी मिळवण्याचे एक साधन म्हणून न वापरता एक सज्जन, जागरूक नागरिक होऊन, संशोधकवृत्ती बाळगून, संवेदनशील मानव म्हणून उभा राहिल. विद्यार्थ्यांच्या विचार शक्तीला चालना देऊन त्यांना लिहिताे करण्यासाठी एक व्यासपीठ "नवरस" च्या निमित्ताने उपलब्ध करून दिलेले आहे त्यात साहित्य, कला, विज्ञान आदी भागांमधून लिखाण करून विद्यार्थी व्यक्त झाले आहेत या सर्वांचे मी कौतुक करते तसेच त्यांना मार्गदर्शन करून त्यांचे साहित्य प्रकाशित करण्यासाठी कार्यरत सर्व संपादक मंडळाच्या अथक परिश्रामाने हा अंक आपल्या पर्यंत पोहचत आहे. नवरस या वार्षिकांकाला मुद्रित करण्यासाठी कोरोनाच्या जगव्यापक संकटाने थोडा विलंब होत आहे याची कल्पना आहे...

या जगविनाशी संकटाशी आपण यशस्वी मुकाबला करून आपले जीवन पुन्हा पूर्ववत सुरळीत जगू शकू ही आशा याठिकाणी व्यक्त करते....

- डॉ. रोहिणी कुलकर्णी-पांढरे

प्रभारी प्राचार्य

शासकीय ज्ञान विज्ञान महाविद्यालय, औरंगाबाद

*****

- संपादक -

डॉ. जनार्दन काटकर

- विद्यार्थी संपादक -

केदार किरण कुलकर्णी

(बी.ए. तृतीय वर्ष)

तिमिराचा नाश व्होवो

गीता तिमिरहरिणी, नेत्रदायिनी
दुरितांचे तिमिर जावो।
विश्व स्वधर्म सुर्य पाहो।
जो जे वांछिल तो ते लाहो
प्राणिजात ।।

ह्या ओळी आहेत संतश्रेष्ठ ज्ञानोबा माऊलींच्या पसायदानातल्या. 'अवघाचि संसार सुखाचा करीन, आनंदे भरीन तिन्ही लोके' अशा उच्च विचारांचे धनी असलेल्या माऊलींनी विश्वात्मक देवाकडे 'तिमिराचा नाश होवो' असे पसायदान मागितले आहे. माऊलींनी संपूर्ण ज्ञानेश्वरीमध्ये या तिमिराच्या नाशाला फार महत्व दिले आहे.

मग प्रश्न येतो की काय आहे हे तिमिर? मुळातच 'तिमिर' या शब्दाचा अर्थ काय? तर तिमिर म्हणजे अंधार, काळोख हा अंधार बऱ्याच प्रकारचा आहे जसे की, नैराश्याचा, अस्पष्टतेचा, अहंकाराचा अंधःकार एकूणच संपूर्ण मानवी जीवन पाहता आपण या निष्कर्षाप्रती येऊन पोहोचतो की, आपल्या जीवनातल्या बहुतांश समस्यांच्या/प्रश्नांच्या मुळाशी हा अंधःकारच आहे. आणि या अंधाराचा परिणाम म्हणून परत आपल्या हाताशी काय येते तर 'अंधार' मग तो नैराश्याचा अंधःकार असेल नाही तर आत्महत्येसारखा भयानक काळोख.

हे एक प्रकारचे अंधाराचे अविरत फिरणारे चक्र आहे. मग या चक्राला भेदण्याची क्षमता कोणामध्येच नाही का? तर ही क्षमता आपल्यामध्येच आहे. आणि ज्याप्रमाणे अर्जुनाला मदत करण्यासाठी भगवान श्रीकृष्ण होते अगदी त्याचप्रमाणे आपल्या मार्गदर्शनाकरिता त्याच योगेश्वराच्या मुखारविंदातून स्रवलेली "श्रीमद्भगवद्गीता" आहे. गीता म्हणजे केवळ १८ अध्याय ७०० श्लोक असलेला, लाल फडक्यामध्ये गुंडाळून ठेवलेला ग्रंथ नव्हे तर ती साक्षात ज्ञानगंगा आहे.

असं म्हणतात की या जगाच्या प्रत्येक प्रश्नाचे उत्तर गीतेमध्ये दडलेले आहे. गीतेचा कालखंड सुमारे ५,००० वर्षापूर्वीचा आहे. तर मग आजच्या २१ व्या शतकामध्ये, विज्ञानयुगामध्ये ही गीता लागू पडेल काय? या प्रश्नाच्या उत्तरादाखल आपण एक उदाहरण पाहूयात

संपूर्ण भारतभूमीला ब्रिटीश कालसर्प घट्ट विळखा घालून बसला होता. सर्वत्र गुलामीचा अंधःकार होता. १८५७च्या उठावाच्या अपयशाने भारतीयांवर "उषः काल होता होता काळरात्र झाली..." असे म्हणण्याची वेळ आली होती. अशा त्या कराळ काळात आपल्या मातृभूमीला या गुलामगिरीतून मुक्त कसे करता येईल? या विचंचनेतून एक गृहस्थ सहज गीता चाळत होते. सोळाव्या अध्यायातील दुसरा श्लोक राहून-राहून डोळ्यासमोर येत होता.

*अहिंसा सत्यमक्रोधस्त्यागः शान्तिरपैशुनम् ।
दया भूतेष्वलोलुप्त्वं मार्दवं हीरचापलम् ।।*

आणि उत्तर गवसलां। "अहिंसा" या अहिंसेच्या जोरावर त्या गृहस्थाने आपल्या मातृभूमीला परवतशेच्या अंधःकारातून बाहेर काढून स्वातंत्र्याचा अरुणोदय दाखविला ते गृहस्थ होते राष्ट्रपिता महात्मा गांधीजी.

मुळातच युद्धभूमीवर विरोधामध्ये आपल्याच स्वकियांना आणि आप्तेष्टांना पाहून कर्तव्यपराडमुख झालेल्या अर्जुनास त्यातून बाहेर काढण्यासाठी योगेश्वराने या वसुंधरेला एका तेजाचे दान दिले आणि ते तेज म्हणजेच गीता. तिचा जन्मच मानवाला अंधःकारातून बाहेर काढून त्यांना प्रकाशयात्री बनवण्यासाठी झालेला आहे ती गीता खरोखरच तिमिरहरिणी आहे, तेजदायिनी आहे.

जिच्या केवळ एका शब्दाचा आधार घेऊन सांघिक प्रयत्नांनी भारतदेश स्वतंत्र झाला ती गीता साक्षात तेजाचा लोळ आहे पण, हे तेज "चंद्रमे जे अलांच्छन। मार्तंड जे तापहिन ।" या उक्तीप्रमाणे आहे.. "कर्मण्येवाधिकारत्से या फलेषु कदाचन। (२.४७) ' असे म्हणून गीतेने अकर्मण्येतेवर प्रहार करुन कर्मयोग सांगितला आहे. "उद्धरेदात्मनात्मानं नात्मानमवसादयेत" (६:५) म्हणून 'मीच माझ्या जीवनाचा शिल्पकार' ही उक्ती गीता आपल्यावर ठसवते. नैराश्याच्या गर्तेत सापडून 'मी काहीच करू शकत नाही हो...' असे म्हणणाऱ्या युवकांना "ममैवांशो जीवलोके..." (१५:७) समजावून त्यांच्यात आत्मविश्वासाचा संचार करविते.

याच गीतेतल्या कर्मयोगाला आपलेसे करुन टिळकांनी ब्रिटीशांना पळता भूई थोडी केली. याच गीतेच्या बळावर विवेकानंदानी जागतिक सर्व धर्मपरिषद

गाजवली. हीच गीता हाताशी घेऊन विनोबांनी भूदान चळवळ आरंभिली. आणि याच गीतेच्या तेजाने तेजयुक्त होऊनी “सीदान्ति मम गात्राणि ...” (१.२९) म्हणणारा अर्जुन “करिष्ये वचनं तव...” (१८.७३) म्हणतो. दैवी संपत्ती आणि आसुरी संपत्ती समजावून (१६ वा अध्याय) केवळ अंधारात जाण्यापासूनच नव्हे तर त्यातून बाहेर येऊन सदगुणांच्या तेजाने तळपायाला शिकवले. “अद्वेष्टा सर्वभूतानां” (१२.१३) समजावून आध्यात्मिक जीवनाच्या उन्नत अवस्थेपर्यंत जाण्याचे मार्गदर्शन गीतेने केले आहे. सर्व सामाजिक समस्यांच्या मुळाशी असणाऱ्या जातिभेदावर गीतेने “सर्वस्य चाहं हृदिसान्निविष्टो..” (१५.१५) हा साधा आणि सोपा उपाय सुचवला. जो भगवंत माझ्या हृदयात आहे तोच समोरच्याच्या हृदयात आहे, ही भावना मनात स्थिर झाल्यावर दुसरा-दुसरा न राहता आपला भाऊ होतो.

हे सर्व संदर्भ पाहता आपल्याला असे दिसून येते की, गीता हे ज्ञानाचे भांडार उपरोक्त उदाहरणे त्यांची आहेत ज्यांनी गीतेतल्या तेजाला ओळखून त्याला आपलेसे केले, म्हणून आज ती काळाच्या पडद्यावर प्रकाशमान आहेत आणि आपल्याला प्रकाशाची वाट दाखवत आहेत. आपणही त्यांच्या पावलावर पाऊल टाकून प्रकाशयात्री बनूयात.

- चैतन्य महादेव इंगळे
बी.एस्सी (प्रथम वर्ष)

महाविद्यालयातील तीन वर्षे

महाविद्यालयीन जीवन! प्रत्येकाच्या आयुष्यातील अविस्मरणीय असे क्षण आयुष्यभराच्या आठवणींची साठवण आपण ह्या महाविद्यालयीन जीवनात करत असतो. महाविद्यालयीन जीवनाचा शेवटचा दिवस! एक अनामिक हुरहुर मनात दाटलेली, आज माझ्या ह्या तीन वर्षांच्या सुवर्ण युगाची सांगता, प्रत्येकजण उंची स्वप्न घेऊन निघालेला, आयुष्याच्या नव्या लढाईसाठी सज्ज झालेला!

शाळेचा उंबरठा ओलांडताना हुरहुर, उत्सुकता अशा किती तरी भावना मनामध्ये वादळ निर्माण करत होत्या.

प्रत्येकाच्या तोंडून ऐकले होते की, महाविद्यालयीन जीवन असे असते, तसे असते आता ते सर्व अनुभवण्याची संधी मला मिळणार होती. इयत्ता ११वी मध्ये महाविद्यालयाची पायरी चढताना झालेला आनंद बारावीच्या चिंतेमुळे फार काळ काही टिकत नाही. प्रत्येक विद्यार्थी खरे महाविद्यालयीन जीवन जागतो ते १२ वी नंतरच्या पदवीच्या तीन वर्षांमध्ये. प्रथम वर्षामध्ये प्रवेश घेताना मनामध्ये असलेला आनंद, उत्सुकता, शाळेची सुखद आठवण आणि स्वतःची स्वप्न पूर्ण करण्याची धडपड अशा कित्येक भावना सोबत असतात, तशाच त्या माझ्या सोबतही होत्या.

मी तर पहिल्यांदा दररोज कॉलेज न करण्याचे ठरविले होते. तथापि येथे आल्यावर ४.०० ते ५.१० वाजेपर्यंत होणारे तास मिळालेले नवीन सवंगडी ह्या सर्वांच्यामध्ये नकळत महाविद्यालयाची ओढ लागली अन् मी नियमित महाविद्यालयामध्ये येवू लागले. माझ्या महाविद्यालयीन जीवनावरील काही ओळी,

आली होती काही पाखरे इथे, स्वप्न घेवून,
कोणी स्वतः ची तर कोणी आपल्याची होवून
तर कोणी आले होते कारणे घेवून,
तर कोणी अकारण, परंतु सर्व
आले होते आपणहून।।

महाविद्यालयाच्या पहिल्या
दिवशी होते जे अनोळखी,
आज झाले ते माझे साथी,
वेळे सोबत मी दररोज आठवणींचे
नवे पान जोडत गेले,
महाविद्यालयाची ही तीन
वर्षे आयुष्याचा सुवर्ण काळ बनत गेले।।

पाहिला तो मी महाविद्यालयाचा कट्टा,
त्यावर बसून करायचो आम्ही सर्व थड्डा,
प्राध्यापक वर्गात शिकवायचे,
मात्र शिकवलेले सर्व डोक्यावरून जायचे।।

गोष्टी संपतात पण आठवणी नाही,
त्या कायम स्मरणात राहतात,
महाविद्यालयाची तीन वर्षे निघून गेली,
आम्हाला कधीच नाही समजले।।

मित्रांची क्रश कळाल्यावर
त्यांना त्या नावाने आवाज देणे,
तो अथवा ती चिडल्यावर
त्यांच्याशी गंमतीत भांडणे,
सेल्फी, ग्रुप फोटो, स्टेटसची भरती,
कॅटीननंतर तास बुडवून केलेली मस्ती।

मग उजाडेल तो
महाविद्यालयातील शेवटचा दिवस,
कोणी तरी उच्चशिक्षण घेऊन होईल
अधिकारी, कोणी समाज सेवेत तर
कोणी देशसेवेत रमूण जाईल,
काहीजण विवाहबद्ध होऊन
हाकतील संसाराचा गाडा।।

एके दिवशी अचानक फोन खणखणोल,
मित्राचा आवाज हृदय हेलावून टाकेल,
जुन्या आठवणींना झळाळी येईल,
कॉलेजविश्वाची सफर पुन्हा एकदा घडेल।।

तो दिवस फक्त स्वतः चा असेल,
ना कामाची घाई ना कुठला तणाव असेल,
फक्त जुन्या सोनेरी क्षणांचा सहवास,
गमती जमतींचा - मजामस्तींचा प्रवास।।

पुन्हा भेटण्याची आश्वासने मिळतात,
कट्टेकरी आपल्या कामाला जातात,
सगळेच उत्साहात, आनंदात असतात,
महाविद्यालयाची तीन वर्षे
कायम स्मरणात राहतात।।

- पायल विजय सुर्यवंशी
बी.ए. तृतीय वर्ष

समाजाची दैना

माझ्या समाजाची दैना काय झाली हे बघायला
कोणालाही वेळ नाही, पण माझ्या समाजामध्ये आजही
जातीपातीच्या नावाखाली धर्माच्या नावाखाली राजकारण
केले जाते आणि यामध्ये राजकारण्यानीच फायदा
उचललाय व माझ्या समाजातील लोकांना यामध्ये नुसतं
भरडणं लावलं माझ्या समाजामध्ये आजही खऱ्या
माणसांची गरज आहे व समाजासाठी लढणाऱ्यांची गरज
आहे. की आजचा माणूस फक्त स्वतःचा विचार करतोय
आणि पुढे चालतोय पण मग माझ्या समाजातील असंख्य
लोकांना सोबत घेऊन चालण्याची गरज आहे.

पण आज प्रत्येक व्यक्ती माझा आणि माझाच विचार
करतोय. आज कोणत्याच माणसाला माझ्या समाजाचं
काय होईल आणि समाजाची दैना काय आहे हे सुद्धा
बघायला तयार नाही. आजही माझ्या समाजाला चंद्रशेखर
आझाद, भगतसिंग राजगुरु, सुभाषचंद्र बोस यासारख्या
माझ्या समाजासाठी व माझ्या देशासाठी काम
करणाऱ्यांची गरज आहे.

फक्त आश्वासन देणाऱ्यांची गरज नाही मग तो
राजकारणी असो वा समाजसेवक असो. जसा काळ
बदलला तसे लोकांचे विचार देखील बदलले पण ते
विचार फक्त आपल्या घरांमध्येच राहिले. आणि आजच्या
बदललेल्या काळात बदललेल्या लोकांचे विचार माझ्या
समाजापर्यंत पोहचले नाही.

म्हणून माझ्या समाजाची दैना जास्त प्रमाणात वाढत
आहे. समाजातील लोकांचे विचार नक्कीच बदलेल पण
ते विचार माझ्या समाजासाठी बदला व आपल्या
समाजाची दैना नष्ट करा.

विचार बदला नक्कीच

समाज बदलेल व स्वतः

बदला नक्कीच जग बदलेल.

त्यासाठी पहिले सुरुवात आपल्या स्वतःपासून
करण्याची गरज आहे व स्वतः बदलण्याची गरज आहे
ज्या दिवशी आपण आपले विचार बदलू व स्वतः बदलू
त्या दिवशी माझ्या समाजाची दैनाही नष्ट होण्यास
सुरुवात होईल व एक दिवस माझ्या समाजाचा पूर्णपणे
विकास होईल व माझ्या समाजाची दैना पूर्णपणे नष्ट

होईल.

व तसेच माझ्या समाजातील जाती धर्माच्या नावाखाली चाललेलं राजकारण संपुष्टांत येईल आणि माझ्या समाजातील जाती भेद नष्ट होईल म्हणून आपल्या समाजाची दैना समजून घ्या व त्यावर विचार करा. व नक्कीच आपले विचार बदला आणि आपल्या समाजातील लोकांना सोबत घेऊन चला .

विचार बदला समाज बदलेल.

- राहुल राठोड
बी.ए. तृतीय वर्ष

चांदण्यातला प्रवासी मी - एक आस्वाद

मी राधिका अशोक काटकर बी.ए तृतीय वर्षामध्ये शिक्षण घेत आहे. मला लहानपणापासूनच कविता वाचायला खूपच आवडते. आतापर्यंत बरेच कविता संग्रह वाचलेले आहे. म्हणून नवरसमध्ये कवितेवरतीच लेखन करावे असे वाटले म्हणून कवितेवर लिहित आहे. आमचे मराठी विभाग प्रमुख डॉ. जनार्दन काटकर सर यांच्या चांदण्यातल प्रवासी मी या कविता संग्रहावर मी लिहित आहे.

तुझ्या गोड हास्याने

तुझ्या गोड हास्याने उन्हातही चांदणे फुलते
उसवलेल्या संसारातही आनंदाची कळी खुलते

तुझ्या गोड हास्याने झंकार हृदयी फुटतो
सहवासात तुझ्या स्वर्ग मला भेटतो.

अशा प्रकारे मनमोहक कविता लेखन सरांनी त्यांचा पहिला कवितासंग्रह 'चांदण्यातला प्रवासी मी' यामध्ये केले आहे.

'तुझ्या गोड हास्याने' ही कविता मनाला खूपच भावली म्हणून मी सर्वप्रथम या कवितेचा उल्लेख केला आहे.

जेव्हा आपल्या सुख दुःखामध्ये कुणाची तरी साथ असेल तर जीवन आनंदाने जगता येते. कुणाच्या तरी एका हास्याने मन सुखावत असेल तर त्या हास्याला अमूल्य असे महत्त्व आहे, असे सांगण्याचा प्रयत्न

सरांनी केला आहे.

तुझ्या हास्याने माझ्या संसारामध्ये आनंद निर्माण होतो म्हणून हास्याला किती महत्त्व असते हे पटवून दिले आहे. ते असेही म्हणतात.

आई धरती असते तर बाप हा आकाश असतो

आई ही पणती असते तर बाप हा प्रकाश असतो

आई ही शर्ट असते तर बाप हा कॉलर असतो

आई ही स्लॅब असते तर बाप हा पिलर असतो.

आई जरी जमीन असली तरी बाप हा आकाश आहे म्हणजे पायाला आधार असला तरी शरीराला आवरण असलेला आपला बाप असतो. वातीला आधार असलेली पणती आई असली तरी जळणारा बाप असतो अंग झाकणारी आई असली तरी त्याला मान बापाचा असतो कारण समाजात वावरताना शर्ट नाही तर शर्टाची कॉलर टाईट करून चालतो म्हणून कॉलरला बापाची उपमा दिली आहे. आई छत असली तरी छताला आधार देणारा आपला बाप असतो.

अतिशय हृदयाला भिडणाऱ्या भावनाचे वर्णन अतिशय थोडक्यात आणि मोजक्या व मौल्यवान शब्दात केले आहे.

ब्रिटिशांच्या राज्यात त्यांनी केले. अन्याय फार जागी होऊन भारत माता झाली लढाया तयार

आपण जर सूक्ष्मपणे आकलन केले तर लक्षात येते की, काव्यामध्ये प्रेमाबरोबर इतिहास पण साथीला आहे. त्यांनी या कवितेच्या ओळीमध्ये ब्रिटिशांनी केलेला अन्याय बघून कवितेच्या रूपाने मांडलेल्या शब्दातून दिसून येते.

मन मोकळं मोकळं जसं निरभ्र आकाश

मन मोकळं मोकळं सदा आत्मानंदाचा प्रकाश

मन मोकळं मोकळं नाही द्वेष मत्सर मोह

मन मोकळं मोकळं अवघा आनंदाचा डोह

मनाची अवस्था कशी असते आणि ती कशी असावी याचे वर्णन पुढील स्पष्टीकरणात वरील कवितेच्या ओळीमधून होईल.

आजच्या जगात वावरताना आपण जर निरीक्षण केले असेल तर आपल्या लक्षात येईल प्रत्येकाच्या डोक्यात काहीना काही गोंधळ चालत असतो. त्याच गोंधळाने ती व्यक्ती दुःखी, कष्टी, चिडचिडी असते ती सतत

तणावग्रस्त असते. त्यांचे मन मोकळं करण्यासाठी कवी काटकर सर कविता लिहितात.

व्यक्तीचे मन नेहमी मोकळं असाव त्यामुळे नवीन विचाराला चालना मिळते. सुख, समाधान मिळते. सतत आतल्या मनाचा विचार करा. आनंद मिळेल. मनातला द्वेष, मत्सर काढून टाका, आणि मनाला अगदी मोकळं करा तेव्हाच आनंद मिळेल, असे ते सांगतात.

जीवनामध्ये फक्त प्रेमच असतं कालातीत नि टिकावू

प्रेमाशिवाय इतर सारेच काही असतं विकावू

प्रेमच असतं सान्या जीवनाचा पाया

विसर पडला याचा तर जातं जीवन सारं वाया

कवी म्हणतात प्रेम हे अडीच अक्षराचा शब्दच संपूर्ण जीवन आहे. खरचं आहे विचार केला तरचं समजतं संसारात प्रेम असेल तर तो शेवटपर्यंत टिकतो. नाही तर अर्ध्यावरती डाव मोडला यासारखे होते. प्रेम असेल तर आग्रा बघायला मिळतो नाही तर आग बघावी लागते.

‘चांदण्यातला प्रवासी मी! संहिता आणि समीक्षा यामध्ये अनेक वाचकांनी स्वतःचे मनोगत मांडलेले आहे. कारण त्यांना हा कवितासंग्रह एवढा भावला की लिहिण्यास भाग पडले. त्यांपैकीच डॉ. तीर्थराज कापगते यांनी अतिशय सुंदर शब्दात मांडणी केली

ते म्हणतात -

कवी हा जगाचा रहिवासी असला आणि इथल्या व्यवहारात दुनियादारी पाळत जगणे हे त्याचे भाग्यध्येय असले, तरी त्याचे मन मात्र सतत या जगाच्या पलिकडे दूर कुठेतरी भटकत असते. दुःखाच्या वैशाख वणव्यात जळत असतांनाही, त्याच्या तळहातावरून मध्येच वाऱ्याची गार झुळुक जात असते. त्याचे पाय लौकिकाच्या जमिनीवर असले तरी त्यांचे मन मात्र अलौकिकाच्या नभांगणात वावरत असते. कवींच्या या कलंदरवृत्तीचे वर्णन कवी डॉ. जनार्दन काटकर यांनी चांदण्यातला प्रवासी मी या काव्यसंग्रहात केले आहे. कवीची ही प्रातिभिक अवस्था म्हणजे चंद्र आणि हा चंद्र आकाशातला प्रत्यक्ष चंद्र नाही. हा चंद्र वेगळा आहे. तो कवीसाठी द्वारपाल होऊन या जगाचे आणि जगण्याचे रहस्य त्याला उलगडून दाखवतो या चंद्राचे लख्ख चांदणे कवींच्या संपूर्ण आयुष्यावर पसरलेले असते. या चांदणे

प्रकाशातच त्याची प्राणसखी कविता त्याला भेटते आणि कवी आपल्या अनुभूतीचे चंद्रामृत तिच्या हृदयात रिचवतो काटकर यांनी आपल्या छोटेखानी पण महत्वाच्या काव्यसंग्रहात कवींच्या या चांदण्यातल्या अवस्थेला आपल्या काव्यजाणिवेत नेमकेपणे पकडले आहे. कवींच्या कवी असण्याचे आणि त्यांच्या तरल मनोवस्थेचे चित्र अतिशय साध्या भाषेत त्यांनी उलगडून दाखवले आहे. कवी डॉ. जनार्दन काटकर हे स्वतः असे जीवनार्थ शोधण्यासाठी चांदण्यात भटकणारे कवी आहेत. या चांदण्यातल्या प्रवासात सापडलेले शब्दांचे लेणे रसिकांच्या हाती देण्याची त्यांची प्रतिज्ञा आहे.

काटकरांचे हे शब्दलेणे मूल्यवान आणि त्यासोबतच अतिशय अर्थसुलभही आहे. दुःख एकटेपणाचे मनाच्या तळधरातून चांदण्यांची धुंद रात, तुझ्या गोड हास्याने अशा कितीतरी दशपदीमध्ये अत्यंत नेमकेपणाने सौम्य व सयंत शब्दकळेच्या चिरेबंदी रूपात चितारलेल्या कवींच्या भाववस्था वाचकांचे लक्ष वेधून घेतात. डॉ. तीर्थराज कापगते यांचे मत मला योग्य वाटते.

दुःखातही आशावाद पाहणारा चांदण्यातला प्रवासी असे म्हणतांना प्रा. अरविंद धनविजय सांगतात की, आयुष्यात आलेल्या जीवनाच्या भोगापासून कोणाचीही सुटका होत नाही. वाटयाला येणारे भोग हे माणसाला एकटयालाच सोसावे लागतात. असे रशियन विचारवंत लेनिनले म्हटले आहे. त्याप्रमाणे हा कवीसुद्धा दुःखाच्या वाटेवर जीवन कंठत असताना कवीला त्याची जी रक्ताची नाती धुसर होऊन माया लावलेली माणसेसुद्धा दूर निघून जातात व मदतीची केविलवाणी याचना करूनसुद्धा कुणीच जेव्हा प्रतिसाद देत नाही तेव्हा हा कवी दुःखाने जरी पोळून निघाला तरी या जगात कोणीच कुणाचं नसतं आपलं दुःख आपल्यालाच भोगायचं असतं त्याला सामोरं जाऊन मार्ग काढायचा असतो असा संदेश दुःख एकटेपणाचे या कवितेतून कवी देताना दिसतो.

माणसाने माणसाशी प्रेमाने वागायला पाहिजे. दुसऱ्याच्या दुःखाने प्रत्येकाच्या हृदयाला पाझर फुटायला पाहिजे. गरिबातल्या गरिबासाठी प्रयत्न केले पाहिजे. कोणी कोणाचा द्वेष करू नये सर्वजण ईश्वराचीच लेकरं आहेत. अशी प्रत्येक मनाला प्रेमाची जाग आली पाहिजे

अशी कवीला प्रेमाची तहान लागली आहे. ती तहान व्यक्त करताना कवी म्हणतात-

**आपण सारी ईश्वराची लेकरं
अशी यावी प्रत्येक मनाला जाग
प्रेमानंच वागावं प्रत्येकाने
उरु नये कुठेच द्वेषाचा माग**

या काव्यपंक्तीतून कवीचा मानवतावादी दृष्टिकोन व्यक्त झाला आहे. तारुण्याच्या उंबरठयावर असताना प्रत्येकाला कोणी ना कोणी तरी आवडत असते. आणि मग हे तरुण मन तिचेच चिंतन करीत बसते, परंतु हे मनाताल्या मनात उमललेले प्रेम बहुतांश वेळा पूर्णत्वाला जात नाही अशीच काहीशी भावना प्रस्तुत कवितासंग्रहातील 'चंद्रकोर' या कवितेतून व्यक्त झालेली आहे. आपल्या स्वप्नातल्या आदर्श प्रेयसीचे वर्णन कवीने खूपच तरल अशा शब्दात केलेले आहे. ही या कविता संग्रहातील एक सुंदर प्रेमकविता आहे.

संसार हा सुखः दुःखाने भरलेला असतो. संसार हा सुखः दुःखाचा मेळ घालणारा दुवा आहे. संसार हा दोघांचा असतो त्यामुळे तो दोघांनी मिळूनच करावयाचा असतो. यासंदर्भात कवी चंद्रशेखर गोखले यांची एक चारोळी सहज आठवते ती म्हणजे.

**“घर हे दोघांच असतं
ते दोघांनी सावरायचं असतं
एकानं पसरवलं तर
दुसऱ्यानं आवरायचं असतं”**

प्रा. अरविंद धनंजय यांचे मत योग्य वाटते.

डॉ. धनराज माने असे लिहितात की, कवितेच्या क्षेत्रात रचना पातळीवर अनेक प्रयोग करणाऱ्या कवी अनिलांनी मराठीत आशय दहा चरणांतच अभिव्यक्त होईल अशी दशपदी रचना केली. मराठी कवितेतील हा एक नावीन्यपूर्ण प्रयोग होता. कवी अनिल यांनी आपल्या कवितासंग्रहाचे नाव देखील दशपदी असेच ठेवले आणि त्यांच्या या कवितासंग्रहाचा गौरव साहित्य अकादमी पुरस्काराने झालेला आहे. या कवितासंग्रहाच्या प्रस्तावनेत कवी अनिल यांनी या रचनाप्रकाराबाबत विस्तृत अशी चर्चा केलेली आहे. ह्या कवितासंग्रहाला रसिक मान्यता आणि राजमान्यता लाभली परंतु कवी अनिल यांच्यानंतर

हा रचनाबंध जाणीवपूर्वक कोणी वापरला नाही. डॉ. जनार्दन काटकर यांनी तो आपल्या पहिल्याच कवितासंग्रहासाठी वापरून एक धैर्य दाखविले आहे. म्हणून त्यांचे अभिनंदन केले पाहिजे. कवी अनिल यांनी दशपदीची जी वैशिष्ट्ये नोंदवली आहेत ती सर्व डॉ. काटकर यांच्या प्रस्तुत कवितासंग्रहातील कवितांमध्ये आढळून येतात. हा काव्यप्रकार त्यांनी यशस्वीपणे हाताळला आहे. त्यामुळे दशपदीसारख्या एका अलक्षीत रचनाबंधाची केलेली निवड हे या कविता संग्रहाचे महत्वाचे लक्षण, वैशिष्ट्ये आहे. डॉ. धनराज माने यांनी मांडलेल्या मताचा परिचय कविता वाचताना येतो. चांदण्यातल्या प्रवासी मी ह्या कवितासंग्रहाविषयी प्रा. महेश गेडाम लिहितात की, रसिक मनाचा ठाव घेणारा चांदण्यातल्या प्रवासी माणसाला माणुसकीचा धर्म शिकविण्याचा प्रयत्न करतो आहे. या कवितासंग्रहात संत परंपरेपासून वास्तव जीवनात जगणाऱ्या माणसांपर्यंत विविध भाव व्यक्त करणाऱ्या एकूण ५० कवितांचा समावेश आहे. महाकवी ग्रेस यांना हा कवितासंग्रह अपण करून डॉ. काटकर यांनी आपली कवीकुलाशी असलेली बांधिलकी जपली आहे. या संग्रहामधील सर्वच कवितांमधून कवीने माणसांमधील माणूस शोधण्याचा प्रयत्न केलेला आहे. माणसाची प्रगती दिवसेंदिवस होत असली तरी त्याचे माणूसपण कुठेतरी कमी पडत आहे. आणि माणूस विकृतीकडे वळत आहे. हे वर्तमानपत्रातील विविध बातम्यावरून स्पष्ट होते. अशा या माणसाला त्याचा खरा मानवतेचा धर्म सांगण्याचा प्रयत्न या कवितांमधून कवीने केलेला आहे.

कशाचीही घमेंड न बाळगता राग, लोभाला दूर करून प्रेम, दया, क्षमा शांतीचा अंगीकार करण्यातच माणसाचे जीवित तत्व आहे. त्यातच माणसाचे कल्याण आहे. आणि तीच खरी मुक्ती आहे. असे ही कविता सांगते. कोणत्याही संकटांना न घाबरता संकटावर मात करून विजय मिळविण्याचा आशावाद ही कविता व्यक्त करते. हताश न होता हसत संकटांना सामोरे जाण्याचा संदेश ही कविता देते. आणि माणसाने सर्वांशी प्रेमानेच वागले पाहिजे व तोच खरा मानवता धर्म आहे असे ही कविता सांगते. म्हणूनच आजच्या ढासळत चाललेल्या

कुटुंबव्यवस्थेच्या काळात ही कविता मौलिक ठरते.

प्रा. महेश गेडाम यांचा अभिप्राय समर्पक वाटतो.

दशपदी सारख्या अलक्षित रचानाबंधाची निवड समृद्ध जीवनानुभवाचा आविष्कार उत्कट प्रेमभावनेचा आविष्कार प्रखर सामाजिक जाणिवांचा आविष्कार प्रगल्भ आध्यात्मिक जाणिवांचा आविष्कार मानवतावादाची शिकवण अस्सल वास्तव जीवनातून साकारलेली प्रतिमासुष्टी इत्यादी वैशिष्ट्ये असलेला हा कवितासंग्रह निश्चितच मौलिक आहे आणि तो माझ्या सरांचा आहे म्हणून माझ्यासाठी तो अधिकच मौल्यवान आहे.

- कु. राधिका अशोक काटकर,
बी.ए. तृतीय वर्ष

माहित नाही

माहित नाही कशा सुचल्या या ओळी
करते जशी आई बाळास झोळी

माहित नाही कसे आठवले हे शब्द
ऐकूनी राष्ट्रगान जशी राहाती स्तब्ध

माहित नाही कशा सुचल्या या ओळी
ओळीत ओळी जसं शब्दांची जाळी

अंधविश्वासाने झाले निर्माण भूतप्रेत
हिरवे हिरवे गवत आणि हिरवे हिरवे शेत

तिरंग्याला पाहूनी सर्व करिती सलाम
होतो आम्ही आधी इंग्रजांचे गुलाम

असे वाटे तेव्हा धरावा त्यांचा लगाम
माझ्या तिरंग्याला लाख लाख प्रणाम

- ऐश्वर्या मोकळे
बी.ए. द्वितीय वर्ष

माणसा रे माणसा रे

झाड लाव

उन्हाळ्यामध्ये झाडाची
अशी घालमेल होते
राग येतो पावसाला
झाड लालबुंद होते

रणरणत्या उन्हाची
झाडांना बसते झळ
सुकुनिया जाते झाड
होते सर्व पानगळ

पावसाळ्यात पाऊस
होते कोकीळीचे गाणे
फुटू लागली झाडांना
छोटी छोटी पाने

पाण्याची ओल
खोल मातीत झीरपते
झाड हिरवे हिरवे
तहान झाडाची भागते

झाडाच्या सावली खाली
जमा होते सर्व गाव
वरुन ओरडतात पक्षी
माणसा रे मानसा रे झाडे लाव

ऐश्वर्या सुनिल मोकळे
बी.ए. द्वितीय वर्ष

स्नेह असाच वाढवा

नकोत लाडू नकोत पेढे
शब्दा असावा गोडवा
शब्द प्रेमाचे येता जाता
स्नेह असाच वाढवा

फक्त असावे हरणे खेळाने
दुःखात मदतीस धावाने
सुख तर सर्वांनाच मिळते
दुःख दूर करुनी पाहावे

असाच स्नेहाचा ठराव
मंजूर करावा
स्नेह असाच वाढवा

- ऐश्वर्या सुनील मोकळे
बी.ए.द्वितीय वर्ष

इंद्रिय निग्रह

इंद्रियाणां ही चरता चन्मनोनुविधीयेते।
तदस्य हरति प्रज्ञां वायुर्नावमिवाम्भसी।।

अर्थ - ज्या प्रमाणे सोसाट्याच्या वाऱ्याने पाण्यातील नाव इतस्ततः ओढून नेली जाते त्याचप्रमाणे भटकणाऱ्या कोणत्याही एका इंद्रियावर मन केंद्रीत झाले तर ते इंद्रिय मनुष्याची बुद्धी हरण करते.

- ऐश्वर्या सुनील मोकळे
बी.ए.द्वितीय वर्ष

एक सामाजिक दृष्टिकोण

मनुष्य हा सामाजिक प्राणी आहे. तो समाजात जन्माला येतो. समाजात वाढतो. शिकतो आणि अखेरीस समाजातच मरतो. या जन्म आणि मृत्युच्या मधील सारा अवकाश तो समाजातच व्यतीत करीत असतो. समाजात जगताना त्याला समाजाचे नीती, नियम पाळावे लागतात तसेच काही निष्ठा श्रद्धा त्याला समाजाकडूनच मिळतात. तो सामाजिक समस्या, भाव, भाषा, विचार, वैगरे निर्माण करतो व स्वतः ही त्यामुळे प्रभावित होतो. गंमत अशी की अनेक सामाजिक प्रश्न समस्या हा माणूसच निर्माण करतो व त्या प्रश्नांची उत्तरे शोधण्याचे काम व समस्या सोडविण्याचे कामही माणूसच करतो. या माणसावर साहित्याचा मोठा प्रभाव पडतो.

साहित्य हे समाजाचा आरसा मानण्याचे कारण हेच. साहित्याचा समाजावर परिणाम होतो. समाजाचा, साहित्यावर परिणाम होतो. या दोहींचे नाते परस्परंशी एकरूप झालेले आहे. असे म्हणतात की, वाल्मिकिने रामायण रचले. त्यानंतर ब्रम्हदेवांना रामायणातील माणसांप्रमाणे सृष्टी निर्माण करण्याचा मोह झाला व रामायणाच्या लिखाणानंतर रामायण घडले. यातील दृष्टांतिक अर्थ असा निघू शकतो की रामायणातील व्यक्तिरेखांचा समाजावर प्रभाव पडून लोक तसे वागू लागले व त्यातून रामायण घडले. समाजात होणाऱ्या घडामोडी साहित्यात चित्रित होतात. व साहित्यातील व्यक्तिरेखांचा, घडामोडीचा समाजावर खोलवर परिणाम होत असतो. त्यामुळे कोणतीही कलाकृती ही खऱ्या अर्थाने सामाजिकच आहे.

‘स’ ‘हित’ म्हणजे सहित असते ते साहित्य स हित म्हणजेच चांगले, समाजाला उपयोगी पडणारे हित, ही हितकारकता भाषेद्वारा साहित्यातून व्यक्त होते. साहित्यातून मानवी, सामाजिक संबंध अधिक दृढ होतात. कारण त्यात मानवमात्राचे हित समाविष्ट असते. समाजाच्या उन्नतीचा अर्थ व्यक्तीचे हृदय विकसित होणे व बुद्धी सुसंस्कार संपन्न होणे होय. साहित्याद्वारे हे कार्य उत्कृष्टपणे साध्य होते. साहित्याभासाने मानवी मन सु-संस्कृत, उदार, व्यापक व सत्वगुणसंपन्न होते. मानवी

भावना कोमल बनतात. मानवतेचा विकास होतो. समाजाची प्रगती होते आणि समाजाचाही विकास होतो.

संस्कृती, तत्वज्ञान, धर्मशास्त्र, राजकारण, विज्ञान यांनी आजवर मानवाच्या सुखासाठी व शांततेसाठी आपापल्या क्षेत्रात बराच प्रयत्न केला आहे. अनेक प्रयोग केले आहेत. परंतु या कार्यात त्यांना साहित्याच्या मदतीशिवाय फारसे यश मिळाले नाही. मानवी मनाला भौतिक सुखाइतकीच अध्यात्मिक शांतीचीही गरज असते. भौतिक सुख आणि अध्यात्मिक शांती यांची जितकी ओढ माणसाला असते तितकीच सत्य, सौंदर्य याविषयीही वाटते. साहित्यातून त्याला जीवनाचे सत्य वा जीवनानुभूती अत्यंत सौंदर्यपूर्णरित्या प्राप्त होत असल्याने मानवी मनावर धर्मशास्त्र, नीतीशास्त्र व राजकारण यापेक्षा साहित्याचा प्रभाव अधिक दिसून येतो. साहित्य माणसाच्या अंतर्बाह्य जीवनाला प्रभावित करून पूर्णता आणते. प्रत्येक साहित्यिक ज्या समाजात जन्मतो त्या समाजाचे तो प्रतिनिधित्व करतो व त्याच समाजाचे तो यथार्थ चित्रणही करतो किंवा सुधारणा सुचवितो.

त्याची काव्यसामग्री व आदर्शही सामाजिक जीवनातूनच उदयास आलेले असतात. कारण प्रत्येक कलावंताच्या मनावर वंशाचा, व्यासंगाचा, अवलोकनाचा आणि भोवतालच्या समाज परिस्थितीचा परिणाम होत असतो.

आज सुशिक्षित समाजात होणाऱ्या मुलींच्या भ्रुणहत्या, मुलाच्या जन्माइतके मुलीच्या जन्माचे न केले जाणारे स्वागत, मुलगी झाली म्हणून आजही कुटूंबाबाहेर काढली जाणारी स्त्री समाजात मुलींची शिक्षणात जाणीवपूर्वक केली जाणारी हेळसांड, झपाट्याने घटत जाणारा मुलींच्या जन्माचा दर, मुलीवर होणारे बलात्कार, आंतरजातीय विवाह केल्यामुळे होणाऱ्या मुलींच्या हत्या, एकूणच कुटूंबात आणि समाजात मुलींना दिली जाणारी सापत्न वागणूक ह्या वर्तमान समाज वास्तवाच्या पार्श्वभूमीवर अवलंबून आहे.

- कु. प्रिया संतोष वाघुले
(बी.ए.द्वितीय वर्ष)

बाबा

लहान असल्यापासून आई मुलाला सांगते, इथे जाऊ नको बाबा मारेल, तिथे जाऊ नको बाबा मारेल,

झाडावर चढू नको बाबा मारेल, नदीवर जाऊ नको बाबा मारेल, शाळेत जा नाहीतर बाबा मारेल, मग मुल-सुद्धा बाबाला घाबरतात, बाबांच्या भयान शाळेत जातात, बाबाने मारु नये म्हणून अभ्यास करतात, बाबांच्या दहशतीखाली शिकू लागतात.

हळूहळू मुलं बाबांकडे दुर्लक्ष करून, आईवरच प्रेम करू लागतात. मनामधून बाबाला काढून टाकतात आणि आईच्या चरणावरती सर्वस्व अर्पण करतात, बाबांपासून चार हात लांबच राहतात, मुल आईचं गुणगान करतात, आईवरच कविता करतात, कोणतचं मूलं बाबाला दुधावरची साय म्हणत नाही लंगड्याचा पाय म्हणत नाही वासराची गाय म्हणत नाही.

बाबांसाठी मुलांकडे शब्दच नसतात,

मुलांच्या पायाला ठेच लागली की, बापरे म्हणत नाही आणि साने गुरुजींना हे श्यामचं पाप दिसत नाही, आई घरात असली की, घर कसं भरल्यासारखं वाटतं आणि बाबा घरात असले की ते स्मशानासारखं शांत असत. मुलं शपथसुद्धा आईचीच घेतात, तर बाबा शपथीच्या ही लायकीचा नसतो. बाबा असतो केवळ मुलाच्या नावाच्या आणि आडनावाच्या मध्ये नावापुरता.

मुल धरणीला माय म्हणतात, विठोबाला माऊली म्हणतात, आणि देशाला माता, बाबा मात्र धरणीतून देशातून आणि मुलांच्या मनातून केव्हाच झालेला असतो.

हद्दपार -----

बाबा असतो कठोर काळीज असलेला, निर्दयी, मारकुटा, बाबा असतो मुलांच्या स्वप्नात येणारा बागुलबुवा, बाबा म्हणजे केवळ रुपये, पैसा कमावणारं यंत्र, तेवढं काम त्यानं केलं की, त्याचं कर्तृत्व संपलं, पण असं असूनही बाबा गेल्यावर मुलांच्या छातीत धडकी का भरते? का ओघळतो मुलांच्या डोळ्यातून पाऊस..? का वाटते मुलाला पाखाखालची जमीन सरकल्यासारखी का वाटत मुलांना आपण बेसहारा झालो म्हणून. का हंबरतात मुलं बाबा गेल्यावर का मुलं घाबरतात.

बाबा गेल्यावर कथा, कांदबऱ्या आणि कवितांमध्ये

कधी नसलेला हा पत्थर दिल बाबा प्रत्यक्षात जेव्हा नसलेला होतो तेव्हा का वाटतं मुलांना पोरकं झाल्यासारखं. डोळे मिटून जी प्रेम करते तिला प्रेयसी म्हणतात, डोळे उघडे ठेवून जी प्रेम करते तिला मैत्रीण म्हणतात, डोळे वटारून जी प्रेम करते तिला पत्नी म्हणतात आणि स्वतः चे डोळे मिटेपर्यंत जी प्रेम करते तिला 'आई' म्हणतात पण डोळ्यात प्रेम न दाखवता जो प्रेम करतो त्याला आणि फक्त त्यालाच 'बाबा' म्हणतात.

- श्यामल दिनकरराव पोले
बी.एस्सी. तृतीय वर्ष

निकाल

किती धावू किती तरी
फुटेल आता ऊर
घराघरात ऐकू येतात
हेच हल्ली सूर

ऐशीपेक्षा जास्त मार्क
नव्वद शंभर काही
तरी म्हणतंय कॉलेज
खात्री देत नाही
साठ वाले पन्नास वाले
त्यांनी कुठे जावे
पेढे त्यांनी आनंदाने
कोणा कसे घावे

जीवघेणी स्पर्धा सुरू
भले मोठे कोडे
होऊन गेले विद्यार्थिही
शर्यतीचे घोडे

हुशारांचा कोंडमारा
नापसांचे तेच
शिक्षणाने उभे झालेत
भलते अवघड पेच

माय बाप थकून जातात
पोरं जातात पिकून
शिक्षण संस्था भाव ठरवून
सीट टाकतात विकून
विसावाचा बाजार आहे
गरम हवा खिसा
असेल काही वशिला
तर थेट मिळतो व्हिसा
पुस्तकातली तत्वबित्त्व
कागदावरच राहतात
यादीकडे पुन्हा पुन्हा
पोरं पोरी पाहतात
शिक्षण झालाय उद्योग
आणि शंभर टक्के नफा
चिंता लागली पोखरू
वदले मम्मी पप्पा.

- अभिषेक काजळे
बी.ए. प्रथम वर्ष

हा खेळ नियतीचा

मुलाबाळांसाठी केले
कष्ट बहू फार
सोसवेल का त्यांना
आपल्या वृद्धात्वाचा भार

वृद्ध माता-पित्यांना मिळावी
सावली गिर उबदार
जन्म घेणे, मरण
येणे हा खेळ नियतीचा

समृद्ध समर्पित जीवन जगताना
पिकलेली पानं गाळून पडणार
पिकलेल्या पानांना आधार
हवा प्रेम, ममतेच्या वात्सल्याचा
जन्म घेणे, मरण येणे हा खेळ नियतीचा

- अभिषेक काजळे
बी.ए. प्रथम वर्ष

पानझड

जन्म घेणे, मरण येणे
हा खेळ नियतिचा
जगण्यासाठी आधार हवा सावलीचा।।

वृक्ष वाढला मोहराला
अनेक वर्ष जगला
ऊन, वारा, पारुस, सोसून
प्राणवायु दिला सजिवांना

सावली फळे देतांना
नाही केला भेदभाव
न केला जातीभेद

जन्म घेणे, मरण येणे हा खेळ नियतिचा
जगण्या आधार त्यांना माती पाण्याचा
जन्म घेणे मरण येणे हा खेळ नियतिचा

मानवा असेच जीवन
वृक्षसमतो जगतो
सार्थक करण्याचे आयुष्यचे
चंदनापरी झिजतो.

झिजण्या आधार हवा मायेचा
जन्म घेणे मरण येणे हा खेळ नियतीचा

काडी-काडी जोडूनी
उभी केली घट्ट्यांची छाया
गुंतवलं सर्वावरी मोहमाया
झिजली जन्म जगता काया

पिकलेल्या पानांना आधार हवा
जन्म घेणे, मरण येणे हा खेळ नियतीचा

- अभिषेक काजळे
बी.ए. प्रथम वर्ष

सोहळा शिवराज्यभिषेक

सोहळा जिजाऊंच्या संस्काराचा
सोहळा शहाजींच्या राजे विचारांचा
सोहळा छत्रपतींच्या पराक्रमांचा
सोहळा सईच्या स्वाभिमानाचा
सोहळा शंभूराजे बलिदानाचा
सोहळा महाराष्ट्राच्या अभिमानाचा
सोहळ संत तुकोबांच्या भक्तीचा
सोहळा कर्तबगार मावळ्यांच्या शक्तीचा
सोहळा सह्याद्रीच्या तुफानांचा
सोहळा इंद्रायणी - भिमेच्या नद्यांसारखच
सोहळा या मातीच्या ऋणाचा
सोहळा मराठी मनाच्या गौरवाचा
सोहळा गडकोटाच्या औक्षणांचा
सोहळा इतिहासाच्या सुवर्ण क्षणांचा
सोहळा आभाळा एवढ्या या स्वराज्याचा
सोहळा भगव्याच्या प्रतिष्ठेचा
सोहळा आंजिव्य रणांगणाचा
सोहळा शूरवीर बहुजणांचा
सोहळा तळपणाच्या तलावरीच्या पातींचा
सोहळा निधडया पोलादी छातीचा
सोहळा रायगडाच्या साक्षीचा
सोहळा शिवराज्यभिषेकाचा

- अभिषेक काजळे
बी.ए. प्रथम वर्ष

मेस

मेस म्हणजे मेस असते
कशाला कशाची टेस्ट नसते
भाजीत मीरची तेज असते
पोळीला मायेचे वळण नसते
की वरणात तुपाची धार नसते
खायचे म्हणून खायचे असते

पोटात अन्न भरवायचे असते
 आईच्या हाताची चव नसते
 मसाल्याच्या वासानेच भूक मरते
 म्हणूनच मेस लावायची असते
 अभ्यासाची रंग वाढवायची असते
 म्हणून तब्येतीची जपवणूक करायची असते
 भूक मारल्याने आईची आठवण येत असते
 मेस फक्त मेस असते
 तुमच्या आमच्या टिफीन मध्ये
 मेनूची रंगत मात्र सेम असते.

- वैष्णवी शहागडकर
 बी.ए.प्रथम वर्ष

आयुष्यात मी काय काय विसरलो..???

घरात टि.व्ही आला
 मी वाचन विसरलो
 दारात गाडी आली
 मी चालणे विसरलो
 हातात मोबाईल आला ,
 मी पत्रलेखन विसरलो
 कॅलक्युलेटर वापरामुळे,
 पाढेच म्हणणे विसरलो
 एसी च्या संगतीने,
 झाडाखालचा गारवा विसरलो।।
 शहरात राहिल्यामुळे
 मातीचा वास विसरलो।
 बँक खाती सांभाळतांना
 पैशाची किंमत विसरलो।।
 बिभत्स चित्रामुळे,
 सौंदर्य पाहणे विसरलो।
 कृत्रिम सेंटच्या वासाने,
 फुलांचा सुगंध विसरलो।
 फास्ट फुडच्या जमान्यात
 तृप्तीचा ढेकर विसरलो।

स्वार्थी नाती जपल्यामुळे
 खरे प्रेम करणे विसरलो।
 सतत धावत असताना
 क्षणभर थांबणं विसरलो।
 व्हॉटसअप आल्यापासून
 सुखाने झोपणे ही विसरलो।।

- कु. मनस्वी खोतकर,
 बी.ए.प्रथम वर्ष

पुन्हा भेटशील

आज तिचा फोन आला
 शब्दाऐवजी हुंदक्याचा आवाज आला
 स्वतः ला सावरुन ती म्हणाली
 अरे माझे लग्न ठरले
 ती सावरली पण तो ढासळला
 आणि मग दोघांच्या आसवापुढे
 पावसाचा वर्षाव कमी वाटू लागला
 शब्द सर्व हवेत विरले
 ती म्हणाली माफ करशील ना मला
 तो म्हणाला माफी कसली मागतेस अपराध्यासारखी
 कर्तव्यपूर्ती करुन आई बाबांचा मान राखलास तू
 या जन्मी नाही तर पुढच्या
 जन्मी होशील नक्की माझी
 हे ऐकून ती म्हणाली आठवणीत आणि
 हृदयाच्या कोपऱ्यात असशील नेहमी
 धीर धरुन त्याने फोन ठेवला
 अश्रू दिसू नये म्हणून
 पावसात जाऊन तो रडत बसला

- सागर निकम
 बी.ए.तृतीय वर्ष

मैत्री

जीवनाच्या वाटेवर तू भेटलीस
सहप्रवासी म्हणून हवी हवीशी वाटलीस
तुला विसरण्याचा मी कितीदा प्रयत्न केला.
तरीही माझा प्रत्येक क्षण तुझ्या आठवणीत गेला
किती ही म्हटलं नाही तरी
आठवण येते तुझी मला
एका विरह यातनेने मन गहीवरून जाते
भावनांचा सप्तरंग
हृदयात माझ्या दाटला
तुझ्या एका नजरेचा
कटाक्ष हवा हवासा वाटला

- सागर निकम
बी.ए. तृतीय वर्ष

संघर्ष

पाहिलेलं स्वप्न, करायचयं आता पूर्ण,
करायचा तो संघर्ष, जिंकायचे ते विश्व
ना आता भिती कशाची, ना आता चिंता कशाची,
दाखवयाची ती हिम्मत, जिंकायचे ते विश्व ॥

जिद्दी झाली इच्छा आता, जिद्दी हा संघर्ष,
यश देईल तीच आता, जेव्हा कष्ट होतील प्रामाणिक
करायचा तो संघर्ष, जिंकायचे ते विश्व ॥

लढवय्या तो योद्धा आई,
विश्वाची मानवंदना तयासी,
घेरे कष्ट आईसाठी, त्यापेक्षा मोठी प्रेरणा नाही,
उठं आता तरी जागा हो, संघर्षाचा तू धागा हो,
आता करायचा तो संघर्ष, जिंकायचे विश्व ॥

- रविराज हंबिले
बी.ए. प्रथम वर्ष

बाबा आवाज हा कसला

आवाज हा कसला कानी पडला
पण तो एका भिंतीच्या आड दडला
कोणास ठावूक आवाज हा कसला
पण आवाज हा कसला कानी पडला

मनं आले भरुन उचंबळून
काय ठावूक आवाज हा कसला
ध्येयाला जाग आली हेही ठावूक
पण आवाज हा कोणास ठावूक

स्वप्न रंगले स्वप्न भंगले भिंतीच्या आड काय दंगले
काय ठावूक हा मार्ग कोसळला
पण कोणास ठावूक हा आवाज कसला

मायची हाक तर नायं
पण बाबाचाचं आवाज हायं
काय ठावूक हा आवाज कसला
पण माझ्या कानी आयुष्यासाठी बसला

कुणास ठावूक हा आवाज कसला
कुणास ठावूक हा आवाज कसला

- खुळखुळे हनुमान नारायण
बी.ए. तृतीय वर्ष

जीवन

काय आहे जीवन?
एक किचकट वाट।
की एक सरळ मार्ग ॥

काय आहे जीवन ?
दुःखाची भीती।
की आनंदाचा क्षण ॥

काय आहे जीवन ?
आपल्यासाठी जगणे।
की आपल्या माणसांसाठी जगणे ॥
काय आहे जीवन?
आपल्या माणसांना वेळ देणे।
की इतरांसाठी वेळ काढणे॥

काय आहे जीवन?
आयुष्याच्या प्रत्येक क्षणाला चिंता करणे।
की प्रत्येक क्षण भरभरून जगणे ॥

काय आहे जीवन?
सुख दुःखात आपल्या सोबत राहणारा सखा।
की त्यातून आपल्याला शिकवणारा शिक्षक ॥

काय आहे जीवन?
की या सगळ्या पलीकडे आपला त्याकडे
बघण्याचा दृष्टिकोन आहे "जीवन"
- स्नेहल प्रकाश गव्हाणे
बी. एस्सी प्रथम वर्ष

शाळा

ड्युटीवरील खुर्ची पेक्षा,
माझ्या शाळेचा बाकच बरा होता
कामाच्या या व्यापापेक्षा
आमचा गृहपाठच बरा होता

कितीही असला नोकरीचा लळा
तरी माझ्या शाळेचा फळाच बरा होता.
वरिष्ठांच्या सततच्या टेंशन पेक्षा,
गुरुजींच्या छडीचा मार बरा होता

मोबाईल वरील व्हॉटसअप, फेसबुस पेक्षा
मैदानी खेळांचा थाटच मोठा होता.

हरवलो आहोत शहरात सुख मिळविण्यासाठी ,
पण मित्रांनो तो आपला काळच बरा होता.

- ऋतुजा वारे
बी.एस्सी. द्वितीय वर्ष

शिवछत्रपतींना माझे नमन

सुसज्जनांचे केले रक्षण
दुष्टदुर्जनांची उडवून गर्दन
स्वराज्य केले स्थापन
त्या शिवछत्रपतींना माझे नमन ॥१॥

दृष्ट अफजलला उभा सोलून
घमंडी शायिस्त्याची बोटे छोटून
टाकली जुलमी पातशाही उलथून
त्या शिवछत्रपतींना माझे नमन ॥२॥

तलवारीच्या टोकावर धरून मरण
मृत्यूच्या पारड्यात तोलले जीवन
गाजविले कित्येक रणांगण
त्या शिवछत्रपतींना माझे नमन ॥३॥

निष्ठावान मावळ्यांच्या साथीनं
प्रसंगी स्वप्राणाची बाजी लावून
राखिले स्वराज्याचे वतन
त्या शिवछत्रपतींना माझे नमन
- केदार किरण कुलकर्णी
बी.ए. तृतीय वर्ष

स्त्री भ्रूणहत्या

एक मुलगी थकली आहे, आईवर रुसली आहे.
सोसलेले तिने मनात साठवून ठेवले आहे बोलावेसे
वाटते पण ती बोलू शकत नाही जगावेसे वाटते पण
ती जगू शकत नाही. स्वप्न खूप पण ती पूर्ण करू
शकत नाही. आयुष्यात खेळ ती कधी मांडू शकत
नाही. क्षणात होणारा घात तिचा ती सांगू शकत नाही
स्त्री भ्रूणीहत्येचं कोडं ती कधी सोडवू शकत नाही
अशा प्रत्येक आईला तिचा शाप आहे. स्त्री भ्रूणहत्या
हे एक महापाप आहे.

- शीतल शहादेव पवार
बी.ए.स्सी प्रथम वर्ष

मैत्री

मैत्रीचं फूल हे नेहमी
विश्वासाच्या वेलीवर फुलवायचं असतं
प्रेमाचं रक्त देऊन
त्याला वाढवायचं असतं
त्यागाच्या पाण्यानं त्याला
उमलवायचं असतं
आपुलकीच्या भावनेने त्याला
टिकवायचं असतं

- शीतल शहादेव पवार
बी.ए.स्सी. प्रथम वर्ष

रणांगण माझंच आहे

अंधाराला प्रकाशाची जाण आहे
हृदयाला सुद्धा कान आहे
सांगा त्याला,
भरकटू नको, अंधाराच्या कोपऱ्यात
कारण, अंधाराची तुला जाण आहे

काटे पडलेत समोर तुझ्या,
अरे, अंगात अजून रक्त आहे माझ्या
लढीन तोपर्यंत, भूमीवर पाय व
मनामध्ये माय आहे माझ्या

माहितं आहे मला,
शरीर थांबलंय आता चालायचं
पण मन अजून धावतं आहे
तोंड थांबलयं आता बोलायचं
पण स्वप्न अजून धावतं आहे.

रुसलाय माझ्यावरती तो काळ पण,
आता येईल माझी सकाळ
स्वप्नाशी आहे माझी नाळ
म्हणूनच तर

निशब्द झालाय तो महाकाय काळ
सोबतीला जरी अश्रू असले
तरी, स्वप्नात ते आईबाप दिसले
म्हणाले मला,
अंगात बळ जरी तुझ्या आता नसले
तरी बाळा तुझे कष्ट आम्हाला दिसले

तुटलीय ती महाकाय तलवार
वाहतोय मंजूळ वारा हा गार
जग म्हणतंय मला निराधार
परंतु, स्वप्नच आहे माझा अंतिम आधार
जिंकण्याची जिद्द असणाऱ्या ध्येयवेड्या जिवास
- समाधान बनसोडे,
१२वी विज्ञान

मैत्री काय आहे?

मैत्री काय आहे?

मैत्री एक असा खेळ आहे,
तो, मैदानातच खेळावा लागतो,
मोबाईल वर खेळून चालत नाही.

मैत्री, एक असं समीकरण आहे,
जे, सुत्रात टाकूनच सोडवावं लागतं.
कॅलक्युलेटर वर सोडवून चालत नाही.

मैत्री, एक अशी कविता आहे,
ती ताल लावूनच गावी लागते,
फक्त वाचून चालत नाही.

मैत्री, एक अशी प्रक्रिया आहे,
जी प्रॅक्टिकली करावी लागते,
थेअरी करून चालत नाही.

मैत्री, हा एक असा सब्जेक्ट आहे,
तो कोणत्याच शाळेत शिकायला मिळत नाही,
त्याला मैत्री करूनच शिकावं लागतं ---

- बिलंगे रविना हिरालाल
बी.ए. प्रथम वर्ष

माझी आई

वाटल नव्हतं आई कुणाला
मला इथपर्यंत आणशिल तू।।

आई होऊन ममता दिली
वडील होऊन सांभाळले।।
तू एकटी असून मी तुला
दोन भूमिकेत पाहिले ।।धृ।।

लहानपणी शिक्षणाची
गोडी निर्माण केलीस तू ।।
समाजात जगण्याचे ।
सर्व तत्व मला दिलेस तू।।१।।

झेलून सारे कष्ट तू
मला अलगत इथपर्यंत आणशील ।।
शिक्षणासाठी माझ्या तु
दिवस -रात्र एक करशील ।।२।।

वाटल नव्हतं आई कुणाला
मला इथपर्यंत आणशील ।।

तूच माझ्यावर प्रेम केले
तूच दाखवली कॉलेजची पायरी।।
माझ्यासाठी आई तू नातेवाईक
व समाजाशी लढली ।।३।।

स्वप्न बघितले मी एक
तू मला आणखी थोडी मदत करावे
थोड्यांच दिवसात "पांग फिटले तुझे सारे"
हे सगळ्या जगाने तुला म्हणावं वाटल ।।
- बिलंगे रविना हिरालाल
बी.ए. प्रथम वर्ष

माझा शेतकरी बाप

सांगतो जगास, तुझी हृदयस्पर्शी कहाणी
दुदैवानं का रे भरलंय सारं तुझं ते भाळ
कधी, गारपीट, तर कधी आयुष्याचा दुष्काळ
क्षणात बघतो, फोटोवर तुझ्या कोमेजलेली माळ
तुझा वैरी घेऊन गेला, तो निदर्शी काळ

रक्तानं भरलंय तुझ्या रंगीत आभाळ
निर्जीव झालाय तो, ओसाड, उजाड माळ
मंदिरातून ऐकू येतोय, तो मृदू, कोमळ टाळ
पण तुझ्याविना पोरकं तुझं तान्हलं बाळ

आयुष्य तुझं म्हणजे दिव्याखालचा अंधार
सोसल्यास अनेकदा दुःखाच्या लहरी गार
म्हटल होईल उतारवयात तुझ्या हाताचा आधार
तू अगोदरच केली, आयुष्याची नौका पार

तुझा संघर्ष म्हणजे पेटणारी ज्वलंत आग
पुन्हा येऊन आता बाबा, माझ्यावर तु राग
तू पेरायचास मका, तांदूळ, गहू आणि ताग
जगणं तुझचं झालं का रे महाग

तुला शेतकरी नावाचा चावला होता साप
बाजारात तुझ्या घामाचं, नाही ना रे माप
'शेतकरी होणं' हेच का रे तुझं पाप
तुला वाटलं, जगणं झालयं डोक्याला ताप
असाच होता, आहे माझा शेतकरी बाप.

- समाधान बनसोडे
१२ वी, विज्ञान

प्रस्ताव

या मतलबी दुनियेमध्ये
मी जगू तर कसं जगू आणि
तुझ्या समोर माझ्या भावनांना

व्यक्त करू तर कसे करू
खूप दिवसांपासून तुला सांगण्याचा
प्रयत्न करतोय मी पण सांगू तर कसे सांगू आणि
बोलू तर कसे बोलू

तुझ्याशी बोलताना असं अनेकदा
झालय जे शब्द मला बोलायचं
आहे ते शब्द कधीही ओठांवरती येत नाही
आणि जे बोलायचं आहे ते मी कधीही बोलत नाही

पण मी आज ठरवलं आहे
माझ्या मनातल्या भावना तुला सांगूनच टाकावं

पण तुला जर माझ्या मनातल्या भावना
माझे ते शब्द कदाचित आवडल्या नाही.

तर फक्त मात्र एक गोष्ट करू
नकोस तुझ्या आणि माझ्यातल
मैत्रीचं नातं कधी तोडू नकोस.
म्हणून कसं सांगू तुला किती आवडतेस

तू मला तुझ ते बोलण तुझ ते हसण
तुझ ते वागणे फक्त एवढच नाही
तर तुझ्यातली प्रत्येक गोष्ट आवडते मला
आणि झालं तर नक्कीच होकार दे
मला बस एवढच सांगायच होतं तुला.

- राहुल नारायण राठोड
(बी.ए. तृतीय वर्ष)

परीक्षा

खरंच परीक्षा काय आहे
तीन तासांचा खेळ आहे
जमलं तर पास नाही तर नापास आहे.

टाईम टेबल आला आहे
नोटीस देणे चालू आहे
अभ्यास शून्य आहे
स्वप्न मात्र मोठी आहेत.

रिजल्ट लागला आहे
पास झाल तर बरं
नाही तर ऑक्टोबर
कुठं गेला आहे.

कु. प्रिया संतोष वाघुले
बी.ए.द्वितीय वर्ष

कॉलेज

यालाच म्हणतात कॉलेज,
तिथं मिळतं दोन प्रकारचं नॉलेज
काही जण उघडतात पुस्तकाचं पेज,
तर कुणी असतात लाईन मारण्यात तरबेज,
कुणाजवळ असते फॉर्म्युलाची डायरी,
तर कुणाजवळ असते शायरी,
यातूनच गाठतात वेगवेगळी पायरी,
काहीजण असतात स्टडीमध्ये हीरो,
म्हणून यालाच म्हणतात कॉलेज
येथे मिळते विद्यार्थ्यांना नॉलेज
म्हणूनच काही जण उघडतात गॅरेज
तर कोणी करतात लव्ह मॅरेज.....

कु. प्रिया संतोष वाघुले
बी.ए.द्वितीय वर्ष

आयुष्य..

आयुष्याच्या पानोपानी लिहलं असं गणित,
जणू किनाऱ्याच्या लाटावरी पसरलेलं
आयुष्य हे एक नाही खेळणं
आयुष्य हे तर जीवनभराचं जगणं
आयुष्य हे नाही हो पुष्प
आयुष्य हे तर पुष्पाचं गुच्छ
आयुष्य हे नाही हो ठाह
आयुष्य तर ठाह मिळूनी सर्व
आयुष्यात आहे सुख-दुःखाची समीकरणे,
सोडवाव ती समीकरणे स्वप्रयत्नांतून
आयुष्य हे एक नाही खेळणं
आयुष्य हे तर जीवनभराचं जगणं...

- प्रतिक्षा नामदेव गायकवाड,
बी.ए.तृतीय वर्ष

आनंद

आनंद आनंद आनंद
कुठे असतो हा आनंद
प्रत्येकजण असतो आनंदाच्या शोधात
शोधला तर स्वतः मध्येच कुठे तरी असतो
॥१॥

प्रत्येकाला काही तरी हवं असतं
नाही मिळालं म्हणून निराश व्हायचं नसतं,
असाच स्वतः मध्ये आनंद शोधायचा असतो
आनंद स्वतः मध्येच कुठेतरी लपलेला असतो
॥२॥

केल्या जातात अपेक्षा इतरांकडून
जीवनात अपेक्षा स्वतः कडूनच करायच्या असतात
आनंद स्वतः मध्येच कुठेतरी लपलेला असतो
॥३॥

दुखावले जाते मन जेव्हा
कोणी नाही वागत आपल्या मनासारखं
आपण ही त्या जागी राहून
इतरांचं दुःख अनुभवयाचं असतं
असच स्वतः मध्ये आनंद शोधायचा असतो.
आनंद स्वतः मध्येच कुठे तरी लपलेला असतो
॥४॥

भूतकाळ हा त्रासदायक असतो
भविष्यकाळ हा चिंतामय असतो
आनंद हा वर्तमानकाळातच असतो.
असाच स्वतः मध्ये आनंद शोधायचा असतो.
आनंद स्वतः मध्येच कुठेतरी लपलेला असतो
- प्रतिक्षा नामदेव गायकवाड,
बी.ए.तृतीय वर्ष

- संपादक -

डॉ. पंकजा वाघमाटे

- विद्यार्थी संपादक -

कोमल दायमा

(बी.ए.द्वितीय वर्ष)

शबरी - भक्तेः उत्कर्ष बिन्दुः।

का नाम शबरी ? शबर नृपस्य कन्या शबरी। केचित् जनाः वनवासिनी- भिल्लस्त्रीरूपेण सामाजिकदृष्ट्या तस्याः वर्णनं कुर्वन्ति। केचित् तु मातङ्गऋषेः दृढनिश्चयी शिष्या इति रूपेण तस्याः आदर्शम् मन्यन्ते। केषुचित् जनहृदयेषु इष्टदेवतायै समर्पिता भक्तियुक्ता स्त्री इति रूपेण शबरी विद्यते। केषांचित् जनानां नयनेभ्यः पुरतः सीतायाः शोधार्थिनः रामस्य मार्गदर्शिका शबरी आयाति।

किन्तु शबरीजीवनस्य महत्त्वपूर्णः प्रसङ्गः नाम श्रीराममेनम्। शबरी रामस्य अनन्यसाधारणा भक्तिनी आसीत्। राममेलनम् रामदर्शनं च तस्याः जीवन नस्य अन्तिमम् ध्येयम् तस्याः एक एव ध्यासः तस्याः कृते एकः एव आभास, तस्याः एका एव इच्छा तथा' च एकः एव विचारः रामचन्द्रदर्शनार्थं सा अधीरा। प्रतिदिनं शबरी पुष्पाणि अचिन्वत् । पुष्पाणां माला कारयित्री सा शबरी ज्येष्ठा तपस्विनीवत् अभासता। रामस्य अनारामनेन ताः पुष्पमालाः सा मसर्जर्यं नदीजले। प्रतिदिनं सा रामस्य कृते बदरी फुलानि आनयति स्म। किन्तु रामानागमनेन मर्कटानां पुरतः फुलानि अक्षिपत् बहुवर्षाणि। एतादृशानि सा रामस्य मार्गं अतिष्ठत्। किन्तु रामः न आगतः। प्रतिदिन उत्साहेन आशया च सा रामस्य पूजार्थं सज्जा उत्साहेन भवति स्म एकस्मिन् अवसरे तिष्ठतीम् शबरीम् मेलनाय रामलक्ष्मणौ आगतवन्तौ तस्याः वेशके। तौ दृष्ट्वा शबरी आनन्दिता। हर्षोत्फुल्लितया तया तपसः फलम् साक्षात्कृतम्। शबन्या रामस्य पूजा कृता। चरणवन्दनात् अनन्तरं तथा पुष्पाणि अर्पितानि तथा बदरी फलानि आनीतानि। बदरीफलं चोष्य सा रामाय अर्पितवती। तदा रामेण अपि चोषितानि तानि फलानि आनन्देन भक्षितानि। तेन एव कृतार्था सा शबरी। तदनन्तरं शबरी परमात्मनि विलीना। शबन्याः पवित्रता तथा च निरागसता अतुलनीया एव।

धन्या सा शबरी। धन्या तस्याः भक्तिः च।

- कु. गिरिजा गोळे
बी. ए. टु. व.

मुद्राराक्षसनाटकाधारेण चाणक्यस्य सुयोग्या गुप्तचर नीतिः।

संस्कृतनाटकानां रचना क्लिष्टा किन्तु नाट्यगुणैः रुक्षनाटकेषु अपि कानिचन नाटकानि संस्कृतवाङ्मये सुशोभितानि।

संस्कृतसाहित्यम् अतीव समृद्धं साहित्यम्। साहित्यस्य अस्य समृद्ध्य नैकांता विदुषाम् योगदानं बहुमुल्यम्। भासनाटकेषु प्रतिमानाटकम्, उरुभङ्गम् स्वप्नवासवदत्तम् इलेतानि प्रसिद्धानि नाटकानि । विशाखदत्तस्य मुद्राराक्षसनाटकम् अपि नाटकेषु वैशिष्ट्यपूर्णम्। उपरिनिर्दिष्टानि नाटकानि तु आधुनिके काले राजकीयक्षेत्रे मार्गदर्शकानि। संस्कृतेः आधारशीलानि नाम संस्कृत साहित्ये विद्यमानानि नाटकानि एव।

मुद्राराक्षसस्य कथावस्तु राजकीय प्रसङ्गाधारितम्। विशाखदत्तेन नायकरूपेण चाणक्यस्य चयनं कृतम्। चाणक्येन नन्दवंशस्य पराभवं कृत्वा चन्द्रगुप्तस्य सत्ता पाटलीपुत्रराज्ये स्थापिता।

किन्तु नन्दराज्यस्य विश्वासार्हः अमात्यः राक्षसः तु चन्द्रगुप्तस्य विरोधकः। सः राक्षसः अमात्यरूपेण चन्द्रगुप्तस्यराज्ये विराजमानः भवतु इत्याकाङ्क्षया नाटकस्य कथावस्तु अठोसरति। आधुनिक राजकीय क्षेत्रे विद्यमानयुक्तीनां बिम्बम् मुद्राराक्षसास्थितयुक्तिषु दृश्यते। आधुनिक गुप्तचर यन्त्रणाभिः अपि मुद्राराक्षम् स्थितं युक्तीनाम् उपयोगः क्रियन्ते इति भाति। ऊत एव मुद्राराक्षसनाटके संशोधितयुक्तनुतना दृष्टिः वर्तते। चन्द्रगुप्तस्य राज्ये राक्षसः अमात्यरूपेण भवतु एतदर्थं चाणक्येन नैकाः युक्तयः कृतः। गुप्तचरैः चाणक्यस्य युक्तयः सफलीभूताः। राक्षसस्य युक्तयः अविगणय्य चाणक्यगुप्तचरैः कार्यं कृतम्। गुप्तचरेषु मिथः अपरिचयः अभवत्। चाणक्यस्य गुप्तचरनीतिः आधुनिककाले अपि आदर्शभूता कौटिलीय अर्थशास्त्रस्य प्रभावः अपि दृश्यते आधुनिक गुप्तचरयन्त्रणास्तु। तथा च नीतेः यशस्विता अतुलनीया खलु इदानींतनकाले अपि।

- कु. वेदश्री जोशी, बी. एस्सी. प्र. व,

कैकेयी

भासः संस्कृतनाटककारः आसीत्। तस्य विशिष्टा रीतिः आसीत् साहित्यलेखनस्य। नाटकचित्रे त्रयोदशनाटकानि सन्ति। नाटकानां कथावस्तु रामायणाधारिता महाभारताधारिता, ऐतिहासिका वा। मुलकथायां परिवर्तनानि कृत्वा भासेन नैकानि नाटकानि रचितानि। तस्य नाटकेषु पात्राणां स्वभावचित्रणं वैशिष्ट्यपूर्णम् आसीत्। स्वभावचित्रणे तस्य महती रुचिः आसीत्।

प्रतिमा नाटके व्यक्तिचित्रणस्य कौशल्यम् विशेषतया दृश्यते। रामायणाधारितम् प्रतिमानाटकम् प्रतिमानाटकम्। रामायणे विद्यमानं कैकेय्याः व्यक्तिचित्रणं प्रतिमानाटके परिवर्तितम् भासेन।

रामायणस्था कैकेयी-

रामायणम् इति आदिकाव्यम्। राज्ञः दशरथस्य तिस्रः राज्ञाः। तथा च चत्वारः पुत्राः आसन्। दशरथेन ज्येष्ठपुत्रस्य रामस्य अभिषेकमङ्गलम् आयोजितम्। तदा कैकेय्याः मन्थरा कैकेय्या मानसं विषाक्तं कृतवती। सा दशरथात् वचनप्राप्त्यर्थं कैकेयीं प्रेरितवती। कैकेय्याः प्रथम वचनं स्वपुत्रस्य भरतस्य राज्यभिषेकम् इति। तथा च द्वितीयम् सा रामाय वनवासं प्राप्तवती। अत एव रामायणस्था कैकेयी दुष्टा राज्यलुब्धा अविवेकिनी च आसीत्।

प्रतिमानाटकस्था कैकेयी-

प्रतिमानाटके रामः कैकेयीम् मातृवत् स्नेहं करोति। रामः नाटकस्य प्रारम्भे उक्त्वान् न अत्र मातायाः दोषः षष्ठे अङ्के यदा भरतः शापाहरणवार्तां श्रुणोति प्रथमवारम् तदा भरतः कैकेयीं निन्दति स्म। तदप्रसङ्गे कैकेयी दशरथस्यशापविषये भरतं ज्ञापितवती। प्रारब्धन एव सर्वम् पूर्वमेव निश्चीतम् दशरथस्य मृत्युः पुत्रशोकात् मा भवतु अपि तु पुत्रवियोगात् भवतु तेन शापस्य दुःखं किञ्चित् न्यूनीभवेत् इति चिन्तयित्वा मया तत् कृतम् इति प्रतिमानाटकस्था कैकेयी उक्तवती।

अत्रस्था कैकेयी दुरदृष्टिधारिणी प्रथा च पुत्रमृत्योः, अपहारिणी दृश्यता भासेन कैकेय्याः व्यक्तीचित्रणे बहूनि परिवर्तनानि कुशलतया कृतानि। नाटकस्य अन्तिमभागः तेन सुखान्तः जातः। प्रतिमानाटके भासस्य सकारात्मकता दृश्यते।

- कु. कोमल दायमा, बी. ए. द्वि. व.

मानव पर्यावरणयोः सहसम्बन्धः शकुन्तलाधारेण ।

‘वसुधैव कुटुम्बकम्’ इत्येषा एव भारतीयसंस्कृतिः। भारतीयसंस्कृतेः मूल्यानां आदरः जागति भवत्वेव खिस्ताब्दस्य चतुर्दशतमे वर्षे औद्योगिकीकरणम् अभवत्। औद्योगिकीकरणस्य फलं नाम जागतिकीकरणम्। जागतिकीकरणेन विश्वतु एकस्मिन् पीठे समाविष्टम्। सर्वेषु देशेषु आन्तराष्ट्रियसम्बन्धैः सौहार्दपूर्णं वातावरणम् अभवत् जागतिकीकरणस्य नैके लाभाः।

तथा च हानिकारकाः परिणामाः अपि पर्यावरणहानि इत्यपि एकाः हानिकारक परिणामाः । मनुष्यशरीरः पञ्चमहाभूतात्मकम् अतः मनुष्यशरीरमपि पर्यावरणस्य एव अंशम् वाक्यस्य अस्य प्रचितिः शाकुन्तले प्रतिवाक्ये दृश्यते। मनुष्यः निसर्गश्च एकरूपता अभिज्ञानशालकुन्तले कुशलतया चित्रिता। शाकुन्तलस्य चतुर्थः अङ्कः तु मानवनिर्गम सम्बन्धस्य परमः बिन्दुः एव।

‘काव्येषु नाटकं रम्यं तत्र रम्या शकुन्तला।’ इत्येषा अन्वर्था उक्तिः एव। दुष्यन्तस्य राज्यं गम्यमाना शकुन्तला सम्प्राप्ति भवतु अतः आश्रमस्थैः वृक्षैः अलंकारदानेन सा सुशोभिता एकेन वृक्षेण तस्ये चन्द्रधवलवस्त्रं दत्तम्। अपरेण लाक्षारसंचा शकुन्तला वृक्षेषु न्निहति स्म। अतः वृक्षाणां विरहवेदनाया सा व्याकुला। एतद् ज्ञात्वा एव कण्वमुनिः उक्तवान् ‘यास्यत्यदय शकुन्तला .....’ इति। कोकिलकुजनैः सह शकुन्तला प्रस्थिता। शकुन्तलायाः गमनान्तरं तपोवनं शोकविह्वलम् जातम्। मृगाः अपि शोकयुक्ताः।

वन जोत्सनामेलनम्, मृगशावकप्रसङ्गः चक्रवाकवर्णन इत्यत्र शकुन्तलायाः निसर्गेण सह एकात्मभावः दृश्यते। शकुन्तलायाः स्मृतयः खगपशुवृक्षलताभिः सह संलग्नताः। मनुष्यनिसर्गयोः सम्बन्धः सौदर्येणचित्रितः कालिदासेन ।

अभिज्ञानशाकुन्तले तु निसर्गः एक पात्रविशेषः एव। अस्य नाटकस्य नायिकायाः। नाम अपि शकुन्तेन नाम मयुरेण सम्बद्धम्।

वृक्षवल्ली आम्हा सोयरे वनचरे इत्यस्य संततुकारामस्य उत्किः सार्थवती शाकुन्तले इति सिद्धम्। पर्यावरणस्य जागतिकी समस्या आधुनिककाले दृश्यते। अतः अधुनिकयुगे शकुन्तलायाः मानसिकता आवश्यकी।

- चैतन्य इंगळे, बी. एस्सी. प्र. व.

निरतिशयप्रेम्णः चित्रणम् - स्वप्नवासवदत्तम् ।

स्वप्नवासवदत्तम् इत्यस्मिन् नाटके उदयनस्य वासवदत्तायाः उपरि प्रीतिचित्रणं विद्यते। अरिक्ताक्रमणेन उदयनः राज्यहीनः अभवत्तस्य मन्त्रिजनाः राज्यस्य पुनर्प्राप्तेः योजना रचितवन्तः। तदनुसारेण राज्ञी वासवदत्तायाः राज्ञः उदयनात् सुदरं वासं अकरोत्। तथा च राजा सर्वैः ज्ञापितः यत् वासवदत्ता दिवंगता इति। किन्तु उदयनस्य एतस्यां वार्तायाम् अविश्वासः वर्तते। तथापि राज्ञः उदयनस्य द्वितीय विवाहस्य योजना कार्यान्विता अभावत्। नूतनराज्ञया सह उदयनस्य मनः न अरमत्। अपितु सः सर्वदा वासवदत्तायाः विचारे मग्न जातः।

कालान्तरेण राजा स्वराज्यं प्राप्तवान् तथा च सर्वं ऐश्वर्यं प्राप्तवान् च । किन्तु वासवदत्तायाः सह मेलनस्य आशा उदयनस्य मनसि दृढा आसीत्।

स्वप्नवासवदत्तानाटकस्य अध्ययनानन्तरं ज्ञायते यत् उदयनस्य वासवदत्तां प्रति स्नेहः एतावान् दृढः आसीत् यत् सः उदयनः वासवदत्तायाः विरहात् अग्नौ स्वप्राण-त्यागार्थं उदयनस्य मनसि दृढीभूता वर्तते। वासवदत्ता दिवं गता इति वार्ता यद्यपि सर्वैः उदयनाय श्राविता तथापि राजा उदयनः वार्तायां विश्वासं नैव अकरोत्। अपि तु राज्ञः स्वप्रेम्णः उपरि दृढविश्वासः वर्तते। अत एव वासवदत्तायाः सह मेलनाशया सः जीवित धृतः पञ्चावती सदृशी सहचरी लब्धवान् सः किन्तु प्रतिप्रसङ्गेषु वासवदत्तायाः स्मरणेन उदयनः व्याकुलितवान् नैकवारम् ।

स्वप्रेम्णाः उपरि दृढविश्वासेन एव एकस्मिन् अवसरे वासवदत्ता उदयनस्य पुरतः स्थिता।

- कु. मृणाल जोशी, बी. एस्सी. प्र. व.

- संपादक -

डॉ. भगवान कांबळे

- विद्यार्थी संपादक -

सुश्री. अश्विनी दहिभाते

(तृतीय वर्ष कला)

मेरा प्रिय लेखक : प्रेमचन्द

हिंदी में अनेक महान लेखक हैं। सबकी अपनी अपनी विशेषताएँ हैं। उन्होंने उत्तम कोटि के साहित्य का निर्माण कर सारे संसार में नाम कमाया है, किंतु इन सबमें मुझे सबसे अधिक प्रिय है हिंदी कथा-साहित्य के उपन्यास सम्राट मुंशी प्रेमचंद जी।

प्रेमचंद का जन्म सन १८८० में हुआ। प्रेमचंद जी का मूल नाम धनपतराय है। प्रेमचंद जी लोकजीवन के कथाकार हैं। किसानों, हरिजनों और दलितों के जीवन पर उन्होंने अपनी कलम चलाई है। किसानों के दुःख उनके जीवन संघर्ष, उन पर जमीनदारों के होने वाले जुल्म आदि को उन्होंने स्वाभाविक ढंग से पढ़े-लिखे समाज के सामने रखा है। उन्होंने भारतीय किसानों के अंधविश्वास, अशिक्षा, करुणा प्रेम और सहानुभूती के भी वास्तविक चित्र प्रस्तुत किए हैं। इस प्रकार प्रेमचंद जी का साहित्य भारत के ग्रामीण जीवन का दर्पण है।

प्रेमचंद जी की कहानियाँ सरल, सरस और मार्मिक हैं। 'कफन, बोध, ईदगाह, सजान, भगत, नमक का दारा-गा, शतरंज के खिलाडी बड़े घर की बेटा, दूध का दाम, पुस की रात, आदि कहानियों में प्रेमचंद जी की स्वाभाविक और रोचक शैली के दर्शन होते हैं। उनका उपन्यास बेजोड़ है। 'गोदान' तो किसानों के जीवन का महाकाव्य ही है। 'गबन' में मध्यवर्ग के समाज का मार्मिक चित्रण हुआ है। 'रंगभूमि' सेवासदन, निर्मला, आदि उपन्यासों ने प्रेमचंद जी और उनकी कला को अमर बना दिया है। सचमुच, प्रेमचंद जी का साहित्य पढ़ने से सदगुण और अच्छे संस्कार प्राप्त होते हैं।

उर्दू में आप 'नवाबराय' नाम लिखते थे। बाद में हिंदी में 'प्रेमचंद' नाम से लिखा। प्रेमचंद जी का चरित्र-चित्रण अनूठा है। कथोपकथन भी बहुत स्वाभाविक और सुंदर है। चलती-फिरती मुहावरेदार भाषा उनकी सबसे बड़ी विशेषता है। गांधी जी के विचारों का प्रेमचंद जी पर बड़ा भारी असर पड़ा है। सत्याग्रह और असहयोग आंदोलन ने उनकी रचनाओं को काफी प्रभावित किया है। प्रेमचंद जी के साहित्य में राष्ट्रीय जागरण का महान संदेश और हमारे सामाजिक जीवन के आदर्शों का, निरूपण है।

देशप्रेम के आदर्शों की झलक है। गुलामी का विरोध और राष्ट्र को उन्नत बनाने की प्रेरणा है। उनकी कलम जाति-पाँति या उँच-नीच के भेदभाव तथा प्रांतियता आदि सामाजिक बुराइयों को दूर करने की सदा कोशिश करती रही थी। साहित्य-सृजन द्वारा वे हिंदू और मुसलमानों की एकता के लिए हमेशा प्रयत्न करते रहे। इस प्रकार साहित्यकार के साथ वे बहुत बड़े समाज-सुधारक भी थे। आपके साहित्य में बेमेल-विवाह, किसानों की समस्या तथा दीन-दलित, शोषितों की पीड़ा का चित्रण हुआ है।

प्रेमचंद जी बहुत बड़े लेखक थे। अपने कहानी, कथा से समाज का प्रबोधन करते थे। प्रेमचंद जी बड़े महान लेखक और कथाकार भी थे। लोकजीवन के ऐसे महान कथाकार और सच्चे साहित्यकार प्रेमचंद जी हैं। पढ़ने के बाद मन को शांति मिलती है। प्रेमचंद जी देशप्रेमी थे।

इसलिए वो मेरे प्रिय लेखक प्रेमचंद जी हैं।

-प्रिया संतोष वाघुले,
बी.ए.द्वितीय वर्ष

मतलबी

आज समजते हैं हम इन्सान कितना है 'मतलबी'
सोचते हैं हम खुद के बारे में
फिर मरने दो इन्सान
'कितनेबी'

मर रहे हे इन्सान विषाणु से से घुटघुटके
परिवार रो रहा है उनका फुटफुट के
सरकार दे रही उन्हे मदत मगर
इन्सान ही ले रहा है उसे लुटलुट के

'कैसे कहे?

अरे जो मर रहे है 'जान है उन्हे भी'
आज समज आ रहा है इन्सान कितना है 'मतलबी'
सोचते हैं खुद के बारे में फिर मरने दो इन्सान
'कितने बी'

रोज रोज मर रही है इन्सानियत इतनी

पर किसीकी आखो मे नही है पानी
यही परिस्थीति है । जाहीर करो
” इन्सानियत की आनीबाणी”
”सच कहूँ”
अरे,

विषाणू नही जानता धर्म और जात बी
आज समाज आ रहा है इन्सान कितना है मतलबी
सोचते है खुद के बारे मे फिर मरने दो इन्सान
'कितने बी'

- विजय पार्श्वनाथ घोंगडे
बी.एस.सी. प्रथम वर्ष

बेटी

जब जब जन्म लेती है बेटी
खुशियाँ साथ लाती है बेटी
ईश्वर की सोंगज ही बेटी,
सुबह की पहली किरण है बेटी,
तारों की शीतल छाया है बेटी,
आँगन की चिडिया है बेटी,
आँगन की चिडिया है बेटी,
त्याग और समर्पण सिखाती है बेटी
नये नये रिश्ते बनाती है बेटी,
जिस घर जाए, उजाला लाती है बेटी,
बार बार याद आती है बेटी,
बेटी की किमत उनसे पूछो,
जिनके पास नही है बेटी,
वह खून कहो किस मतलब का
जिसमें उबाल का नाम नहीं,
वह खून कहो किस मतलब का
आ सके देश के काम नहीं।
वह खून कहो किस मतलब का
जिसमे जीवन न रवानी है।
जो परावश होकर बहता है,
वह खून नही, पानी है।

- संजीवनी गायकवाड
बी.एस.सी.द्वितीय वर्ष

बढे चलो

फुल बिछे हो या काँटे हों,
वह न अपनी छोडो तुम।
चाहे जो विपदायें आये,
मुख को जरा न मोडों तुम।
साथ रहे या रहें न साथी,
हिम्मत मगर ना छोडो तुम।
नही कृपा की भिक्छा मांगो,
कर न दीन बन जोडो तुम।
बस ईश्वर पर रखों भरोसा,
पाठ प्रेम का पडे चलो।
जब तक जान बनी हो तन में
तब तक आगे बढे चलो

- संजीवनी गायकवाड
बी.एस.सी.द्वितीय वर्ष

बेटी बचाओ

मैं भी श्वास लेती हूँ
पत्थर नही इंसान हूँ
कोमल मन है मेरा
वही भोला सा है चेहरा
जजबातों में जीती हूँ

बेटा नही, पर बेटी हूँ
कैसे दामन छुडा लिया
जीवन के पहले ही मिटा दिया
तुझ से ही बनी हूँ

-प्रिया संतोष वाघुले,
बी.ए.द्वितीय वर्ष

बस प्यार की भूखी हूँ

जीवन पार लगा दूँगी
अपनालो , मैं बेटा भी बन जाऊँगी
दिया नहीं कोई मौका
बस पराया बनाकर सोचा
एक बार गले से लगा लो
फिर चाहे हर कदम आजमालो
हर लडाई जीत कर दिखाऊँगी
मैं अग्नि में जलकर भी जी जाऊँगी
चंद लोगो की सुन ली तुमने
मेरी पुकार ना सुनी
मैं बोस नहीं, भविष्य हूँ
बेटा नहीं, पर बेटा हूँ

-प्रिया संतोष वाघुले,
बी.ए.द्वितीय वर्ष

मैं और मेरा काम

कहा जमाने ने लडकी हो।
जरा लिहाज करो।
आँख मिलाकर कदम मिलाकर
चलने की न लात करो।
पलटकर उस लडकी ने भी,
क्या खुल जवाब दिया।
समाज में कितनी,
अहामीयत है उसकी।
पुरा हिसाब दिया।
पर हम से इतनी
ईर्ष्या है की,
पैदा होते ही मार देते हैं।
इतिहास गवाह है।
हमेशा से मेरे बढते कदम
थाम लेते है।

-ऐश्वर्या सुनील मोकळे,
बी.ए.द्वितीय वर्ष

मैं पापा की पत्नी हूँ

कल जमान से डरी हूँ
डॉक्टर इंजिनियर भी बनी हूँ
एवरेस्ट पर भी चढी हूँ /
युगों युगों से मे व्यक्ती का प्रतीक हूँ।
आदमी के कदम से कदम,
मिलाकर हूँ
मैं ही बहन बेटा का प्यार
माँ का दुलार हूँ

मैं ही पत्नी का प्रीत हूँ

मुझे भी नाज है,
अपने हूनर पर
इतराती हूँ
मैं कही भी कमजोर।
अपने आप को नहीं पाती हूँ

माँ

गोद में जिसकी खुली है आँखे,
सपनों से रंगी हूँ , जिसकी बाते
स्नेह से झोली जो मरा करती है
ममता से अपनी जो हर जिद
पुरी किया करती है
वह और कोई नहीं मेरी माँ है।
पापा की डाट से जो बचाती है।
जो हर बात में साथ देती है,
हमारे हर सपने को अपना मान लेती है।
जो हौसलों से जीना सिखाती है
हर वक्त आँचल अपने सुलाया करती है।
वह और कोई नहीं मेरी माँ है।

- भक्ती प्रभाकर जाधव
बी.एस.सी. प्रथम वर्ष

इतनी उँचाई न देना ईश्वर

इतनी उँचाई ना देना ईश्वर
की धरती पराई लगने लगे
इतनी खुशियाँ भी ना देना
की दुख पर किसी के हँसी आने लगे।
नहीं चाहिए ऐसी शक्ती,
जिसका निर्बल पर प्रयोग करूँ।
नही चाहिए ऐसा भाव,
की देख किसी हो जल मरूँ।
ऐसा ज्ञान मुझे ना देना,
कि अभिमान जिसका होने लगे।
इतनी उँचाई ना देना ईश्वर,
की धरती पराई लगने लगे।
इतनी भाषाएँ मुझे ना सिखाओं,
कि मातृभाषा ही भूल जाऊ।
इतनी शोहरत भी न देना,
की अपने पराए लगने लगे।
ऐसी माया कभी न देना,
की अंतर चक्षु भूमित होने लगे।
इतनी उँचाई ना देना ईश्वर,
की धरती पराई लगने लगे।

- भक्ती प्रभाकर जाधव
बी.एस.सी. प्रथम वर्ष

गाँव और शहर

बदला बदला सा मौसम है
बदला -बदला से लगते हैं सुर।
दीदा फाडे शहर देखता
गाँव देखता टूकुर-टूकुर
तिल रखने की जगह नही है
शहर ठसाठम भरे
उधर गाँव मे पीपल के है
सारे पत्ते झरे
मेट्रो के खंभे के नीचे
रात गुजारे परमेश्वर

दीदा फाडे शहर देखता
गाँव देखता टूकुर-टूकुर
इधर शहर मे सा आलम
आँख खुली बस दौडे रहा।
वहाँ रेडियो पर स्टेशन
रामदीन है जोह रहा।
उनकी बात सुनी है जबसे
दिल करता है टूकुर-टूकुर
सुरसतिया के दोनो लडके
सूरत गए कमाने।
गेहू के खेतो में लेखिन
गिल्ली लगी धमाने।
लँगडकर चलती है गैया
सडको नेखा डालो सर।
दीदा फाडे शहर देखता
गाँव देखता टूकुर-टूकुर

- शेख इमरान गुलाब
बी.ए. प्रथम वर्ष

'रोटी' पर 'घी' और

नाम के साथ जी
लगाने , से
स्वाद और इज्जत
दोनो बढ जाते हैं।
इन्सान जन्म के दो वर्ष बाद
बोलना सीख जाता है
लेकिन
बोलना क्या है ये सिखने में
पूरा जन्म जग जाता है
शब्द अमूल्य है

- प्रिया संतोष वाघुले
बी.ए. द्वितीय वर्ष

कर्णधार तू बना तो हाथ मे लगाम ले
 क्रांती को सफल बन्त नसीब का न नाम ले
 भेद सर उठा रहा, मनुष्य को मिट रहा
 गिर रहा समाज, आज बाजुओं मे थाम ले
 त्याग का न दम ले
 दे बदल नसीब तो गरीब का सलाम ले

- संजीवनी गायकवाड
 बी.एस.सी. द्वितीय वर्ष

माँ और भगवान

माँ और भगवान मैं अपने छोटे
 मुख कैसे करूँ तेरा गुणगान,
 माँ तेरी समता मे
 फिका सा लगता भगवान

मता कौशल्या के घर के घर मे जन्म राम ने पाया
 टुमक-टुमक आँगन मे चलकर सबका हृदय जुड़ाया
 पुत्र प्रेम में थे निमठा कौशल्या माँ के प्राण,
 माँ तेरी समता में फिका -सा लगता भगवान

दे मातृत्व देवकी को यसुदा की गोद सुहाई
 ले लकुटी वन वन भटके गोचरणी कियो कन्हाई
 सारे ब्रजमंडल में गुंजी थी वंशी की तान
 माँ तेरी समता में फिका सा लगता भगवान

तेरी समता में तू ही है मिल न उपमा कोई,
 तु न कभी निज सुत से रुठी मृदता अमित समोई
 लाड -प्यार से सदा सिखाया तुने सच्चा ज्ञान,
 माँ तेरी समता में फिका -सा लगता भगवान

कभी न विचलित हुई रही सेवा में मूखी प्यासी
 समझ पुत्र को रुग्ण मनौती मानी रही उपासी,
 प्रेमामृत नित पिला पिलाकर किया सतत कल्याण
 माँ तेरी समता में फिका -सा लगता भगवान

विकल न होने दीया पुत्र को कमी न हिम्मत हारी
 सदय अदालत है सुत हित में सुख-दुख में महतारी
 काँटो पर चलकर भी तुने दिया अमय का दान,
 माँ तेरी समता में फिका -सा लगता भगवान

- जगदीश प्रसाद सारस्वत विकल

पिता

वो शख्स पिता ही होता है
 जो खुद डूब हमे उठाता है।
 बन पतवार नित निरंतर वो
 ही नैया को पार लगता है॥

सागर सा गहरा कभी तो कमी हिमालय बन जाता है,
 किरसों और कहानियों से जीवन का सार बताना है॥
 वो संतानों की मनसा को बिन बतलारा जान जाता है॥
 फिर वो सारे जग की खुशियाँ उन पर आ लुटाता है॥
 जब विपदा आ जाये तो वो दृढ़ अवरोध बन जाता है॥
 मुश्किलों से डटकर लडो, नित सीख हमें सिखाता है॥
 ना जाने वो जीवनपर कितने हि किरदार निभाता है।
 कहाँ सब किरदारों को कविता में कह पाता है।

नाम निशिकांत संदिपान क्षीरसागर
 ह. क्र. १३६ बीएससी एफवाय

शिरीष के फूल हजारी प्रसाद द्विवेदी

हिंदी साहित्य जगत में एक साहित्यकार के साथ - साथ समीक्षक के रूप में भी द्विवेदीजी सर्वपरिचित रहे हैं। शिरीष के फूल निबंध के माध्यम से कई अपेक्षाएँ व्यक्त की हैं। सामाजिक जीवन में त्याग से सृजन संभव है। स्वार्थ से सृजन का महत्व कार्य नहीं हो सकता। शिरीष के फूल में शिरीष के पेड़ों के सहारे अपने विचार व्यक्त किए हैं। इसमें शिरीष के पेड़ों के विभिन्न भागों जैसे फूल, फल आदि की जानकारी जीव, विज्ञान के आधार पर देते हुए उसे वर्तमान जगत एवं विचारों के साथ जोड़ने का प्रयास किया है। जीवविज्ञान की दृष्टि से शिरीष का पेड़ एक ऐसा पेड़ है जो आकार में विशाल होता है, घनी छाँव देता है, इसलिए घर के आसपास छायादार वृक्षों में शिरीष भी लगाया जाता है।

इस पेड़ की उपयोगिता के संदर्भ वेद पुराण के साथ-साथ आजकल के कवियों की विशेषता यह है की सधन छायादार बड़ा पेड़ होने पर भी इसकी लकड़ी कमजोर होती है यह वृक्ष अस समय बहरता अर्थात् फूलों से लदा होता है जब जेठ की चिलचिलाती धूप चल रही है। उस समय पर यह पेड़ लहलहा उठता है। और इसपर लग फूल भी दिर्घायु वाले ही हैं। फूल इतने कोमल होते हैं कि औरों के पैरों का दबाव तक सह नहीं पाते। पर इन कोमल फूलों से जो बीज निकलता है वे इतने पक्के होते हैं कि हटाये नहीं हटते।

शिरीष के फूल को अवधूत माना जाता है। जब धरती और आसमान धूप से जलते रहते हैं। तब यह न जाने कहाँ से अपा रस खींचते रहते हैं, पता नहीं ऐसे वातावरण में भी हरे-भरे रहते हैं। एक वनस्पति शास्त्री के मतानुरूप में वातावरण से ही जीवन रस खींच लेते हैं। इस वृक्ष का संबंध कवियों के साथ भी जोड़ा जिस प्रकार विपरीत परिस्थिति में भी ये पेड़ अपनी सरलता सधनता बनाये रखता है। उसी प्रकार कबीर आदि कवियों के लिए भी जेठ का वातावरण हर चीज सुखाने की क्षमता रखता है उस पर भी ये वृक्ष अपने आप को तरोताजा रखता है। द्विवेदीजी शिरीष का संदर्भ जिस

प्रकार कवियों के साथ जोड़ते उसी प्रकार समाज राष्ट्र सेवियों के साथ भी जोड़ते हैं। वे लिखते हैं "इसी चिजकती धूप में इतना सरल वह कैसे बना रहता है, क्या ये बाह्य परिवर्तन धूप वर्षा आँधी लू अपने आप में सत्य नहीं है? हमारे देश के उपर से जो यह मार-कट अग्निदाह, लूट-पाट, खून-खच्चर का बवंडरस बह रहा है, उसके भीतर भी क्या स्थिर रह जा सकता है? शिरीष रह सका है? अपने देश का एक बूढ़ा रह सका था। क्यों मेरा मन पुछता है कि ऐसा क्यों संभव हुआ? क्योंकी शिरीष भी अवधूत है। शिरीष वायुमंडल से रस खींचकर इतना कोमल और इतना कठोर है, मैं जब शिरीष कि और देखता हूँ तब-तब चिख उठती है का, वह अवधूत आज कहाँ है।"

शिरीष के फूल जैसे आज हर व्यक्ति वातावरण के परिस्थिति अनुरूप अपने आप को मोड़ रहा है। जिससे सामाजिक स्वास्थ्य बिघडता चला जा रहा है।

-प्रिया संतोष वाघुले,
बी.ए.द्वितीय वर्ष

नसीब

बेटी बनकर आई हूँ
माँ-बाप के जीवन में

बसेरा होगा किसी और के आँगन में
क्यों ये रीत 'रब' ने बनाई होगी
कहते हैं आज नहीं तो
कल 'पराई' होगी
देके जनम 'पाल-पोसकर'
जिसने हमें बड़ा किया
और 'वक्त' आया तो उन्हीं
हातों से 'विदा' किया
टूट के बिखर जाती है,
जिंदगी हमारी वही

पर फिर भी उस 'बंधन'
में 'प्यार' मिले ये

जरूरी तो नहीं
क्यों रिश्ता हमारा इतना अजीब होता है
क्या बस यही 'बेटियों' का नसीब होता है?

मैं शून्य पे सवार हूँ
मैं शून्य पे सवार हूँ
बेअदब सा मैं खुमार हूँ
अब मुश्किलो से क्या डरूँ
मैं खुद कहर हजार हूँ
मैं शून्य पे सवार हूँ
उंच -नीच से परे
मजाल आँख में भरे
मैं लड रहा हूँ रात से
मशाल हाथ तें लिए
न सूर्य मेरे साथ है
तो क्या नयी ये बात है
वो शाम होता ढल गया
मैं जुगनुओं का यार हूँ
मैं शून्य पे सवार हूँ
मैं शून्य पे सवार हूँ

भावनाएं मर चुकी
संवेदनाएं खत्म हैं
अब दर्द से क्या डरूँ
जिन्दगी ही जख्म है
मैं बीच रह की मात हूँ
बेजान -स्याह राह हूँ
मैं काली का श्रुंगार हूँ
मैं शून्य पे सवार हूँ
मैं शून्य पे सवार हूँ
हूँ राम का सा तेजा मैं
लंकापति सा ज्ञान हूँ
किस की करु आराधना
सब से जो मैं महान हूँ
ब्रम्हण्ड का मैं सार हूँ
मैं जल-प्रवाह निहार हूँ
मैं शून्य पे सवार हूँ
मैं शून्य पे सवार हूँ

- ऐश्वर्या सुनील मोकळे
बी.ए.द्वितीय वर्ष

- Editor -

Dr. Vasant Shedge

- Student Editor -

Payal Suryawanshi

B.A. T.Y.

PROSE SECTION

THREE YEARS OF MY COLLEGE LIFE

As every end
Marks the new beginning
That brings back
The past in future life
So how can one say-
It is the end of college
Where you are taught to walk,
Talk and Laugh. For me,
It is a new opening again
To trek every river, forest and mountain.

As the college is about to get over, my mind feels sad for the end of my college life. However, my mind consoles me by saying that the sweet memories will become sweeter again and will always last forever.

At the beginning of the very first year when we enter in the college with a bunch of dreams, every new day brings more and more dreams to our life. These dreams help us in motivating ourselves by taking the path, full of light to trod upon and nurture a sort of hope to live and love. The darkness of everyday life which is full of stress and strain becomes so easy and casual that we start dreaming again and again.

I still remember the day when I took admission in the first year. Initially I did not intend to attend the college regularly but god knows how I was engaged in new activities like National Service Scheme and National Cadet Corps, elocution, essay writing, poetry reading sessions and various cultural activities.

I had no friends initially but now when I calculate the total, more than one hundred lovely faces come to my mind and I become overjoyed. My mind readily accepts every loving friend and I try to make the impression firmly stamped on the brain. The days were a mixture of journeys, small and large, joyful and disturbing, adorable and avoidable. Still, I long for the journey and wish that this college life should never come to an end.

Now as the three years' college life of graduation comes to an end, I start thinking of the future.

Perhaps I may not be bothered now for the daily morning alarm, getting late for the important first lecture and for joining with the stupid friends. I may not be able now onwards to enter into the department, sit on the last bench of the classroom and whisper love songs or comic jokes, bunk the boring lectures and take part in gossips and silly fights with mad friends.

Our selfies, group photos, status, likes and unlikes will soon come to an

---

end but it will not be erased from my memory. I also will remember the act of sharing one tiffin box among five friends in the college canteen where multiple ideologies got intermixed.

Each day of the college has become an important part and an interesting, small chapter in my life. Though I will have to move ahead, the loving memories of the monumental college campus and my lovely teachers and classmates will remain forever with me and influence my future life.

- Ms. Payal Vijay Suryawanshi
(B.A.T.Y.)

NATION BUILDING AND YOUTH

Nation building is a very strange term because the nation is not a visible building; it is like our body building. In Indian context, it refers to the process of engaging all the citizens in the development of a nation. The future as well as the present of our country is in the hands of its youths. So the contribution of youth is important in constructing the nation.

The Youth of every era plays an important role in the progress and development of our nation as they constitute a majority portion of the total population of the country. The efforts of youth can help in rapid growth and

development of our nation. The youngsters are the building blocks in the economic and social development of a nation. Well educated and trained youths contribute their skills in almost every sector in a developing economy. They give their services as engineers, doctors, administrators, teachers, and in several other capacities. The energy level and confidence of youths make them take risk and achieve new heights in their respective domains.

Youths in a nation create a productive and efficient environment conducive to economic and social progress of the nation. Nation building refers to the process of engaging all the citizens in the development of the nation. The future as well as the present of our country is in the hands of its youths. So, the contribution of youth is important in structuring the nation. Youth is the time when innovative and creative thoughts and ideas pop up in mind which ultimately shape up the community and the nation we live in. The policies, plans and development works of the nation can best be implemented by the modern young generation.

They are more enthusiastic and energetic and if their potential is used in the right direction, they can ensure rapid progress. The youth constitutes major portion of the total national population around the globe. Such a major portion

of the population plays an important role in the development of the nation and cannot be intentionally ignored. The determination and energy with which they can work make them valuable for nation building. Therefore, the youth of our country decide the future of our nation and represent the most dynamic section of population. Youth and their actions contribute to the development of a nation like India. The value of the country is known by its every citizen and their intellectual pursuits. If our youths seriously start working for the development of country they can become an indispensable element for the nation. In this way, they can contribute immensely in nation's growth and development.

Three key elements that contribute to prosperity are the education, employment and empowerment. A nation develops at a steady pace when the youth of the country is educated and their education is put to right use. However, majority of the youths in our country are uneducated. Most of them cannot even read or write. Thus, illiteracy is one of the biggest problems that holds our country back. So the government of our country must make special efforts to provide right education to them in order to make them think logically, rationally and freely. This will help them act in a responsible manner

and work for the progress of our nation. Youth is not only the partner of today's life but also the leader of tomorrow's future.

Youth is full of energy and enthusiasm and important social factors who can bring revolutionary changes and improvement in the society. The participation of youth is a must to achieve any kind of future goals of prosperity, progress, peace and safety.

In short, youths are bringing changes with changing times which leads our nation to progress. However they should get the motivation and support. It is important to frame policies that would be youth oriented so that their maximum potential and energy can be used for nation building. Thus, the power of youth should be used wisely for the progress of the nation for a better tomorrow and a brightening future.

- Aishwarya Mogle
B.A.T.Y.

OBEDIENCE

*When a child is born
He is taught to smile and move
Like a slave of generation.
And when it grows up
He learns to handle whatsapp
And riding on the bikes
To catch the flying birds
And go wondering in the forest
In search of roaming ghost.
Then suddenly, when he rebels
People realize that he has his opinions
When every hope is lost
Though the time is running fast
All around him sit murmuring
Calling his life as an act
of disobedience.
He overthrows every little ban
And starts living again like a man.*

**- Hanuman Khulkhule,
B.A.T.Y.**

Stay Home, Stay Safe

*Stay in touch because-
It is dark 2020.
Only just we've heard of a virus
And its name is Covid-19-Corona*

*It is a Chinese gift,
makes hard to breath
No medicine and not a vaccine yet
So mother says- we've to stay alert
To stop it from becoming strong
Our responsibility is
To stop it from expanding.*

*Hence, please just wash your hands
For twenty small seconds
And touch not your eyes, your nose
And your mouth-keep it shut
Maintain social distance in the market
Fight against the covid corona
Do practice good hygiene
And keep your personal space clean
Follow the rules of physical distancing
Fight against covid corona.*

*Some say, it's like the flu,
But it's absolutely much crueller
And extremely contagious
I know it's tough, but if we all follow
the rules*

*We'll stop it together
You may be Asian, black, or white
The Corona is colour and race blind
But together we can win the fight
Against the deadly virus
So stay alert from today
To win the fight together
Thank you very much
But, please stay in touch!*

**-Ms. Sana Akbar Khan
B.A.S.Y.**

قطرہ

عمران خان
بی۔ ایس۔ سی سال اول

۱

جینا نظر اپنا ہمیں اصلا نہیں آتا
گر آج بھی وہ رشک مسیحا نہیں آتا
مذکور ترے بزم میں کس کا نہیں آتا
پر ذکر ہمارا نہیں آتا نہیں آتا

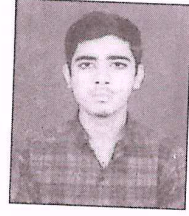
۲

یہ مجنوں ہے نہیں آہو ہے لیے
پہن کر پوشتیں نکلا ہے گھر سے
جسے تو سینگ سمجھے ہے یہ ہیں خار
لگے ہیں پانو میں نکلے ہیں سر سے

فرانس کا شہنشاہ نیپولین جس نے زمین کے بیت سے علاقوں کو فتح کیا۔ وہ ایک معمولی سپاہی تو تھا۔ ایک چھوٹے سے قصبہ کے ایک معمولی امیر کالٹر کا ظہیر الدین بابر نے اپنی ہمت اور شجاعت کی بدولت ہی ہندوستان جیسے عظیم ملک کو فتح کیا اور مغلیہ سلطنت کی بنیاد ڈالی۔ عرب کے ریگستانوں میں آباد ایک غیر متمدن قوم جب اسلامی جذبہ سے سرشار اور طاقت ایمانی سے لبریز ہو کر اٹھی تو ایشیاء، افریقہ اور یورپ کے براعظموں کو اپنے زیر نگیں کر لیا۔ امیر تیمور، ہوحیدر علی، رابرٹ کلائیوں ہو یا ابراہام لنکن یہ سب دنیا کی وہ شخصیات ہیں جنہوں نے اپنی ذاتی صلاحیتوں اور محنت سے وہ مقام حاصل کیا کہ زمانہ عیش عیش کراٹھا۔

محمد سرفراز محمد عالم
بی۔ اے۔ سال اول

غزل

جس وقت اے سر بگن تو بے حجاب ہوگا
ہر ذرہ تجھ جھلک سوں جوں آفتاب ہوگا
مت جا چن موں لالہ بلبل پہ ست ستم کر
گرمی سوں تجھ نگہ کی گلگل گلاب ہوگا
مت آئینہ کو دکھلا اپنا جمال روشن
تجھ مکھ کی تاب دیکھے آئینہ آب ہوگا
نکلا ہے ستم گر تیغ ادا کوں لے کر
سینے پہ عاشقان کے اب فتیاب ہوگا
رکھتا ہے کیوں جفا کو مجھ پر روا اے ظالم
محشر میں تجھ سےیں آخر میرا حساب ہوگا
ہائف نے یوں دیا ہے مجھ کو ولی بشارت
اس کی گلی میں جا تو مقصد شتاب ہوگا

محنت کرے انساں تو کیا ہو نہیں سکتا!

رشدہ مہک محمد عبدالصیر
بارہویں جماعت

چاندکی زمین پر انسانی قدم، خلاؤں میں پرواز کرتے جہاز، سمندروں کی سطح پر تیرتے ہوئے سفینے ہو یہ تیز رفتار سواریاں، انسان کی آسائش کے تمام ساز و سامان، دور دور تک منٹوں میں خبر پہنچانے والے آلات، یہ سب سائنس کے کرشمہ اور انسانی کاوشوں کا نتیجہ ہیں

انسان جو دنیا کی عظیم الشان خزانہ کے سامنے، ایک حقیر شے نظر آتا ہے۔ گوشت و پوست کا یہ کمزور بدن سخت چٹانوں کے مقابلے میں ہیچ ہے۔ تیز ہوائیں اسے زرے کی طرح اڑا سکتی ہے۔ پانی اسے بہا سکتی ہے، زمین اسے اپنے سینے میں دفن کر سکتی ہے۔ مگر یہ آدم خاکی خدائے بزرگ و برتر کی طرف عقل جیسی بے مثال شے لے کر آیا۔ اس عقل کی مدد سے اس نے دنیا میں حالات سے ٹکرانے کا راز جان لیا ہے۔ اپنی برتری کو ثابت کرنے کا گریسکھ لیا ہے اسی عقل نے اسے کوشش، جدوجہد اور محنت کرنے پر اکسایا اور اس نے ایسے کارنامے انجام دئے کہ آسمان و زمین اس کا طواف کرنے لگے

زمین پر پھیلے ہوئے وسیع و عریض ریگستان انسانی عزم کو پسپا کر سکتے ہیں۔ مگر انسان نے پسپا ہونے کے بجائے اپنی محنت سے ان صحراؤں میں پھول کھلائے ہیں، زمین کا سینہ چیر کر اسے سرسبز و شاداب کیا ہے سمندروں کو کھنگال کر اس سے موتیاں نکالی ہے۔ چٹانوں میں پوشیدہ معدنیات کو کھوج نکالا ہے۔ ہواؤں کو مسخر کیا زمین کو اپنی سواریاں سے روند ڈالا۔ غرض اس عالم فانی میں جو گلگاریاں نظر آتی ہیں۔ جو رنگیناں دکھائی دیتی ہیں وہ انسانی محنت کا نتیجہ ہے

محنت، کوشش اور جدوجہد میں ہی کامیابی کا راز چھپا ہے کہا جاتا ہے کہ دریا کو وہی پار کر

سکتا ہے جس کے سینے میں حوصلہ اور ہاتھ پیر میں طاقت ہو۔

جو تیر نہ سکتا ہو وہ دریا کیا پار کرے گا زندگی ایک طوفانی دریا ہے۔ جس میں بے شمار چھوٹی بڑی لہریں اٹھتی رہتی ہے۔ ان لہروں کا مقابلہ وہی کر سکتا ہے جو دریا میں اترنے کی اہمیت ہمت رکھے۔ تاریخ گواہ ہے کہ عام آدمیوں نے اپنی جدوجہد اور محنت کی بدولے ایسے کارنامے انجام دئے ہیں۔ کہ جن پر دنیا ہمیشہ نازاں ہے۔

اگر کسی روز عرش والا
مجھے ملے اور مجھ سے پوچھے
بتاؤ کیا چاہتے ہو مجھ سے
جو مانگ لو گے عطا کروں گا
میں سر جھکا کر اس کہوں گا
تو جیسے رکھے گا خوش رہوں گا
بس ایک ہستی سنبھال کے رکھنا
تو میری ماں کا خیال رکھنا .....

”علم حاصل کرنا مرد اور عورت دونوں پر فرض ہے۔“ اگر ہم اس کو کسوٹی بنا کر بھی بات کریں تو کسی بھی ترقی یافتہ معاشرے یا پسماندہ اقوام میں سب سے اہم کردار ماں کا ہوتا ہے۔ جو بچے کے پیدا ہونے سے لیکر پالنے تک اور پالنے سے لیکر اس کے پختہ کردار ہونے تک نہایت اہم کردار ادا کرتی ہے اور اگر یہی اہم کردار اپنے فرائض سے کوتاہی برت جائے تو کردار مثبت بننے سے کہیں پیچھے رہ جاتے ہیں۔ پسماندہ رہ جاتے ہیں وہ بچے جن کی مائیں ان کی صحیح طور پر نگہداشت و پرداخت نہیں کر پاتیں۔ اس لئے ہر مہذب معاشرہ اس بات پر زور دیتا ہے کہ اگر ماں پڑھی لکھی ہوگی تو پورا معاشرہ پڑھا لکھا ہوگا۔

آپ نے فرمایا: اس انسان کی ناک خاک آلود ہو۔ اس انسان کی ناک خاک آلود ہو..... چنانچہ نیک بخت وہ انسان ہے جو اپنے والدین کے ساتھ حسن سلوک کو موقعہ غنیمت سمجھتا ہے کہ کہیں ان کی وفات کی وجہ سے اس نیکی سے ہپا تھ نہ دھو بیٹھے اور شرمندگی اٹھاتے رہے۔ والدین سے نرمی سے بات کران اور درشتی کا مظاہرہ نہ کرنا یہ بھی ان کے ساتھ حسن سلوک میں شامل ہے۔ مثلاً ان کو پجارت وقت نام اور کنیت کا استعمال نہ کریں بلکہ ابو جی! امی جان! کہہ کر پکارے۔

ان کے ساتھ شفقت کا مظاہرہ کرے ان کے سامنے ایسا بن جائے جیسا غلام آقاؤں کے سامنے ہوتا ہے کیونکہ جب یہ انسان بچہ، جاہل اور محتاج تھا تو یہ دونوں اپنے آپ پر اس کو ترجیح دیتے رہے۔ انسان کو

والدین کی

بیٹی

ہدی محمد اقبال باعمر
بارہویں جماعت

بیٹی سب کے مقدر میں کہاں ہوتی ہے گھر خدا کو جو پسند آئے وہاں ہوتی ہے
انسان پر اللہ تعالیٰ کی بے شمار نعمتیں اور رحمتیں جس سے انسان فائدہ اٹھاتا ہے۔ بیٹی ایک نعمت ہوتی
ہے ایک رحمت ہوتی ہے۔ بیٹی کو اللہ تعالیٰ کی رحمت کہا جاتا ہے اور بیٹی کو نعمت کہا جاتا ہے لیکن دیکھا جائے تو
بیٹی کو (نعمت) کی پیدائش پر زیادہ خوش ہوتے ہیں اور زیادہ خوشیاں مناتے ہیں لیکن اس کے ساتھ یہ بھی
گزارش ہیکہ اگر بیٹی ک پیدائش پر خوشی منانے کی ہمت نہ ہو تو کم از کم پریشان نہ ہوا کریں کیونکہ بیٹی اللہ تعالیٰ
کی رحمت ہے اور رحمت کی وجہ سے بہت ساری نعمتیں انسان کو ملتی ہیں۔ اللہ تعالیٰ بیٹی وہیں دیتا ہے جنہیں ان کی
پرورش کرنے کی طاقت ہوتی ہے اور اللہ تعالیٰ جن سے خوش ہوتے ہیں تو انہیں کے گھر بیٹی ہوتی ہے۔ آپ
نے فرمایا ”جب اپنے بچوں کے لئے کچھ خرید کر لاؤ تو پہلے بیٹی کو دو پھر بیٹی کو۔“ آپ نے فرمایا بیٹیوں کو برانہ
سمجھو یہ بہت مہنگی ہوتی ہیں۔ ماں باپ کو سنبھالنے والی ہوتی ہے۔ آپ نے اپنی بیٹیوں سے محبت کر کے دنیا
کے سامنے بیٹیوں کا احترام رکھا ہے۔ قرآن میں بھی بیٹی کے ذکر سے پہلے بیٹی کا ذکر آتا ہے۔
نبی پاک فرماتے ہیں کہ ”عورت کے لئے یہ بہت مبارک ہیکہ اس کی پہلی اولاد بیٹی ہو۔“ آپ نے
فرمایا ”جس شخص کو بیٹیاں ہو، اس کو برامت سمجھو کیونکہ میں بھی بیٹیوں کا باپ ہوں۔“ جب کوئی بیٹی پیدا ہوتی
ہے تو اللہ تعالیٰ فرماتے ہیں کہ: ”اے لڑکی تو زمین پر اتر، میں تیرے باپ کی مدد کروں گا۔“ بیٹی وہ پھول ہے جو
ہر باغ میں نہیں کھلتا، جب اللہ تعالیٰ خوش ہوتا ہے تو کسی کے گھر مہمان بھیجتا ہے، جب زیادہ خوش ہوتا ہے تو
بارش برساتا ہے اور جب مزید خوش ہوتا ہے تو بیٹی سے نوازتا ہے۔ بیٹی رحمت کا دروازہ، بخشش کا ذریعہ اور جہنم
کی ڈھال ہے۔ ایک ماں کے لئے سب سے قیمتی خزانہ اس کی بیٹی ہے۔ ایک بیٹی کی سب سے اچھی دوست
اس کی ماں ہے۔ بیٹی باپ کا درد سمجھتی ہے، ماں کے آنسو پونچھتی ہے، بھائی کے دکھ لے کر ان پر اپنے سکھ لٹا د
دیتی ہے۔ بیٹی کا بہترین محافظ اس کا اپنا باپ ہوتا ہے۔ بیٹی اپنے باپ کا غرور ہوتی ہے۔ باپ اور بیٹی کی ایک
عادت ایک جیسی ہوتی ہے۔ دونوں کو اپنی گڑیا سے بہت پیار ہوتا ہے۔
صورت سانولی ہو یا چاندی بیٹیاں ہمیشہ اپنے ماں باپ کے لئے شہزادیاں ہوتی ہیں۔
باپ ایک ایسے درخت ہے جس کے سایہ میں بیٹی راج کرتی ہے۔

شریعت کا تقاضا ہے کہ فرض بھی مجبور کرتا ہے یہ کیسا جشن ہے جو بیٹی کو باپ سے دور کرتا ہے

والدین کی شفقت یاد رکھنی چاہئے تاکہ ان کے ساتھ زیادہ سے زیادہ اچھا برتاؤ اور سلوک کر سکے۔
نتیجہ یہ نکلا کہ اگر والدین کبیرہ گناہ کرنے کا حکم دیں یا کسی فرض عین سے رکنے کو کہیں تو ان کی
اطاعت و فرمانبرداری نہیں کی جائے گی لیکن مباحث میں ان کی اطاعت لازم اور ضروری ہے۔

والدین کے لئے دعا: رَبُّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيْنِي صَغِيرًا
اے میرے رب! ان دونوں پر رحم کر جیسے انہوں نے بچپن میں مجھے پالا۔

ماں زندگی کی تاریک راہوں میں روشنی کا مینار ہے
اور باپ ٹھوکروں سے بیچانے والا مضبوط سہارا
جی کرتی ہے، ہاں کرتی ہے، ایسا تو بس ماں کرتی ہے
پیار تو بس ماں کی ممتا، دنیا کہا پیار کرتی ہے

جب انسان اپنے والدین کے لیے دعا کرنا چھوڑ دیتا ہے تو اس کا رزق روک دیا جاتا ہے۔ جب
ہمیں بولنا نہیں آتا تھا تو ہماری ماں بولے بنا سمجھ جاتی تھی... اور آج، ہم ہر بات پر کہتے ہیں چھوڑو ماں آپ
نہیں سمجھو گی۔

ماں کے چلے جانے کے بعد یاد آتی ہے ماں!

کسی شاعر نے کیا خوب کہا ہے

پوچھتا ہے جب کوئی کہ دنیا میں محبت ہے کہاں؟

مسکرا دیتا ہوں، میں اور یاد آ جاتی ہے ماں.....

اللہ رب العزت ہمیں والدین کی عزت ان کی قدر کرنے والا بنا دے۔ اور ہمارے والدین کا سایہ

ہمیشہ ہمارے سروں پر قائم رکھے۔ آمین! تم آمین!!

سید زید سید عارف
بارہویں جماعت

والدین کی اہمیت

حضرت ابن عباسؓ بیان فرماتے ہیں کہ رسول اللہؐ نے فرمایا ”والدین کے ساتھ نیک سلوک کرنے والا بیٹا جب اپنے ماں باپ کو محبت کی نگاہ سے دیکھتا ہے تو اللہ تعالیٰ اس کے نامہ اعمال میں ایک مقبول حج کا ثواب لکھ دیتے ہیں، صحابہ کرام رضی عنہم نے عرض کیا: اگر وہ بیٹا دن میں سو مرتبہ دیکھے؟ آپؐ نے فرمایا ”ہاں اللہ اس سے بھی بڑا پاکیزہ ہے۔ یعنی سو مرتبہ سے بھی زیادہ دیکھے تو ہر مرتبہ ایک مقبول حج کا ثواب مرحمت فرمائیں گے۔“

اور آپؐ کے رب نے یہ فیصلہ کر دیا ہیکہ لوگو! تم اس کے سوا کسی کی عبادت نہ کرو، اور ماں باپ کے ساتھ اچھا برتاؤ کرو، اگر ان میں سے ایک یا دونوں تمہاری زندگی میں بڑھاپے کو پہنچ جائیں تو انہیں اُف نہ کہو، اور انہیں ڈانٹو نہیں اور ان کے ساتھ نرمی اور ادب و احترام کے ساتھ بات کرو اور جذبہ رحمت کے ساتھ، ان کے ساتھ تواضع و انکساری اختیار کرو، اور دعا کرو کہ، اے میرے رب! جس طرح ان دونوں نے بچپن میں میری پرورش برداشت کی تھی تو ان پر رحم فرما دے۔“

لہذا!! والدین کی خدمت کیجئے یہی راستہ جنت کا راستہ ہے۔ ابن عمر بیان کرتے ہیں کہ ”نبیؐ نے ارشاد فرمایا: رب کی رضا والدین کی رضا میں ہے اور اللہ کی ناراضگی والدین کی ناراضگی میں ہے۔“

ماں زندگی کی تاریک راہوں میں روشنی کا مینار ہے

اور باپ ٹھوکروں سے بچانے والا مضبوط سہارا

والدین کی اصل طاقت ان کی نیک اولاد ہوتی ہے۔ ماں باپ کمزور، پیارا اور بوڑھے تب ہوتے ہیں جب ان کی اپنی اولاد ہی ان کو پریشان رکھتی ہے۔ ماں باپ کی عزت کرو، ان کی ضروریات کا خیال رکھو، تاکہ آپکی اولاد آپ کی عزت کرے۔ کیونکہ جو آپ کرو گے وہی آپ کے ساتھ ہوگا۔“

جسے ماں باپ کی بات سمجھ نہیں آتی، اس کو زمانہ بہ اچھے سے سمجھا دیتا ہے۔ جب انسان اپنے والدین کے لئے دعا کرنا چھوڑ دیتا ہے تو اس کا رزق روک دیا جاتا ہے۔ مفت میں صرف ماں باپ کا پیار ملتا ہے اس کے بعد دنیا کے ہر رشتے کے لئے کچھ نہ کچھ چکانا پڑتا ہے۔

حجاب کے لیے احمر سے اچھا کوئی اور ہو ہی نہیں سکتا۔

اچانک احمر اور اس کے گھر والے چاند مبارک کہتے ہوئے اندر داخل ہوئے۔ ارے بھئی حجاب کہاں ہو؟ ہم نے سوچا حجاب کا ہاتھ مانگنے کے لیے آج سے بہتر کوئی دن نہیں ہو سکتا۔ آپ لوگوں نے جو اب بھی نہیں دیا تو ہم خود چلے آئے اور ہم ہاں کا جواب سن کر ہی جائے گئے۔ اور سب نے بلا جھجک ہاں کر دی۔ احمر کی نظریں کسی کو ڈھونڈ رہی تھی اور اس کی بہن اسے چھت پر لے آئی۔ ارے چاند ادھر ہے آپ وہاں کہاں دیکھ رہی ہیں۔ احمر کی آواز سن کر حجاب نے چونک کر دیکھا۔ وہ حیران ہو رہی تھی اسے خبر ہی نہیں کہ قدرت کو اس پر رحم آگیا اور اس کی دعا بارگاہ الہی میں قبول ہو گئی تھی اگر لگن سچی ہو تو منزل خود چل کر آتی ہے۔

اقوال زرین

محمد شیخ حمزہ

بی۔ اے۔ سال اول

- ۱۔ وہ تلخی جس کا انجام شیرینی ہو، صبر ہے
- ۲۔ اچھا دوست وہ ہے جو مصیبت میں کام آئے
- ۳۔ آہستہ آہستہ لیکن مسلسل چلنا کامیابی کی ضمانت ہے
- ۴۔ بغیر ضرورت مت بولو اور نیک صحبت رکھو
- ۵۔ زبان درست ہو جائیں تو دل بھی درست ہو جاتا ہے
- ۶۔ مصیبتوں کا مقابلہ صبر سے کرو اور نعمتوں کی حفاظت شکر سے کرو
- ۷۔ نیک اعمال سے نیک گمان اور برے اعمال سے برا گمان پیدا ہوتا ہے
- ۸۔ علم حاصل کرنا چاہتے ہو تو پھر سختیاں برداشت کرنا سیکھو
- ۹۔ نعمت و عافیت کے ہوتے ہوئے زیادہ طلبی بھی شکوہ ہے
- ۱۰۔ اپنے والدین کے ساتھ نیکی کرو

کیسے سوچ سکتی تھی۔

احمر ایک صوبہ شخصیت کا مالک تھا، اعلیٰ تعلیم یافتہ تھا اور ایک ملٹی نیشنل فرم میں جاب کرتا تھا۔ احمر سے حجاب کی پہلی ملاقات بہت سرسری انداز میں ہوئی تھی۔ بے بے احمر کی بڑی بہن کی شادی میں گئی ہوئیں تھیں اور انھیں واپسی پر گھر ڈراپ کرنے احمر ہی آیا تھا اور چند منٹ ٹہرنے کے بعد واپس چلا گیا۔ وہ جب بھی اپنی آنکھوں کو بند کرتی چہم سے اس کی آنکھوں میں احمر کی صورت آکر ٹہرتی وہ اپنے جذبات و احساسات کو کوئی نام نہیں دے پارہی تھی کہ چند دن بعد ہی احمر کے گھر والے اس کے لیے باقاعدہ اس کا پروپوزل کر آئے اور احمر کی بہن نے چپکے سے اسے بتایا کہ ہم یہ پروپوزل احمر بھائی کی مرضی سے لے کر آئے ہے اسے یہ سن کر دلک کے لطیف جذبات سمجھنے میں دیر نہیں لگی..... محبت کی اس سفر میں اس نے تنہا قدم نہیں رکھا اسے منزل یک لے جانے کوئی منتظر ہے وہ بہت خوش تھی۔ احمر کے گھر والے چند دن بعد آنے کا کہہ کر چلے گئے۔ وہ اپنی خاموش محبت پر نازاں تھی قدرت نے کتنی آسانی سے اسے اس کی زندگی کا حسین تحفہ دیا تھا۔ جب وہ اب صاحب کو اس بات کا علم ہوا تو انھیں حجاب اور جواد کے بارے میں سوچا اور سب سے کہا بھی۔ اسے اپنے آپ سے احمر کو سوں دور دیکھائی دینے لگا۔ کیونکہ گھر میں ہمیشہ اس کے بابا اور تایا کے فیصلے کو اہمیت دی جاتی تھی۔ وہ بچپن سے بے بے کو ہر بات بتاتی تھی اور انھوں نے حجاب کو اس بار یقین دلایا تھا کہ وہ دل سے اس کی پوری کوشش کرے گی کہ احمر سے واپس کر سکے۔ اور اب اماں ابا اور تایا سب کو یہی لگتا ہے کہ جواد پر جب ذمے داریاں کا بوجھ پڑے گا تو وہ خود ٹھیک ہو جائے گا۔ حجاب چاہ کر بھی کسی کو کچھ سمجھا نہیں پارہی تھی۔ اس کے اماں، ابا، تایا جان کو اگر پروا تھی تو صرف جواد کی جب کہ اس دل میں کیا ہے۔ اس کی خوشی کس میں ہے یہ سب جاننے کی کسی نے بھی ضرورت محسوس نہ کی تھی..... کسی طرح سکون نہیں مل رہا تھا۔

رمضان کا مہینہ کب اور کیسے گزرا پتا ہی نہیں چلا تھا آج آخری روزہ افطار کرنے کے بعد چاند دیکھنے حجاب اوپر چھت پر چلی آئی..... جب کے باقی گھر والے جواد کا انتظار کر رہے تھے وہ سب کو سر پر اتار دینا چاہتا تھا اپنے آنے کی خبر اس نے ایک گھنٹہ پہلے ہی دی تھی۔ دروازے پر دستک ہوئی اور دروازہ کھولنے پر سامنے کے منظر کو دیکھ کر سب کی آنکھیں حیرت سے پھیل گئی..... کیونکہ جواد کے ساتھ ایک مغربی گوری چیٹی لڑکی کھڑی تھی جو اسکے تعارف کرانے کے بعد پتا چلا کہ یہ اس کی وائف ہے۔ سبھی نے اسے گھور کر دیکھا۔ اور ایک دوسرے کو دیکھنے لگے جو نہی عائنہ بیگم نے بے بے کو دیکھا تو شرمندگی محسوس ہوئی اور بے بے سے کہا ہماری

چاند اور محبت

سمیرین بیگم

بی۔ اے۔ سال دوم

حجاب پچھلے آدھے گھنٹے سے ادھر سے ادھر ٹہلتی نظر آرہی تھی..... بے بے کو اس کا یوں چکرانا اچھا نہیں لگتا۔ انھوں نے ناگواری سے عینک کے پیچھے سے جھانکتے ہوئے اسے کہا کہ کیوں تو ایسے چکر لگا رہی ہے۔ وہ ان کی بات سن کر مسکرا دی اور اگلے ہی لمحے قریب آ کر پیار سے ان کے گلے میں باہیں ڈالتے ہوئے کہا ”بے بے آپ ناراض مت ہوا کریں، آپ تو جانتی ہیں جب مجھے کوئی ٹینشن ہو تو میں ایسے ہی الٹی سیدھی حرکتیں کرتی ہوں۔ بے بے مجھے کچھ سمجھ نہیں آ رہا کہ میں کیا کروں؟“ ”میری بچی تو پریشان کیوں ہوتی ہے رب پر بھروسہ رکھ۔ سب ٹھیک ہو جائے گا۔ انھوں نے اپنی پوتی کے سر پر پیار سے ہاتھ پھیرتے ہوئے کہا اور ان کے تسلی بھرے انداز سے مطمئن ہو کر وہ کچن میں آ گئی۔

اتنا اپنے بھائی سے ملنے لاہور گئی ہوئی تھیں..... اور حجاب گھر کی تمام ذمہ داریاں بڑی خوش اسلوبی سے نبھا رہی تھی جیسے اتناں نبھایا کرتی تھی۔ ایک طرف حجاب کو اپنی ماں کی واپسی کا بے چینی سے انتظار تھا تو دوسری طرف اس کی اپنی محبت تھی۔ اسے ڈرتھا کہ اس کے آنکھوں میں سبے سنہرے خواب ٹوٹ کر ریزہ ریزہ نہ ہو جائیں۔ اسے محسوس ہو رہا تھا کہ اس کی زندگی میں کوئی طوفان آنے والا ہے مگر طوفان کا رخ موڑنے کا اطمینان اس کی بے بے نے اسے دلایا تھا۔

وہ شروع سے بے بے کے قریب رہی تھی اور اپنے دل کی ہر بات بلا جھجک انھیں بتا دیا کرتی تھی اور اس بار بھی وہ پوتی کے حال دل سے انجان نہیں تھیں۔ جواد بڑے بیٹے وہاب احمد کی اولاد تھی اور حجاب چھوٹے بیٹے کی اکلوتی اولاد تھی۔ جواد کو شروع سے ہی ملک سے باہر جانے کا جنون تھا اور اس کی ضد کی وجہ سے کوئی اسے روک نہیں سکا۔

مگر اب پانچ سال بیت گئے تھے وہ صرف واپس آنے کی تسلیاں ہی دے رہا تھا۔ وہاب احمد اور حجاب کے والدین نے یہ فیصلہ کر لیا تھا کہ جیسے ہی جواد وطن واپس آئے تو اس کی شادی حجاب سے کر دی جائے جبکہ حجاب کو جواد شروع ہی سے ناپسند تھا اور اب جبکہ اس کے دل کی بستی پر احمر براجمان تھا تو وہ جواد کے بارے میں

فہرست

سمرین بیگم	چاند اور محبت
بی۔ اے سال دوم	
محمد شیخ حمزہ	اقوال زرین
بی۔ اے سال اول	
سید زید سید عارف	والدین کی اہمیت
بارہویں جماعت	
ہدی محمد اقبال با عمر	بیٹی
بارہویں جماعت	
رشدہ مہک محمد عبدالصیر	محنت کریں انساں تو
بارہویں جماعت	
محمد سرفراز محمد عالم	غزل
بی۔ اے سال اول	
عمران خان	قطعہ
بی۔ ایس۔ سی سال اول	

- संपादक -

डॉ. वैशाली रल. देशमुख

- विद्यार्थी संपादक -

प्रिया वाघुले

बी.ए. द्वितीय वर्ष

वृद्धांच्या आर्थिक समस्या समाजशास्त्रीय अध्ययन

मानवी जीवनाची सुरुवात जन्मापासून होते. वृद्धावस्था ही मानसिक प्रक्रिया आहे. ४० व्या वर्षी काही व्यक्ती स्वतःचा समावेश वृद्धात करतात. तर काही व्यक्ती ६० व्या वर्षीही स्वतःला वृद्ध म्हणून मानत नाही ते स्वतःला तरुणच समजतात.

वृद्धावस्था ही जीवनातील शेवटचा टप्पा आहे. जेव्हा एखादया व्यक्तीची शारिरीक मानसिक व बौद्धिक क्षमता कमी होत जाते तेव्हा त्या व्यक्तीला वृद्ध म्हणण्यास हरकत नाही. म्हातारे माणसे शरीराने मनाने आणि बुद्धीने कमकुवत झालेले असतात. म्हाताऱ्या माणसाच शरीर सर्व साधारणपणे कमरेपासून वाकत चाललेले असते. त्यांना कमी ऐकू येते. त्यांच्या शरीरावर सुरकुत्या पडलेल्या असतात. दात पडलेले असतात, डोळ्यांना कमी दिसते. हातपाय कापतात, स्पष्ट बोलता येत नाही. वृद्धांना आपण आपल्याच घरात इतरांवर ओझे आहे असे स्वतःलाच लाज वाटत असते. ते सतत चिडचिड करतात, रागवतात, वृद्ध व्यक्ती आपलेच खरे आहे असा हट्टीपणाचा दावा करतात. वृद्ध व्यक्ती सतत तरुण पिढीला नावे ठेवत असतात की तरुणाने मोठया माणसांच्या आदर केला पाहिजे. त्यांचे ऐकले पाहिजे असे प्रत्येक वेळी वेळा तरुणाला समजावले जाते.

वृद्धावस्था ही आयुष्याची उतरती कळा असते. वृद्धांचे ज्ञान अनुभवसमृद्धी समजले जाते वृद्धांचे अनुभव ज्ञानकोश समजला जातो. वृद्धांच्या काही विशिष्ट क्षेत्राती त्यांचा अनुभव ज्ञान हे तरुण पिढीला खुप मार्गदर्शक ठरत असतात. वृद्धाजवळ अनुभवाची शिदोरी असल्याने तरुण पिढी वृद्धांचे साहाय्य घेत असते. संयुक्त कुटुंबात त्यांच्याविषयी आदरयुक्त भीती असते. घरातील सण,

लग्न समारंभ हया सारख्या अनेक कार्यात वृद्ध व्यक्तीचे मार्गदर्शन घेतले जातात.

वृद्ध जीवनातील प्रत्येक क्षणाचा आनंद घेण्यासाठी वृद्धाश्रमात जातात. किंवा लहान मुलांसोबत आपला वेळ व्यथित करतात "वृद्ध म्हणजे म्हातारपण नव्हे तर जीवनातील प्रत्येक सुख दुःखाचा आनंद घेणे होय." हिंदु धर्मातील पारंपारिक आश्रमव्यवस्थेनुसार व्यक्ती साधारणतः पन्नाशीनंतर वानप्रस्थाश्रमात प्रवेश करते ही वृद्धावस्थेची सुरुवात असते. वृद्धांच्या अभ्यासाला जेराँटॉलाजी असे संबोधले जाते. वृद्धांचे अधिकांश उतरदाता मुलांबरोबर पटत नसल्यामुळे वृद्धाश्रमाकडे आले आहेत. तसेच कुटुंबात कोणी सांभाळायला नसते त्यामुळे वृद्ध हे

वृद्धाश्रमात आलेले असतात. तरुण पिढी वृद्ध व्यक्तीशी समायोजन करायला तयार नसते. वृद्ध एकदा वृद्धाश्रमात आले तर त्यांची घरी जाण्याची इच्छा मृतपाय आढळून आलेली असते. कारण वृद्धाश्रमातील व्यवस्थापनाशी वृद्धांचा संबंध अनौपचारिक स्वरूपाचे असल्याने वृद्ध वृद्धाश्रमाला स्वतःचे घर समजतात. खुटुंबात आर्थिक समायोजन न झाल्यामुळे अनेक वृद्ध वृद्धाश्रमाकडे वळले आहेत. वृद्धांच्या प्रश्नाविषयीची जाण पाश्चात्य समाजात १७ व्या शतकापासून निर्माण झाली.

जे वृद्ध वृद्धाश्रमात आलेले आहेत. त्यांच्याजवळ त्यांची निवृत्ती वेतन आहे किंवा त्यांची आर्थिक परिस्थिती चांगली आहे. तर काही जवळ आर्थिक सुबता आहे, यामुळे ते स्वतःचा खर्च स्वतः करतात, तर काही वृद्धांचे भाचे, मुली, मुल त्यांचा आर्थिक खर्च सांभाळतात. सामाजिक व आर्थिक बदलल्या परिस्थितीला तोंड द्यावे लागल्याने वृद्धांपुढे अनेक प्रकारच्या समस्या उभ्या राहतात. सेवानिवृत्ती नंतरच्या जीवनशैलीशी

समायोजन साधने अनेक वृद्धांना कठीण जाते. १९२५ मध्ये इंग्लंडमध्ये वृद्धांसाठी सामाजिक विमा योजना सुरू करण्यात आली. वृद्धांच्या आरोग्याची काळजी घेण्याकरीता शासकीय सेवा निःशुल्क देण्याची सोय करण्यात यावी. निराधार/ अपत्यहीन वृद्धांना शासनाच्या ज्या योजना आहेत त्यांचा त्यांना पुरेपुर फायदा मिळाला पाहिजे.

- प्रिया संतोष वाघुले
बी.ए.द्वितीय वर्ष

कोरडवाहू शेतीचे धोरण हवे

देवेंद्र फडणवीसांचे राज्य गेले अन उद्धव ठाकरे यांचे आले. 'मी येतोय, पासून राज्य गेले कसे आणि नवीन राज्य आले कसे, पाहताना महाराष्ट्राची छान करमणूक झाली. मुख्यमंत्रीपदाची धुरा खांद्यावर घेतल्यानंतरही उद्धव ठाकरे यांनी शेतकऱ्यांसाठी मला काही तरी भरीव काम करायचे आहे. असे जाहिर केल्याने अपेक्षा वाढल्या आहेत. महाराष्ट्रातील जवळपास ८५ टक्के शेती जर कोरडवाहू असेल, तर सरकारने धोरणात्मक प्राधान्यक्रम बदलला पाहिजे. शेतीचे धोरण संचित शेतीऐवजी कोरडवाहू शेती व्यवस्थापनाकडे वळायला हवे. हवामान, बदल आणि सातत्याने पडणारा दुष्काळ या संकटांवर कोरडवाहू शेती केंद्रीत करूनच राज्याचा चिरस्थायी विकास होऊ शकणार नाही.

सिंचनावर कोटयावधी रुपये खर्ची पडले तरी १५ टक्के वर सिंचन घडले नाही. संपूर्ण महाराष्ट्रात मराठवाडयातील शेती सर्वाधिक कोरडवाहू आहे असे सांगितले जाते. त्यामुळेच राज्यस्तरावरील कोरडवाहू

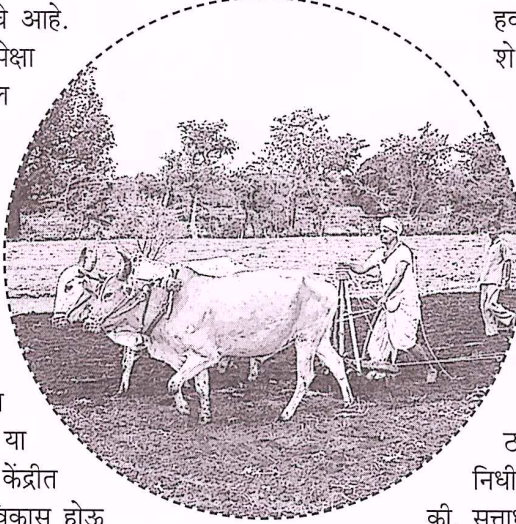
मिशनचे कार्यालय औरंगाबादला ठेवण्यात आले. या कोरडवाहू कार्यालयावर निधीचे सिंचन नसल्यामुळे कोणीही कृषी कर्मचारी टिकला नाही. कोरडवाहू मराठवाडयात सिंचन व्हावे म्हणून शिवसेनेच्या पाठपुरवठ्याने कृषी विभागाचे कृषी आणि जलसंधारण असे विभाजन करण्यात आले.

जलसंधारणाचे आयुक्तालय औरंगाबादला वाल्मीत सुरू करण्यात आले. एक आयएस दर्जाचा अधिकारी ही नेमला पण जलसंधारणाकडे पुरेसे कर्मचारी, अधिकारी, नियुक्तच झाले नाहीत. वस्तुतः मराठवाडयाच्या विकासासाठी ही बाब वरदान ठरली असती परंतु व्यवस्थेच्या अनास्थेमुळे पुन्हा जैसे थे.

नवीन सरकारने कोरडवाहू शेती हाच आपला अग्रक्रम ठेवला पाहिजे. कृषी विभागाने कधीही कोरडवाहू शेतीव्यवस्थेकडे गांभीर्याने पाहिले नाही. हरितक्रांती ही काही केवळ सिंचनाने झालेली नाही, तर मोठ्या प्रमाणावर असलेल्या कोरडवाहू शेतीने तेलबिया, डाळी आणि धान्याचे भरगोस उत्पन्न काढल्यामुळे घडले, हे लक्षात ठेवले पाहिजे.

हवामान बदलानुसार कोरडवाहू शेतीमध्ये बदल घडवून आणायला हवेत. दुर्दैवाने याबाबत आपल्या कृषी विद्यापीठाच्या संशोधनात बोंब आहे. त्यामुळे नवीन सरकारने शेतकऱ्यांच्या कर्जमाफीच्या मोठ्या घोषणा करण्याच्या बरोबरीने कोरडवाहू शेती हा आपल्या सरकारचा अजेंडा ठरवला पाहिजे. सिंचनामध्ये निधीचे मोठे मोठे आकडे पाहिले की, सत्ताधाऱ्यांची मती भ्रष्ट होते. अगली

अलीकडे उत्तर महाराष्ट्राच्या सिंचनामध्ये पाच हजार कोटींचा घोटाळा उघडकीस आला आहे. सिंचन योजनांमधून स्वतःचे सिंचन करण्यापेक्षा कोरडवाहू शेतकऱ्यांच्या हितार्थ कृषी विभागाने कृषी विस्तार वाढविला पाहिजे. विहिरीवरचे सिंचन हेच चिरस्थायी

टिकते. पण आम्हाला कोटयावधींच्या आकड्याची भूख पडते असो. शेतकऱ्यांच्या कर्जमाफीच्या घोषणे इतकेच कोरडवाहू शेती करणारा शेतकरी हयांच्या कल्याणाचा (खऱ्या) विचार सुद्धा आवश्यक आहे. केवळ कर्जमाफीने समस्या सुटणार नसून त्यातून समस्यांचा दुसरा डोंगर उभा राहण्याची शक्यता नाकारता येणार नाही त्यावर चिरस्थायी उपाय म्हणजे धोरणामध्ये थोडा बदल करून कोरडवाहू शेतीच्या विकासाला प्राधान्य देणे आवश्यक आहे.

असे प्रकल्प फक्त गरीब देशांतच आवश्यक असतात असे नाही तर अमेरिकेतील शहरांनाही अनेक लहान मोठ्या समस्या भेडसावत असतात. कधी त्यांचे स्वरूप सामाजिक असते, तर कधी उद्योग-धंदे बदलले, कमी झाले की बेकारीसारख्या समस्या शहरांमध्ये निर्माण होतात आणि त्यांचे निराकरण करण्यासाठी नावीन्यपूर्ण उपाय शोधवे लागतात.

एका बाजूने जग झपाट्याने नागरी होत आहे. त्यामुळे जगातील प्रत्येक शहरात कमी-जास्त प्रमाणात समस्या निर्माण होत आहेत. येणाऱ्या काळात त्यांना तोंड देण्यासाठी शहराला आणि नागरिकांना सज्ज करणे हे एक मोठे जागतिक आव्हान आहे. तसे पाहिले तर शहरे ही कायमच कोणत्या ना कोणत्या समस्यांना सामोरी जात असतात. परंतु हवामान बदल हे जागतिक आव्हान आहे. अशा शहरांना कार्यरत ठेवणे आणि नागरिकांच्या हालअपेष्टा कमी करून त्यांनाही चांगले जीवनमान मिळवून देण्याची नेतृत्वाची त्यात मोठी कसोटीच लागते आहे. त्यासाठी शहरांचे नेतृत्व प्रगल्भ असणे, सक्षम, ज्ञानी आणि समस्या सोडविण्यासाठी सज्ज करणे ह्या “मेयर्स चॅलेंज” चा उद्देश आहे. त्यासाठी प्रयोगशील, धाडसी, वेगळ्या वाटा शोधणारे, आव्हाने स्वीकारू शकणारे नेतृत्व घडविणे ही जगातील सर्वच शहरांची गरज आहे.

- पायल सूर्यवंशी
बी. ए. तृतीय वर्ष

राजकीय बेकीचे दर्शन नको

भारतात सध्याच्या राजकीय स्थितीत राजकीय पक्षांमध्ये एकमेकांबाबत पराकोटीचा द्वेष दिसतो. देशात राजकीय स्थैर्यासाठी राजकीय पक्षांत एकमेकांबाबत शत्रुत्वाची भावना नको. देशातील अनेक राजकीय संघटनांतील एकमेकांबाबत तात्विक मदभेदांपासून सुरु झालेले वैमनस्य मर्यादा ओलांडून थेट कट्टर शत्रुत्वापर्यंत जाऊन पोहोचलेले आहे. जे राजकीय पक्ष सध्या एकत्र आहेत ते त्यांच्या पक्षाच्या समतत्त्वप्रणालीमुळे नव्हे तर, फक्त राजकीय स्वार्थामुळे एकत्र आहेत. असे पक्ष आपापली तत्वे बाजूला ठेवून पाहिजे तेव्हा युती करतात, आघाडी बनवतात आणि वाटेल तेव्हा स्वार्थ संपला की युती आघाड्या तोडतात. परिणामतः अधिकाधिक स्वार्थी आणि देशप्रेम नसलेल्या राजकारण्यांच्या राजकारणात प्रवेश वाढत आहे.

शेजारील देशांमधील राज्यकर्तेही आपल्या देशांतर्गत राजकीय घडामोडींवर लक्ष ठेवून असतात, त्यामुळे देशातील व राज्यातील सत्ताधऱ्यांनी एकमेकांशी सलोव्याचे संबंध राखले पाहिजे. राजकारणातील हे अनैक्य वाढत गेल्यास राष्ट्रीय ऐक्यावर त्याच गंभीर वाईट परिणाम होऊ शकतात त्यासाठी राजकीय बेकीचे दर्शन व्हायला नको.

- केदार किरण कुलकर्णी
बी. ए. तृतीय वर्ष

एन.एस.एस. - एक आठवण

राष्ट्रीय युवा कार्य व क्रिडा मंत्रालय भारत सरकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ औरंगाबाद व शासकीय ज्ञान विज्ञान महाविद्यालय, औरंगाबाद यांच्या संयुक्त विद्यमाने राष्ट्रीय सेवा योजना एककाच्या वतीने 'ठाम स्वच्छता जनजागरण' या संकल्पनेच्या अंतर्गत विशेष शिबीर दि. २७ नोव्हेंबर २०१९ ते ३ डिसेंबर २०१९ या कालावधीत गोलवाडी

ता. औरंगाबाद जि. औरंगाबाद येथे राबविण्यात आले होते.

शासकीय ज्ञान विज्ञान महाविद्यालयाच्या प्राचार्य मा.डॉ. रोहिणी कुलकर्णी पांढरे मॅडमचे मार्गदर्शन तसेच राष्ट्रीय सेवा योजनेचे कार्याक्रमाधिकारी डॉ. सुरेंद्र जी. ठाकूर, कार्यक्रमाधिकारी प्रा. रुपेश मडकर, कार्यक्रमाधिकारी प्रा. श्रीमती सुचिता भारंबे आणि अधीक्षक श्री प्रल्हाद बी. आडगळे तसेच राष्ट्रीय सेवा योजना समितीचे सदस्य डॉ. अर्चना चापोलीकर डॉ. खान एस. तलत. प्रा. रविंद्र जी. पाटील यांच्या उपस्थितीमध्ये हया शिबिरात ठाम स्वच्छता, वृक्षरोपन, साक्षरता, आरोग्य संवर्धन, अंधश्रद्धा निर्मूलन, जलसाक्षरता जनजागरण दिंडी व विविध पथनाटये आयोजित करून ठामविषयक शारिरीक, मानसिक, बौद्धिक, वैचारिक व अध्यात्मिक अशा सर्वच अंगांनी जनजागरण करण्यात आले होते.

राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या सात दिवशीय हिवाळी विशेष शिबिराचे उदघाटन दि. २७/११/२०१९ बुधवार वेळी सकाळी ११.०० वाजता अध्यक्ष आदरणीय प्रा.डॉ. रोहिणी कुलकर्णी पांढरे मॅडम तसेच विशेष उपस्थिती आदरणीय सौ. मनिषाताई बाबासाहेब धोंडरे पाटील (सरपंच गोलवाडी) , श्री. सुनिल दगडू किर्तीशाही (उपसरपंच) तसेच उपस्थित सर्व रा.से.यो. कार्यक्रमाधिकारी डॉ. सुरेंद्र जी ठाकूर, प्रा. रुपेश मडकर व सर्व रा.से.यो. समितीचे सदस्य व श्वेतांबरी कनकदंडे मॅडम हया सर्वांच्या उपस्थितीत सात दिवशीय विशेष हिवाळी शिबिराचे उदघाटन करण्यात आले.

शिबिराची सुरुवात सकाळी ८.३० ते ९.०० वाजता प्रार्थना गीत व पसायदानाने होत असे. व नंतर स्वच्छता समिती, व्यासपीठ समिती, भोजन समिती, स्वागत समिती, शिस्तपालन समिती अशा पाच समित्या तयार करण्यात आल्या व त्या त्या समितींना त्यांचे काम समजविण्यात आले. प्रत्येक समितीमध्ये ७ ते ८ विद्यार्थी असायचे व त्यातील एका विद्यार्थी ठुप लीडर म्हणून नेमण्यात आला व त्या ठुप लीडरने आपल्या समितीतल्या सर्व विद्यार्थ्यांवर लक्ष ठेवायचे व त्यांना एखादी समस्या असल्यास त्या समस्याचे निराकरण त्या

ठुप लीडरने करायचे असे ठरते असे. त्या ग्रुप लीडरवर लक्ष ठेवण्यासाठी आणखी २ प्रमुख लीडरांची नेमणूक करण्यात आली होती.

रोज ७ दिवस सकाळी ९.०० ते ९.३० ला नाश्ता व चहा दिला जात असे. सकाळी १०.०० ते दुपारी १२.०० ला जनजागरण दिंडी आणि श्रमदान, स्वच्छता, जनजागरण दिंडी असा कार्यक्रम असायचा दुपारी १२.३० ते १.३० भोजन संपन्न होत असे. त्यांच्यानंतर दुपारी २.०० ते ३.३० ला बौद्धिक सत्राचे आयोजन केले जात असे. ३.३० ते ४.०० वाजता स्वयंसेवकांसाठी बौद्धिक चर्चासत्राचे नियोजन करण्यात येत होते. ४.०० ते सायं ५.०० वाजता योगासनाची प्रात्यक्षिके घेण्यात आली. सायं ५.०० ते ५.३० ला स्वयं सेवकांचे परीक्षण व चर्चासत्र होऊन यानंतर शिबिराची सांगता राष्ट्रीय गायनाने म्हणजेच राष्ट्रगीताने झाली. हया प्रमाणे शिबिराचे नियोजन केले गेले. हयामध्ये महत्वाचे म्हणजेच जो ठुपचा लीडर असायचा तो प्रत्येक दिवशी अध्यक्षस्थानी असायचा.

२८ नोव्हेंबर २०१९ -

२८ तारखेला २७ तारखेप्रमाणेच सर्व कामे झाली. २८ तारखेला प्रमुख अतिथी म्हणून श्री विलास चंदने सर आले होते. त्यांनी सर्व स्वयंसेवकांना व उपस्थित सर्व प्राध्यपकांना व्यसनमुक्ती केल्याने आपण मृत्युला आमंत्रित करतो, आणि सरांनी व्यसनमुक्तीतून व्यसनाधीनता व्यक्तीची कशी सुटका करायची हयाविषयी मार्गदर्शन केले. त्यागावातून व्यसनमुक्तीपर रॅली काढण्यात आली. काही स्वयंसेवकांनी व्यसनमुक्तीपर पथनाटय सादर केली. व्यसनमुक्तीपर पोस्टर प्रदर्शन देखील करण्यात आले.

२९ नोव्हेंबर २०१९

२९ तारखेला प्रमुख अतिथी आणि मार्गदर्शक म्हणून श्री आसिफ रफिक शेख सर आणि अल्माझ अंजूम खान उपस्थित होते. यांनी एन आर डी ची पूर्वतयारी आणि महत्व यावर व्याख्यान केले. आसिफ सरांनी आर.डी. एन.आर.डी. विषयी माहिती सांगितली आणि राजपथावर मार्च करण्यासाठी तयारी करशी करायची असते हे सा-

गितले. १५ सेकंदमध्ये कशी बसवायची हे देखील सांगितले अल्माझ अंजुम ने प्रेरणा कॅम्प, आव्हान कॅम्प, म्हणजे काय असतो व हयामध्ये विद्यार्थ्यांची निवड होते हया विषयी माहिती सांगितली. एन.एस.एस. च्या विद्यार्थ्यांमध्ये असणाऱ्या व्यक्तीमहत्व विकासाचे कोण-कोणते गुण असतात हे देखील सांगण्यात आले.

३० नोव्हेंबर २०१९

प्रा. डॉ.टि.आर. पाटील सर आणि प्रा. डॉ. गजानन मुधोळकर सर प्रमुख अतिथी म्हणून उपस्थित होते. टी. आर पाटील सरांनी राष्ट्रीय सेवा योजना म्हणजे काय असते हयाविषयी माहिती सांगितली. आणि रा.से. यांच्या अंतर्गत घेण्यात येणाऱ्या उपक्रमाविषयी सांगितले. गजानन मुधोळकर सरांनी युवकांसमोरील आव्हाने हयाविषयी मार्गदर्शन केले.

७ डिसेंबर २०१९

१ तारखेला डॉ. कस्तुरे सर प्रमुख अतिथी म्हणून आले होते. कस्तुरे सरांनी रक्तदानाचे महत्व काय असते यावर व्याख्यान केले.

२ डिसेंबर २०१९

२ तारखेला डॉ. रमेश पांडव सर प्रमुख अतिथी म्हणून आले होते. पांडव सरांनी जलसाक्षरतेचे महत्व समजावून सांगितले. भारतात ३ हंगामी ऋतु असतात. महाराष्ट्रात सरासरी ११.५० मिली मीटर पाऊस पडतो हे सांगितले. अमेरिकामध्ये ८५० सरासरी मिली मीटर पाऊस पडतो. ब्राझील मधल्या नाईल नदीमध्ये जास्त पाणी (४५०) आहे. पांडव सरांनी सांगितले की तांदळाचे ३०० प्रकार असतात. महाराष्ट्रात पाणी मुरण्याची क्षमता २ ते ३ टक्के आहे.

डिसेंबर २०१९

३ तारखेला म्हणजेच शिबीराच्या शेवटच्या दिवशी प्रमुख अतिथी म्हणून आपल्या महाविद्यालयाच्या लाडक्या आदरणीय प्राचार्य रोहिणी कुलकर्णी, पांढरे मॅडम, राठोड मॅडम, भगवान कांबळे सर उपस्थित होते. शेवटच्या दिवशी १० गट प्रमुखांना ठुप लिडर प्रमुख अतिथीच्या हस्ते प्रमाणपत्र देण्यात आले. २८ तारखेला व्यसनमुक्तीपर पथनाटय, स्वच्छता अभियानपर

पथनाटय, कचरा निर्मूलन मुक्तीपर पथनाटय सादर करण्यात आले. ७ दिवसाच्या अंतर्गत २-दिवशीय स्पर्धा घेण्यात आल्या हयामध्ये पाहिल्या दिवशी 'माझे स्वप्न' हया विषयावर प्रत्येक स्वयंसेवकांनी आप-आपले मत मांडले दुसऱ्या दिवशी 'माझ्या मते गुरु कसा असावा' हया विषयावर सर्व स्वयंसेवकांनी आपले मत उत्कृष्टपणे मांडले. हया स्पर्धेमध्ये ज्या विद्यार्थ्यांचा नंबर आला त्यांना बक्षिस देण्यात आले. आणि कार्यक्रमाचा समारोप राष्ट्रीय गायनाने झाला.

सारांश

राष्ट्रीय सेवा योजना ७ दिवशीय शिबिरामध्ये मी लीडर असल्यामुळे मला सातही दिवस सहभागी होता आले. मी हया शिबीरात सहभागी झाल्यामुळे मला सर्व उपक्रमात, पथनाटयात सहभागी होता आले. हया शिबीराची सुरुवात पसायदान, गीत, प्रार्थनाने व्हायची, पसायदान आणि प्रार्थना म्हणता वेळेस मनात घोळणारे विचार दूर व्हायचे आणि दिवसभर काम करण्यासाठी आनंद यायचा. पसायदान म्हणता व ऐकता वेळेस असे वाटायचे की जे काम आपण करू शकणार नाही ते काम आपण आता करू शकतो असा सकारात्मक भाव मनात निर्माण व्हायचा. व्यायाम केल्याने शरीर आरामदायी व्हायचे. व्यायाम केल्याने शरीर सुदृढ बनते. त्यामुळे व्यायाम शरीरासाठी करणे अत्यंत महत्वाचा असतो. व्यायाम केल्याने शरीराचे आजार होत नाही. व व्यायाम रोज सकाळी केल्याने दिवस चांगला जातो अशी भावना मनात निर्माण होते. हया शिबीराचे नियोजन देखील अत्यंत उत्कृष्ट पद्धतीचे होते. मी पहिल्या वेळेसच एन.एस.एस. कॅम्प अटेन्ड केला आणि हया कॅम्पमध्ये मी भरपूर आणि नवीन नवीन गोष्टी शिकले. एक म्हणजे शिस्त, व्यासपीठावर गेल्यावर भाषण कसे करायचे हे मी एन.एस.एस. च्या कॅम्पमुळे शिकले. हया शिबीरात सहभागी झाल्यामुळे मला त्या गावातील व्यक्तीशी संवाद साधता आला. त्यांना त्या गावात असलेल्या समस्या समाजावून घेण्यात आल्या. हया शिबीरात सर्वच विद्यार्थ्यांना सहभागी होता आले.

एन.एस.एस.च्या कॅम्पमध्ये मला जी काही माहिती व ज्ञान मिळाले ते मी कधीच विसरू शकणार

नाही. त्या ज्ञानाच्या शिदोरीचा फायदा मला माझ्या भावी आयुष्यात जगताना किंवा शिकतांना त्याचा उपयोग होऊ शकतो.

- प्रिया संतोष वाघुले
बी.ए.द्वितीय वर्ष

महानगरांचे भाग्यविधाते

“स्मार्ट सिटी” हा गल्लीपासून ते दिल्लीपर्यंतच्या राजकारणातील महत्वाचा विषय पण कधी विचार केला का ही स्मार्ट सिटी म्हणजे काय? भारतात तिला इतके महत्त्व नजीकच्या काळात का आले? झपाट्याने नागरी होत असलेल्या जगातील प्रत्येक शहराला विविध समस्या भेडसावत आहेत. त्यांना तोंड देणे आणि नागरिकांना सज्ज करणे हे एक मोठे जागतिक आव्हान आहे. त्यासाठी नाविन्यपूर्ण उपाय शोधावे लागतात. अशा वेळी शहरी नेतृत्वाची कसोटी लागते. शहरांचा विकास ही महापौरांची जबाबदारी असते. ते जर दृष्टे आणि खमके असले तरच शहरांचा आणि नागरिकांचा टिकाव लागतो. महानगरांचे असे काही 'नायक' त्या देशांच्या अध्याक्षांपेक्षाही जास्त लोकप्रिय आहेत. जगभरातील अशा अनेक नायकांनी आपल्या महानगराला एक वेगळेपण प्राप्त करून दिले आहे. ते असे.

१. जेमी लर्नर

कुरीचीबा हया ब्राझीलमधील शहराचे महापौर जेमी लर्नर हे १९७१ ते ७५,७९,८३, आणि ८३-९२ असे तीन वेळा निवडून आले होते. तेथे नागरिक प्रत्यक्ष मतदान करून महापौर निवडतात. जेमी लर्नर हे व्यवसायाने वास्तू व नगररचना तज्ञ असलेले राजकारणी आहेत. वयाच्या तिसीमध्ये महापौर असताना त्यांनी कुरीचीबा शहरामध्ये एकात्मिक सर्वाजनिक वाहतूक प्रकल्प हा अतिशय नाविन्यपूर्ण प्रकल्प आखून तो राबविला. त्यांच्या हया बीआरटी (बस रॅपिड ट्रान्झिट) प्रकल्पाचा आज दोनशेपेक्षा जास्त जागतिक शहरांमध्ये विस्तार झाला आहे. त्यांच्या हया क्रांतीकारी प्रकल्पाचे कुरीचीबा

शहराचे स्वरूपच बदलून टाकले. तेथील शहरामधील वाहतूक कोंडी, प्रदुषण, अपघात अशा अनेक समस्या सुटल्यामुळे आणि वाहतूक परवडणारी झाल्यामुळे नागरिकांच्या जीवनमानाचा स्तर उंचावला. त्यांनी कुरीचीबा शहराला 'आदर्श हरित शहर' म्हणून जगामध्ये मान मिळवून दिला.

२) इस्माईल द तारो - मेक्सिकोमधील 'गुआदालजार' हया १.८२ लाख वस्तीच्या शहराचे महापौर इस्माईल द तारो यांनी शहरातील जमिनींवरील बांधकाम प्रकल्पांचे प्रस्ताव नगरपालिकेत सादर करण्यासाठी एक पारदर्शक पद्धत बनवली त्यामुळे वेळेची बचत होऊन कार्यक्षमता वाढली. शहराच्या नियोजन आराखड्यानुसार प्रस्तावांची तपासणी करणे सुलभ झाले. नागरिकांना सर्व प्रकल्पांचे नियोजन पारदर्शकपणे बघण्याची, तपासण्याची सोय झाली. त्यामुळे शहरातील जमीन नियोजनाचे नकाशे, बांधकाम व्यवहारामध्ये होणारा भ्रष्टाचार कमी झाला. प्रकल्पांचे परिणाम बघून शहराच्या बांधकाम नियमात बदल करणे सोपे झाले. मेक्सिको देशानेही राष्ट्रीय पुरस्कार देऊन या प्रकल्पाचा गौरव केला आणि नाविन्यपूर्ण पद्धतीचे अनुकरण इतर शहरांनी सुरु केले.

३) फेदरिको - कोलंबिया देशातील मेडेलिन हे २.५० लाख वस्तीचे डोंगर उतारावर वसलेले सुंदर शहर आहे. परंतु अनधिकृत झोपडवस्त्या, गरिबी, अंमलीपदार्थाची तस्करी आणि गुन्हेगारी यांनी पोखरलेल्या या शहरातील महापौर फेदेरिका यांनी गरीब लोकांची गुंड सावकरांकडून होणारी आर्थिक लुट थांबविण्यासाठी एका वस्तीमध्ये प्रयत्न केले. वस्ती पातळीवर एक कर्ज देणारी सामाजिक बँक सुरु केली. लहान उद्योग, फेरीवाले अशांना अर्थार्जनासाठी कुटूंबातील समस्या, आजारपण, अशांसाठी पैशांची निकड असणाऱ्या गरीब लोकांना सुलभ आणि कमी व्याजाने कर्ज मिळवून देण्याची व्यवस्था केली. शिवाय गरीब लोकांना अर्थसाक्षर करण्याची योजना राबवली या प्रकल्पाचेही अनुकरण शहरातील इतर गरीब वस्त्यांमध्ये सुरु झाले.

चिली शहरातील सिन्दआगो शहराच्या शाळेतील ५०

टक्के मुले अवास्तव लढ असल्याची समस्या लक्षात घेऊन तेथील महापौरांनी मुलांना पौष्टिक अन्न आणि शारिरिक व्यायाम यांना प्रोत्साहन देण्याच्या हेतूने काही अभिनव खेळ तयार केले. शाळांना प्रोत्साहन देऊन त्या खेळांच्या स्पर्धा घेतल्या. त्याचे सकारात्मक परिणाम बघून हा कार्यक्रम आता सर्व शाळांमध्ये राबवला जात आहे. आर्थिक सुस्थिती आली तरी भावी पिढीतील मुलांना शारीरिक आणि बौद्धिक दृष्टीने सक्षम करण्यासाठी हे आवश्यक आहे ही त्यामागची भूमिका होती.

- पायल सूर्यवंशी
बी. ए. तृतीय वर्षे

AWARNNESS REGARDING GENDER BASED POLICIES IN MAHARASHTRA

Women plays a very vital role in human progress and have a significiant place in the society. The impowerment of women is necessary for the dvelopment of a society.

In case of maharashtra, we are considering women centric policie, as womne are deprived and having lower status in the society. And maharashtra is a first state in country. Which introduced separate or independent policies for the the women in 1994. In the tenure of former chief minister Sharad Pawar. in this year it completed 25 years of gender related policies. With the main objectives of to impowerment of women in the society to provide cash incentives as compenation of wage loss to women during pregnant and loetating perios as well as upgrade thier health status and get nutritives food.

Women and child development comes under the women welfare policies. This department was formed as a seperate administrative department by the governe-ment of maharashtra. The main objectives of the department are to focus on promot-ing the survial, protection, developement.

Welfare and participation of women and children in a holistic manner. The depart-ment is responsible for policy making for- mulation of programmes/schemes. Implimentation of development pro-grammes and non government organization (NGO) working in the field of women and developement.

Governerment also introduced many acts rules regarding these policies as a result the status and the position of women in the society is upgraded. But is it really benefi- cial for them or not or awarness among women with respect to various schemes is progressive or not and for that a awarness is very important aspect to achive any kind of progress. Which is set by government with regard to various polices. If govern- ment introduced various schemes or poli- cies with respect to increase the status of women in the society. Then it is necessary that every women should know or aware about it. Because awarness of government schemes is very important aspect for the welfare of the society. Peticularly woman's awarness is very important as a whole of the growth circles around womans's growth because women are the center pil- lar of any familys.

- Rohini Rajesh Lokhande
(B.A.T.Y)

स्मार्ट व्हिलेज' ची गरज

आज खऱ्या अर्थाने देशाला 'स्मार्ट सिटी' पेक्षा 'स्मार्ट व्हिलेज' ची गरज आहे, असे जेष्ठ समाजसेवक अण्णा हजारे सांगतात, इंग्रजांनी भारतात सत्ता स्थापन करताना देशातील स्वयंपूर्ण खेडी उद्धवस्त केली व मोठी शहरे वसविण्यात पैसा गुंतवला. पर्यायाने खेड्यातील माणूस बेरोजगार झाला व रोजगारासाठी शहरात येऊ लागला त्यामुळे शहराची लोकसंख्या वाढतच आहे. महात्मा गांधीजी सांगत की 'खरा भारत हा खेड्यांत आहे.' खेड्यातील लोकांचा मुख्य व्यवसाय शेती असतो. त्यामुळे शेतीला चांगले दिवस आले, शेतमालाला योग्य भाव मिळाला तर खेड्यांतील लोक गाव सोडणार नाहीत. 'स्मार्ट व्हिलेज'चा मुद्दा फक्त रोजगाराशीच संबंधित नसून शिक्षण, आधुनिक सोयी सुविधा व लोकांचे राहणीमान यांच्याशीही आहे, खेड्यांत लघुउद्योग (ग्रामउद्योग/कुटीरउद्योग) खादी, हातमाग व कापड विणणे आदी कामे मोठ्या प्रमाणावर वाढवण्याला हवीत. सध्या 'स्मार्ट सिटी'चे ध्येय शासनासमोर आहे त्याचा उद्देशही विकासच आहे परंतु त्याच्या परिणामांचाही विचार व्हायला हवा. 'स्मार्ट सिटी'मुळे सत्र सुखसोयी शहरांतच एकवटतील, खेडी ओस पडतील, शेतीचे प्रमाण घटेल. शहरांची लोकसंख्या प्रचंड वाढेल. त्याचा सरकारवर ताण पडेल. विद्यार्थ्यांना उत्तमोत्तम शिक्षण व पदवीपर्यंतचे शिक्षण त्यांच्या गावातच उपलब्ध करावे. शेतकऱ्यांना आधुनिक शेतीची माहिती द्यावी. फुलशेती, फलोत्पन्न व पॉलीहाऊस शेतीचा प्रसार व्हावा. भारत कृषीप्रधान देश असून शेतकरी त्यांचा मोठा आधार आहे व तो खंबीर राहिल्याशिवाय 'स्मार्ट व्हिलेज' साकार होऊ शकणार नाही.

- केदार किरण कुलकर्णी
बी.ए. तृतीय वर्ष

व्हिजन २०२०

महान शास्त्रज्ञ डॉ. अब्दुल कलाम यांचे व्हिजन २०२० आपणा सर्वांना ठाऊक आहे. परंतु हे व्हिजन २०२० नेमकं आहे तरी काय? तर ह्याचं उत्तर आपणास कलामांच्या 'इंडिया २०२०' आणि 'अग्निपथ' ह्या त्यांच्या आत्मचरित्रांमध्ये सापडेल.

कलामांनी पहिल्यांदा 'इंडिया २०२०'चं स्वप्न साऱ्या देशाशी वाटून घेतले तेव्हा २१ वं शतक नुकतीच उजाडलं होतं. जग २००० च्या उंबरठ्यावर उभं होते. आज विशीत असलेली मुलंमुली तेव्हा नुकतीच (मी पण त्यातीलच एक) या जगात दाखल झाली होती. १९९१ पासून जागतिकीकरणाच्या खिडक्या उघडून देश 'ग्लोबल' व्हायला निघाला होता. आधुनिककरणाचे वारे साऱ्या भारतात वादत होते. सर्वांना वेध लागले होते ते २०२० मध्ये महासत्ता होण्याचे.

ह्याच पार्श्वभूमीवर 'लोकल-ग्लोबल' चे झगडे सुरु झाले होते. या झगड्यामधून असंख्य प्रश्न उभे राहिले होते. महान संस्कृती असलेल्या रुढिप्रिय देशात 'डे संस्कृती' यावी की नाही? मुलीनीही मुलांप्रमाणे उच्च शिक्षण घ्यायचे की नाही? खाजगी नोकरी की सरकारी नोकरी? आय.टी. करून इथेच थांबायचं की परदेश गाठायचं? असे कितीतरी प्रश्न आ वासून पुढ्यात उभे होते. हे प्रश्न त्यावेळी विशीत असलेल्या तरुणांसमोर होतेच तसेच आपणासमोर सुद्धा आहेतच। फक्त त्याचे स्वरूप मात्र थोड्याफार प्रमाणात बदललेले आहे.

आपले आई-वडील आणि आपली एक जनरेशन गॅप आहे, असे आपण नेहमीच ऐकतो, त्यांचे तरुणपण आणि आपले तरुणपण ह्यांची सतत तुलना होत असते, तथापि त्यांची आन् आपली जनरेशन गॅप नसून चक्क दरीच आहे. त्यांचे तरुणपण हे जागतिकीकरण प्रक्रिया भारतात सुरु झाली त्यावेळेचे आहे आन् आपले सोशल मिडियाचा आहारी गेलेले। असो। व्हिजन २०२० म्हणजे फक्त भारत महासत्ता होण्यापुरते मर्यादित नसून त्याचा आजच्या तरुणांवर कसा प्रभाव पडतो आहे ते पाहणे सुद्धा तितकेच आवश्यक आहे. आपल्याला कायद्याने सज्ञान होऊन म्हणजेच १८ वर्षांचे होऊन दोन वर्षे होतील आता २०२० फक्त आपल्या वयाची विशी नसून भारतातील तरुणांपुढे असलेले जबाबदारीचे भान जपून आयुष्य जगण्याचे अक्लान आपणापुढे आहे. येत्या एक ते दोन वर्षांत आपण आपली पदवी पूर्ण करीत आहोत मग परत आपल्यासमोर रोजगाराचा प्रश्न आ वासून पुढे उभा असेल. त्यावर मात करत समाधानी आयुष्य आपणास जगता यावे अशी आशा करते...!

- पायल विजय सुर्यवंशी
बी.ए. तृतीय वर्ष

- Editor -

Mr. Pavan Shinde

(Asst. Prof. Dept of Chemistry)

- Student Editor -

Chaitanya Ingle

B.Sc. F.Y.

The Chemical Origin Of Life

The life is originated from a small cell that we today called as protoplasm. The origin of life present a particularly difficult problem for chemistry because it is essentially unconstrained : there are a very, very large number of reaction that might have been available on the possible reaction conditions and on the processes that might finally have led to elementary cell of the type that we now known.

The chemical origin of life refers to the conditions that might have existed and therefore promoted the first replicating life forms. It considers the physical and chemical reactions that could have led to early replicator molecules self-organization leads to more complex structure.

BIG BANG ~ ATOMS ~ STARS ~ GLAXIES

Crucial questions which did not have experimental answer up until now, but new evidence has become evident synthesis of nucleotides.

Polymerization of nucleotides Incorporation of a self copying gene into single cell upon which natural selection could act.

Genetic takeover hypothesis

RNA , nucleotides too complex,

evolved by mean of scaffolding first organism contained information only; material and machinery for replication provided by environment organic molecules too varied, reversible bond too weak, to be simple and self assembling.

Simple inorganic self assemblers with strong reversible bond exist soap bubbles, clay crystals. Growth naturally controlled by supersaturation of crystal defects.

An earlier form of life on earth used RNA as it's only genetic component. This proposes that there may be a pre-RNA or by change created RNA as a side product.

Miller-Urey experiment

This experiment was a chemical experiment that stimulated the conditions thought 1952 at the time to be present on the early earth and tested the chemical origin of life under those conditions. The experiment at the time supported Alexander Oparin's and J.B.S Haldane's hypothesis that putative conditions on the primitive earth favoured chemical reactions that synthesized more complex organic compounds from simpler inorganic precursors.

Experiment

The experiment used water (H₂O), methane (CH₄), ammonia (NH₃), and hydrogen (H₂). The chemicals were all

---

sealed inside a sterile 5-liter glass flask connected to a 500 ml flask half-full of water. The water in the smaller flask was heated to induce evaporation, and the water vapour was allowed to enter the larger flask. Continuous electrical sparks were fired between the electrodes to simulate lightning in the water vapour and gaseous mixture, and then the simulated atmosphere was cooled again so that the water condensed and trickled into a U-shaped trap at the bottom of the apparatus. After a day, the solution collected at the trap had turned pink in colour. At the end of one week of continuous operation, the boiling flask was removed, and mercuric chloride was added to prevent microbial contamination. The reaction was stopped by adding barium hydroxide

and sulfuric acid, and evaporated to remove impurities. Using paper chromatography, Miller identified five amino acids present in the solution: glycine, *α*-alanine and *B*-alanine were positively identified, while aspartic acid and γ -aminobutyric acid (AABA) were less certain, due to the spots being faint. The spark in a basic pre-biotic experiment will yield 11 out of 20 amino acids. The original experiment remains today under the care of Miller and Urey's former student Jeffrey Bada, a professor at the UCSD, Scripps Institution of Oceanography. The apparatus used to conduct the experiment is on display at the Denver Museum of Nature and Science.

Shraddha Eknath Ubarhande
T. Y. B. Sc.

Chemistry in Everyday life

Chemistry is big part of our everyday life. We start the day with chemistry, one can find chemistry in daily life. In the food we eat, the air we breathe, cleaning chemicals, our emotions and literally every object. We can see our touch. Here's a look at example of everyday chemistry. Some common chemistry may be obvious but others might surprise us.

Our body is made-up of chemical compounds, which are combination of elements. The emotions that you feel are a result of chemical Messengers, primarily neurotransmitters; love jealousy, envy, infatuation and infidelity all share a basis in chemistry.

The day we start with :Toothpaste

Every morning our day start with a toothpaste. In 19th century herbal toothpaste have gained popularity for people looking for natural toothpaste contain; Papermint oil plant (Strawberry extract) special oil and cleaning agents.

In present. . . . If the trends of the 20th century continue we should see more toothpaste that whiten and brighten the teeth and gives us the ultimate brushing or rising experience.

The more things change, the more they remain same!

Composition of tooth paste:

Precipitated chalk : 58.75%, Glycerin : 28.60%, Water : 5.60%, Starch : 1.10%, Soap : 5%, Mineral oil : 0.25%, Saccharin : 0.03%, Hydrochloride : 0.015%, Thymol : 0.015%, Menthol : 0.03%, Oil of eucalyptus : 0.11%, Methyl Salicylate : 0.11%, Oil of peppermint : 0.40%

The chemistry of soap :

In soap; there are substances which can be dissolve in water (e.g. Salt) and other that can't (e.g. oil). Water and oil don't mix together, so if we try to clean an oily stain from a cloth or from a skin, water is not enough. We need soap.

Because of this dualism, soap molecule acts like a diplomat improving the relationship between water and oil.

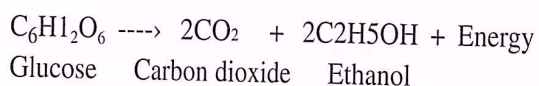
How? When soap is added to the water; the hydrophilic heads of its molecule stay into the water, while the long hydrophobic chain join the oil particles and remains inwards. In that way, they with the oily material absorbed inside and trapped. Soap cleans by acting as an emulsifier. It allows oil and water to mix so that oily grime can be removed during rising.

Chemistry at breakfast table:

We have all used raising agent in cooking and baking but do you know the chemistry involved?

There are two raising agents used in most recipes, yeast and backing

powder yeast (*Saccharomyces cerevisiae*) is a Micro-organism. That contains the enzyme zymase that converts the sugar in bread into carbon dioxide and ethanol.

The test Maker:

Glumatic acid is a neurotransmitter that excites our neurons not just in our Tongues this electrical charging of neurons is what is what makes food with added free glumatic acid test so good.

Coffee makes our morning fresh and energetic, The reason? Caffeine...

Caffeine is central nervous system stimulant, it's one of the most popular drugs in the world, consumed by up to 90% of people in the world in different forms.

Caffeine is stimulant of Central nervous system (CNS), The cardiac muscle increase heart rate and respiratory system relaxes air and passages permitting improved inhalation and allows some muscles contract more easily.

Caffeine absorption occurs in the body very quickly, it enters the blood stream through the stomach and small intestine and it's effect are felt as soon as 15 min after consumption. It is completely absorbed within 45 min of intake. Caffeine does not accumulate in the blood stream nor it is stored in the body,

but it does persist only about ½ is eliminated in the urine within 6 hours.

Let we move the kitchen...

Why do onion make we cry?

Inside the onion cells these are some chemical compounds that contain Sulphur when we cut an onion it's cells are broken and those chemical compounds the undergo a reaction that transform them into more volatile sulphured product which are released into the air.

These Sulphur compound reacts with the moisture in our eyes forming sulfonic acid. Which produces a burning sensation, the nerve ending in our eyes are very sensitive and so and so they pickup on this irritation.

How garlic chase parasite away?

The sulphurous compound is called Allicin. Allicin is synthesized from alliin when garlic is crushed or bruised, Allicin is an oily, yellow liquid, which gives garlic. It's characteristic odour which is due to the -S=O group.

Allicin being a strongly oxidizing compound, it's protects from attack by bacteria and insects by disabling the enzymes that are found in the substrate necessary for infections to occurs, thus acting as natural insecticide. It does so by attacking SH group found on their active sites.

- Kalyan Sanjay Theng
S.Y.B.Sc.

Vitamin P

If we discovered a new vitamin that helps us to live longer, prevent heart attacks and cure depression. We would all want to take it. In fact there is such vitamin called as vitamin P.

A vitamin is an organic molecule that is essential micronutrient that an organism need in small quantities for the proper functioning of its metabolism.

Vitamin P is the name once used to describe a group of plant based substances now is named as flavonoids or bio flavonoids. When you are eating salad with colourfull plant foods you're getting a dose of Vitamin P. Albert Szent-Gyorgyi a Hungarian biochemist discovered vitamin c and rutin (vitamin p). He got Nobel prize in medicine in 1937 for this discovery.

Flavonoids referred to as vitamin P from the mid 1930s to early 1950s. Fluoxetine (prozac), euphemistically referred to as vitamin P, an SSRI used it for depression and various mental disorders. Deficiency of flavonoids (vitamin P) causes Haemorrhage (i.e. bursting of capillaries and rupturing of blood vessels.)

Health benefits of vitamin P:

1. Increase longevity after heart attacks.
2. Lower cholesterol and triglycerides.
3. Improve blood pressure.
4. Reduce irregular heartbeats (arrhythmia).
5. Reduce medical appointments and minor health problems.
6. Decreases depression.
7. Alert to hypoglycemia.
8. Raise self esteem and many more.

Just like vitamin P, vitamin h is also newly called as (biotin), however, bacteria in the intestine can make biotin. It is also available in small amounts in a number of foods. Biotin is also important for normal embryonic growth. Deficiency of biotin includes-hair loss called as alopecia, dry scaly skin, cheilitis, swollen and painful touch I.e. magenta in color (glossitis), dry eyes, loss of appetite, insomnia, depression and may leads to paralysis.

So to avoid these symptoms, leafy vegetables, non-veg (chicken, fish) used as source of vitamins.

- Avanti Shyam Pande &
Snehal Prakash Gavhane
F.Y. B.Sc.

ANIMAL VENOMS Therapeutic Tools To Treat Diseases !!!

Should you have the misfortune of tangling with a cone snail, you might find yourself battling a venom that can cause swelling, pain, vomiting, muscle paralysis and even death.

It certainly doesn't sound like something you'd want to inject willingly. But cone snail venom is the basis for a U.S. Food and Drug Administration-approved painkiller, and a new article published Aug. 30 in the journal *Science* argues that other animals' venoms could hold the same promise.

Components found in venom can treat conditions as wide-ranging as epilepsy, diabetes and chronic pain.

It's not a far stretch to say that the compounds we find in these venoms have therapeutic uses...Fifteen percent of organisms on Earth have venom. Everywhere you go, you're not far from a venomous animal.

And those venoms are staggeringly complex. They've been brewed over millennia, in so-called evolutionary arms races between predator and prey. As prey animals evolve resistance to one form of venom over the generations, venomous predators evolve new

toxins in tandem. As a result, venoms contain multiple components that act on multiple targets. Some animals specialize in attacking the nerves, others in ripping into blood cells.

It's like a cluster bomb.....

But these deadly components can be helpful, too. Of particular interest to biomedical researchers are short strings of amino acids called peptides. The peptides in venom have evolved to be very stable in the body, with chemical bonds that can withstand injection into a foreign environment.

Many have cellular targets that are also involved in diseases. For example, many spiders, scorpions, centipedes and cone snails produce venom that targets the ion channels on the surface of nerve cells. Ion channels open and close to let molecules in and out of the cell, and are crucial to functions like cell communication. As such, peptides that act on ion channels can be useful for treating neurological disorders like stroke, epilepsy and chronic pain.

So far, there are only six FDA-approved venom-inspired drugs on the market. Ziconotide, sold under the brand name Prialt, is one of them. Derived from cone snail venom, it's used to treat chronic pain. Exenatide, sold as Byetta and Bydureon, is an anti-diabetic drug derived from Gila monster (*Heloderma suspectum*) venom.

Captopril, sold as Capoten, treats high blood pressure, and comes from the venom of the deadly viper *Bothrops jararaca*. Two blood thinners, eptifibatide (Integrilin) and tirofiban (Aggrastat), are also derived from viper venoms. Hirudin, which prevents blood clots, comes from the saliva of blood-sucking leeches. The cone snail is a good example of the way evolution has created venoms that can also be useful medication. Cone snails prey on fish, but they're far slower than fish in the water. So, they shoot their targets with a venomous "spear." One of the effects of this venom is to numb pain so the fish doesn't realize that it's been struck and needs to escape. It was this pain-numbing effect that led to the development of ziconotide.

Cone snail venom contains many peptides....

So there are many venoms which can be used to cure diseases in our day to day life; it's the boon of our science technology to us.....

Saniya Mehvish Syed
F.Y.B.Sc.

Stem cells

Stem cells are the cells of the body (somatic cells) which can divide and become differentiated.

When an organism grows, stem cells specialized, and take specific functions. For instance, mature tissues like skin, muscle, blood, bone, liver, nerves, all have different types of cells. Because stem cells are not yet differentiated, they can change to become some kind of specialized cells. Organisms also use stem cells to replace damaged cells.

Stem cells are found in most, if not all, plants and animals. They divide and differentiate into a range of cell types. Research in the stem cell field grew out of findings in the 1960s.

The two broad types of mammalian stem cells are embryonic stem cells and adult stem cells which are found in adult tissues. In a developing embryo, stem cells can differentiate into all of the specialised embryonic tissues. In adult organisms, stem cells act as a repair system for the body, replenishing specialized cells, but also maintain the normal turnover of blood, skin, and intestinal tissues.

Stem cells can be grown in tissue culture. In culture, they can be transformed into specialised cells, such as those of muscles or nerves. Adult stem cells can be taken from a variety of

sources, including umbilical cord, blood and bone marrow. They are now used in medical therapies, and researchers expect that stem cells will be used in many future therapies.

"Embryonic stem cells:-

Human embryonic stem cell colony

Embryonic stem cells (ES cells) are stem cells taken from the inner cell mass of the early stage embryo called a blastocyst. Human embryos reach the blastocyst stage 4-5 days after fertilization. At that time, they are made up of between 50 and 150 cells.

The stem cells' state, and what the daughter cells turn into, is influenced by signals from other cells in the embryo.

"Adult stem cells:-

Adult stem cells exist throughout body after embryonic development has completed. They are found inside different types of tissue and remain in a non-dividing state until disease or tissue injury. They have changed permanently into specialised cells and have lost the ability to divide and specialise further. Some cancers may be treated by stem cells. Leukaemia, a cancer of white

blood cells (WBC) is an example.

There are two stages to this process:

"Chemotherapy and radiotherapy to kill cancerous white blood cells and stop the production of more. However, this may leave the patient with a severely compromised immune system with a risk of infection.

"A transplant of bone marrow containing healthy stem cells (to produce normal WBC).

"Due to it's ability to differentiate it's function, stem cell can be used in various medical treatments. Stem cell can be used in skin transplant, in the treatment of Leucoderma, and in various organ transplant also...

"Therefore , stem cells should be preserved after cutting the umbilical chord. The Government of India also inaugurated a campaign named as "Awareness about stem cells".

"That's why, the stem cells are the blessings given by the God to human being..

Chaitanya Mahadev Ingale
B.Sc. F. Y.

Circulating fetal cells sequenced for parental testing study...

Trophoblast collected from the mother during a blood draw, can be determined through amniocentesis or chorionic villi sampling.

Trophoblast cells present during development in the fetus and placenta that also circulate in a pregnant woman's blood stream, could potentially be used for noninvasive parental diagnosis, according to a paper published November 27 in the American journal of human Genetics.

A team led by geneticist ARTHUR BEAUDIT of Bayford college of medicine obtained blood samples from pregnant women and separated out Trophoblast for analysis using whole genome sequencing they detected fetal genetic abnormalities such as trisomy

especially the presence of extra chromosome with high accuracy. This technique could have the potential to replace more invasive tests such as amniocentesis or chorionic villi sampling, and it appears to be more accurate than a similar procedure that tests cell free DNA in the mother's bloodstream.

The technology isn't quite there yet to bring this method clinic because just like fetal DNA Trophoblast are also rare in the blood the researchers found only 2 trophoblast so for every 20 millimetres of blood they drew. There also might be a "biological ceiling for some women that they just don't produce as many cells for reason we don't quite understand," says coauthor and Bayford medicine geneticist Ignition van den very versatile.

It is the best research in genetics.

- Pratiksha Sanjay jadhav
F.Y.B.Sc.

Chandyaan-2

India's orbiter Lander- Rover Mission

Mission Chandrayan-2 is the second lunar exploration mission developed by the Indian Space Research Organisation after Chandyaan-1. It consisted of a lunar orbiter, the Vikram lander, and the Pragyan lunar rover, all of which were developed in India. The main scientific objective is to map and study the variation in lunar surface composition, as well as the location and abundance of lunar water.

The spacecraft was launched on its mission to the moon from the second launch pad at the Satish Dhawan Space Center on 22 July 2019 at 2:43 PM IST by Geosynchronous Satellite Launch Vehicle Mark 3. The craft reached the moon's orbit on 20 August 2019 and began orbital positioning manoeuvres for the landing of Vikram lander, Vikram and the rover were scheduled to

land on the near side of the moon, in the near side of the moon in the south polar region at a latitude of about 70 degrees south on 6 September 2019 and conduct scientific experiments for one lunar day which approximates two Earth weeks.

However, the lander deviated from its intended trajectory starting at 2.1 kilometres (1.3 mi) altitude, and had lost communication when touchdown confirmation was expected. Initial reports suggesting a crash were confirmed by ISRO chairman K. Sivan stating that 'it must have been a hard landing'. The failure analysis committee concluded that the crash was caused by a software glitch.

ISRO may re-attempt a soft landing by November 2020 with Chandrayan-3. The proposed configuration would include a detectable propulsion module, a lander and rover.

- Rinku Raju Chavan &
Priyanka Lala Puse
F.Y. B. Sc.

The nine emotions

The nine emotions included in Navarasa are Shringara (love), Hasya (laughter), Karuna (Kind heartedness or compassion), Raudra (anger), Veera (courage), Bhayanaka (Terror), Bheebhatsya (disgust), Adbhuta (sur-

prise) and Shanta (peace or tranquility). These are the emotions that human shows according to situations.

All emotions and feelings are said to be organised from these navarasa. The following rasa table gives some information about navarasa.

In Tabular form (Table)

E.g.	Rasa	Colour code	Permanent mood	Accessories	Expression
1)	Shringara	Light green	Desire	Desolation, frenzy	Adore, dear
2)	Hasya	White	Joy	Snicker Bless, cheer	
3)	Karuna	Grey	Sorrow	Anxiety, distress	Gloom, grief
4)	Raudra	Red	Anger	Impatience, stressness	Rage, rave
5)	Veera	Saffron	Energy	Pride, reasoning	Dignity, fairness
6)	Bhayanaka	Black	Fear	Terror, death	Horror, panic
7)	Adbhuta	Yellow	Surprise Confusion	Miracle, sensation	
8)	Bibhatsa	Blue	Disgust	Vulgarity	Bad manners
9)	Shanta	White	Tranquility	Peace people	Felicity, reverie

1) **Shringara rasa:** Shringara is one of the nine rasas, usually translated as erotic love, romantic love, or as attraction or beauty. Rasa means "flavour", and the theory of rasa is the primary concept behind classical Indian arts including theatre, music, dance, poetry, and sculpture. Much of the content of traditional Indian arts revolves around the relationship between a man and a woman. The primary emotion thus generated is Shringara.

2) **Hasya rasa :** Hasya is a Sanskrit

word for one of the nine rasas or bhava (mood) of Indian aesthetics, usually translated as humor or comedy. The colour associated with hasya is white and deity. Rasa means "flavour", and the theory of rasa is the primary concept behind classical Indian arts, including theatre, music, dance, poetry, and even sculpture.

3) **Karuna rasa :** Karuna represents grief and compassion. The feelings of unspeakable tragedy and despair, hopelessness and heartbreak, the sorrow caused by parting with a lover, the pain caused by the

death of a loved one are all Karuna. The original Sanskrit word Karuna means "Sadness". This more popular meaning of the Karuna Rasa finds expression in many forms of art, literature, and theatre in India. Karuna can seem hard, but this powerful, emotional advertising can be one of the most effective ways to spread a message across the audience.

4) **Raudra rasa** : The Raudra Rasa is a disagreeable, destructive Rasa, while it has its use in communication. This energy of Anger expresses itself from a mild irritation up to real fury. When expectations are not fulfilled, the ego may feel that it has been neglected or treated incorrectly; this forms the basis for Anger. Anger can be constructive if it is instructive, such as the Anger of a mother toward her child, a teacher toward a student, a king toward his subjects, a friend toward a friend.

5) **Adbhuta rasa** : Adbhuta refers to the "marvelous" sentiment (rasa). Adbhuta is wonder and curiosity. The awe that one feels when one comes across something divine and supernatural, some power or beauty that is remarkable and never seen or imagined before is Adbhuta. Adbhuta is the curiosity of man regarding the creation of the world and all its wonders, the astonishment caused by seeing something unusual and magical. The appreciation of a marvel that goes beyond the routine and the mundane is Adbhuta.

6) **Bhayanaka Rasa** : Bhayanaka is one of the nine rasas, usually translated as fear.

Rasa means "flavour", and the theory of rasa is the primary concept behind classical Indian arts, including theatre, music, dance, poetry, and even sculpture.

7) **Veera Rasa** : Veera is heroism. It represents fearlessness, self-assurance, determination & valor. Strength and guts are the trademarks of a Veer or a fearless person. Boldness in battle, the attitude with which martyrs go to war, and the gallantry with which they die are all aspects of heroism. To fight disgust, one needs Valor. To become a hero doesn't need shining weapons; heroism should be in body and soul.

8) **Bhibhatsa rasa** : It refers to the "odious sentiment" used in dramatic performance. It is a Sanskrit compound composed of the words of bibhatsa (odious) and rasa (sentiment). This sentiment is produced from a combination of determinants, consequents and complementary psychological states.

9) **Shantarasa** : The Shanta Rasa, one of the nine rasas, is the state of peacefulness or tranquility. It is marked by the feeling of calmness, quietness and peacefulness. Its Sthayi Bhava is Sama, i.e., state of freedom from everything be it worldly desires or actions. Its foundation is patience, service-mindedness, philosophical knowledge, self-control, pure spirits and freedom from all kinds of bondage. Its key note is non-violence or Ahimsa. Shanta Rasa is expressed by keeping the face in a peaceful expression or with the

---

eyes turned upside as if doing penance and also by half closing the eyes. The purpose of recreating this Rasa is to depict the attainment of detachment from everything or Moksha, salvation. This is the represen-

tation of contentment or aesthetic bliss. Its Vibhava is knowledge or truth, anubhava is self-control & meditation etc.

- **Priyanka Laxman Dongre &
Disha Dinesh Bhivsani**

---

*Maharashtra State
commission for Women sponsored
One Day Workshop on Digital
Literacy for Women*

Under the financial assistance and sponsorship of Maharashtra State Commission for Women. Government college of Arts and Science Aurangabad conducted a one-Day workshop on Digital Literacy for Women. This is the third consecutive year that a workshop sponsored by Maharashtra State commission for Women has been conducted in Government College of Arts and Science. The college is indebted to on. Dr. Vijayatai Rahatkar, President of State Commission for Women for her constant encouragement and support. The college also owes its gratitude to Dr. Manjusha Motwane, Joint Secretary of Maharashtra State commission for Women for her valuable guidance and assistance from time to time.

The workshop on Digital Literacy for Women was inaugurated by the Vice-Chancellor of Dr Babasaheb Ambedkar Marathwada University Aurangabad Dr. Promod Yeole.

Dr. Pankaja Waghmare Head. Department of Sanskrit, the convener of the workshop threw light on the details of the workshop. The Principal of the college Dr. Rohini Kulkarni Pandhare presided over the workshop.

Mr. Dinkar Pawara, Joint

Commissioner for Caste Verification and Mr. Anil Yeole Motivational speaker ISO were among the other dignitaries present.

The Vice-chancellor Dr Promod Yeole in his address expressed his pleasure in visiting this college which has a historical background and is marching towards centenary. He appreciated the discipline and cleanliness of the college and congratulated the Principal for giving a corporate look to a government institute and also congratulated the convener on organizing the workshop on digital literacy which is the need of the day and declared the workshop to be inaugurated.

The inaugural session ended with Vote of Thanks by Dr. Pankaja Waghmare the convener of the programme.

The second session of the programme was Hands on training programme by the ISO trainer Mr. Anil Yeole, the session began with a video clip by honorable Vijaya Rahatkar the President of State Commission for Women, in the clip she stated the importance of Digital literacy for women and gave the details about various Apps like UMANG Aaple Sarkar, E-Gem, Digilocker and NaMo App.

Mr. Anil Yeole conducted the training session very effectively in a playday technique. He gave hands on training on useful Apps like NNaMo App, Aaple

Sarkar, lejaswiri, Umang and BhIM App, which enlightened the audience in the digital field, Mr. Yeole ended the session with his video on Google Assistant.

The third session of the workshop was a valedictory session. Dr. D.D. Gaikwad the Joint Director of Education Aurangaba division was the chief guest of the valedictory programme. Two representatives from the audience. MS. Roopsi Das, Assistant Professor of Sociology from sir Sayed college said that she found the workshop very useful and also appreciated the Mr. Anil Yeole for his excellent training another trance who was a housewife expressed her views about the training and said that it would be very useful in day today life. Dr. Pankaja Waghmare expressed vote of thanks. She expressed her gratitude towards the President Hon, Dr. Vijayatai Rahatkar & Joint Secretary Dr. Manjusha Motwane.

- Dr. S.T. Khan

भूगोल विभाग

भूगोल विभागात सन २०१९ -२०२० या वर्षी भूगोल अभ्यास मंडळाची स्थापना करण्यात आली. भूगोल अभ्यास मंडळाच्या वतीने विविध उपक्रम व कार्यक्रम आयोजित करण्यात आले.

दिनांक १३/२/२०२० रोजी सकाळी ११.०० वा . डॉ. विजय केंदळे सहयोगी प्राध्यापक भूगोल यांचे “भारतीय स्थलनिर्देशक नकाशा वाचनाचे आधुनिक तंत्र” या विषयावर व्याख्यान झाले. सदर प्रसंगी डॉ. रोहिणी पांडरे- कुलकर्णी (अध्यक्ष) प्राचार्य म्हणून उपस्थित राहून

बहुमोल मार्गदर्शन केले. डॉ. बी. पी. लहाने, डॉ. भरत उसारे, डॉ. अ. आय. खान यांनी कार्यक्रमाचे आयोजन करून कार्यक्रम यशस्वी केला.

- डॉ. ए. आय. खान

युवारंग - २०२० - रांगोळी समिती

युवारंग २०२० या वार्षिक स्नेहसंमेलनांतर्गत विविध स्पर्धा घेण्यात आल्या दि. १५/०१/२०२० रोजी रांगोळी स्पर्धा घेण्यात आली. या समितीमध्ये समिती प्रमुख प्राची गिरी व सुहासिनी गेडेकर, वैशाली शेळके या समिती सदस्यांचा समावेश होता. परंपरागत रांगोळी प्रकारांना उजाळा देण्यासाठी व सांस्कृतिक जाणिवे जागृत करण्याहेतू स्पर्धेचा विषय पारंपारिक रांगोळी असा ठेवण्यात आला. स्पर्धेत एकूण १५ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला असून त्यात मुले व मुली या दोघांच्या समावेश होता. पाच विद्यार्थ्यांना बक्षीस वितरण करण्यात आले. प्रा.आशा किटके व प्रा. डॉ.भगवान कांबळे हे परीक्षक व डॉ. रोहिणी कुलकर्णी पांडरे (प्राचार्य, शा.ज्ञा.वि.महाविद्यालय) हे उद्घाटक म्हणून लाभले. बक्षीसपात्र विद्यार्थ्यांची नावे पुढील प्रमाणे -

प्रथम क्रमांक - शुभांगी निकम

द्वितीय क्रमांक - प्रिया वाघुले

तृतीय क्रमांक - अनुष्का पाडळकर

उत्तजनार्थ - १) हर्षालीका गायके

२) किरण वामन

रांगोळी समितीस कार्यालयीन कर्मचाऱ्यांचे सहकार्य लाभले. व स्पर्धा अत्यंत आनंदात पार पडली.

- प्राची गिरी

मेहंदी स्पर्धा

मेहंदी स्पर्धा आयोजित करण्यात आली. मेहंदी स्पर्धेचे उद्घाटन प्राचार्या डॉ. रोहिणी कुलकर्णी पांडरे यांच्या हस्ते करण्यात आले. स्नेहसंमेलन प्रभारी डॉ. पंकजा वाघमारे उपस्थित होत्या.

या स्पर्धेसाठी विद्यार्थीनींचा उत्स्फूर्त प्रतिसाद मिळाला.

- मेहंदी स्पर्धेचा निकाल खालीलप्रमाणे -

१) ब्रायडल मेहंदी प्रकार

प्रथम क्रमांक - प्रतिक्षा खरात (बी, एस्सी तृतीय वर्ष)
द्वितीय क्रमांक - प्रिया वाघुले (बीए द्वितीय वर्ष)
तृतीय क्रमांक - समिरन बेगम (बीए द्वितीय वर्ष)

२) अरेबीक मेहंदी प्रकार

प्रथम क्रमांक - हुदा इकबाल बामर (१२ वी सायन्स)
द्वितीय क्रमांक - विलंगे रविना हिरालाल (बीए प्रथम वर्ष)
तृतीय क्रमांक - प्रियंका डोंगरे लक्ष्मण (बीएससी प्रथम वर्ष)

३) ओडीसा थिम मेहंदी प्रकार -

प्रथम क्रमांक - सना अकबर खान (बीए द्वितीय वर्ष)
द्वितीय क्रमांक - माहीन शकील खान (१२ वी सायन्स)
तृतीय क्रमांक - राधिका काटकर (बीए, तृतीय वर्ष)

मेहंदी स्पर्धेसाठी परीक्षक म्हणून प्रा.माया वंजारे प्रा.सुचिता भारंबे यांनी काम पाहिले, मेहंदी स्पर्धा यशास्वीपणे पार पाडण्यासाठी समिती सभासद म्हणून डॉ.सदावर्ते, डॉ. राठोड सुलोचना, सुहासिनी गेडेकर यांचे मोलाचे सहकार्य मिळाले.

- प्रा. आशा किटके

आनंदनगरी समिती अहवाल

युवारंग २०२० शीर्षक स्नेहसंमेलनातील आनंदनगरी समितीतर्फे स्टॉल्स लावण्यात आले होते. या समितीमध्ये प्रा. आशा फिटके, प्रा.वैशाली शेळके, प्रा.जोगदंड, प्रा. उसारे, प्रा. रामप्रसाद काळे, प्रा. पी.आर.शिंदे इ. समिती सदस्यांचा समावेश होता. दि. १७/१/२०२० रोजी सकाळी १०.०० वाजता आनंदनगरीचे उद्घाटन मा. प्राचार्य डॉ. रोहीणी पांढरे, डॉ. पंकजा वाघमारे (प्रभारी स्नेहसंमेलन) यांच्या हस्ते अत्यंत उत्साहात विद्यार्थी व सहकारी आणि कर्मचारी समवेत पार पडले.

या आनंदनगरीत सुमारे १५ स्टॉल्स खादयपदार्थ आणि खेळाचे स्टॉल्स यांचा अंतर्भाव होता. या स्टॉलच्या परीक्षणासाठी प्रा. राजेशखे, प्रा.डॉ. स्मिता धर्माधिकारी,

यांनी जबाबदारी पार पडली, या आनंदनगरीचे आणखी एक महत्वाचे वैशिष्ट्य असे की, आसामी पदार्थांचा समावेश होता. यामध्ये तांदूळाची खीर-खिचडी आणि पॅन केक हे पदार्थ होते या स्पर्धेत पुढील डिशेस बक्षीस-पात्र ठरल्या

- १) प्रथम क्रमांक - कु.राधिका अशोक काटकर - पॅनकेक /खिचडे
- २) द्वितीय क्रमांक - कु.सोनाली माहेर (बीएसी) पावभाजी
- ३) द्वितीय - कु.माहिम शकील खान - शिरखुर्मा
- ४) तृतीय क्रमांक - शरयु इंगळे - चनामसाला
- ५) तृतीय क्रमांक - मंजुषा कोंडके
- ६) तृतीय क्रमांक - चि.क्षितीज कल्याणकर - चॉकलेटस
- ७) उत्तेजनार्थ - कु.ऐश्वर्या मोकळे - बीए (ओडीसी खीर तांदळाची)

आनंदनगरी समिती अंतर्गत कार्यालयीन कर्मचाऱ्यांचे सहकार्य लाभले. अत्यंत उत्साह आनंद आणि चैतन्य-मयी वातावरणात आनंदनगरी पार पडली.

- प्रा. माया वंजारे

Chemistry Department

On the occasion of the "International Year of the Periodic Table of Chemical Elements" (IYPT2019) our department organized the Poster presentation competition 30th september 2019. The function was inaugurated by Our Principal Dr.Rohini Pandhare kulkarni, the chief guest was Dr.Lingampalle Vice Principal of Vivekanand college of Arts, commerce and Science, Aurangabad and Dr.R.H.Satpute HOD Chemistry department. In this poster presentation activity Three prizes were declared the first prize was won by

Mr.Chaitanya Ingle,second by Urja and third prize by Shradha Ubarhande. The winners were honored by the trophies.

Guest lecture on Implant training and new trends in Plastic Technology (20/12/2019) This lecture was arranged To enrich our students with the latest updates of the Industries and Technicalities.The Students are bestowed with knowledge about Industry needs, latest technical updates, Avenues for Higher studies etc..To get students familiarized with various career paths in the subject area.To make this activities successful efforts were taken by Dr.R.H.Satpute, Dr.Archana D Chapolikar, Dr.Syed Abed,Mr.Pavan R.Shinde, Mr.Ajaykumar Gandhi, Mr.D.D Lull and Smt S.P Choure.

In the Department Dr. Archana. D.Chapolikar published one book on Introduction to polymer chemistry and published one chapter in the book . 02 research papers were published of Dr.Syed Abed .01 Research student of Dr.Syed Abed was awarded Ph.Din Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad. Mr. Ajaykumar C. Gandhi published 02 research papers in SCOPUS Index Journals.

- Dr. R. H. Satpute

MICROBIOLOGY

Two days Induction program was conducted on 19-20th July 2019 for B.Sc 1st year students. Introduction of the department was given to students. Brief idea about academic, co curricular and extracurricular program, labouratory techniques, safety, hygiene and precautions.

Student Unit, Microbiologist Society, India. GASCA was inaugurated on 10th Aug. 2019 by Prof. P.S. Wakte, head Department of Microbiology, D S M College, Parbhani. and Dr. Priya Puthan, Director, Dheya Foundation. Putan madam guided students regarding career opportunities in Microbiology special emphasis on jobs in food industry.

in seminar session Prof. P.S. Wakte delivered a lecture on Gut Microflora, it types and role in human digestive tract. In afternoon session poster competition was organized. Students have prepared various cartoonistic poster expressing role of microorganism in various field of microbiology.

Two day state level workshop on Hands on Training on "Techniques in Molecular Biology" This fully hands on training programme covered the key techniques viz: PCR Amplification, Plasmid Gene Cloning, Restriction digestion and agarose gel electrophoresis and ligation chain reaction. There were 50 participant from various colleges. Expertise of Hi Media Mr. Ravi Patil,

Mr. Sandeep Chavhan and Mr. Manoj Borse gave the demonstration of PCR one to one hands on training to participant. Dr. A. V. Pethkar invited as chief guest for the valedictory function of TMB workshop he addressed students regarding opportunities in research.

Department has organized Guest Lecture By Dr. Swati Pwashwe, Associate Professor from Government Institute of Science, Aurangabad on " Hypersensitivity on 16th of Sept 2019 in Department of Microbiology.

As part of the curriculum students along with staff members visited:

B sc III year students visited to Carlsberg Beverage Industry, Waluj, MIDC Aurangabad on 23th Jan 2020

B.Sc II year students visited to Dattaji Bhale Blood Bank to acquire knowledge of various tests of blood and safe blood transfusion.

B.Sc II year students visited on Mahananda Dairy Plant, Gandheli Aurangabad. to gain knowledge of large scale milk collection. microbial test pasteurization and packaging of milk.

students of microbiology Department participated in national level quiz competition "Microbiolympiad" and in various poster competitions held at different college

All these activities were collaborative effort of faculty members Dr Rohini Kulkarni, Dr Smita M Dharmadhikari

and Mrs. Suchita Bharambe - Head Department of Microbiology.

- Dr Smita M Dharmadhikari

ग्रंथालय समिती अहवाल

चालू वर्षात फेब्रुवारी, २०२० पर्यंत एकंदरीत १८२ ग्रंथांची भर पडली असून यामध्ये इयत्ता ११ वी वर्गाचा अभ्यासक्रम बदलल्यामुळे मंजूर रु १५०००/- किमतीचे १५० पुस्तके खरेदी करण्यात आले. ग्रंथभेट मिळाले. आवश्यकता व उपलब्ध तरतूदीतून १५ दिवाळी अंक खरेदी केले. व्यक्तिमत्व विकास आणि मार्गदर्शन स्पर्धा परीक्षा केंद्राकरिता ५० पुस्तकाची सुविधा देण्यात आली. ग्रंथालयीन विद्यार्थ्यांच्या अडचणी सोडविण्यासाठी मा. प्राचार्यांचे मार्गदर्शन व कार्यालयीन अधीक्षक, यांचे सहकार्य मिळाले समितीच्या सहकार्याने वेळोवेळी ग्रंथालयीन आवश्यक त्या मुलभूत सुविधा वाचकांना उपलब्ध करून देण्यात आल्या.

उपक्रम

ग्रंथालयाची प्रशस्त आणि हवेशीर अभ्यासिका ही विद्यार्थ्यांना त्यांच्या अध्ययनास प्रेरीत करणारी जागा आहे. ग्रंथालय समितीच्या मार्गदर्शनाखाली विद्यार्थ्यांना अधिक आणि सकस वाचनाकरिता प्रवृत्त करणारे आणि विद्यार्थीभिमुख अभ्यासपूरक सुविधा व उपक्रमाचे आयोजन करण्यात आले.

- १) दि. २५ जुलै २०१९ : शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये खरेदी पुस्तकांचे ग्रंथपदर्शन.
- २) दि. २८ ऑगस्ट २०१९ : महाविद्यालयात प्रवेश घेतलेल्या सर्व कनिष्ठ व वरिष्ठ प्रथमवर्ष वर्गातील विद्यार्थ्यांना ग्रंथालयाची माहितीकरिता ग्रंथालय भेटीचे आयोजन व मार्गदर्शन.
- १) दि. ५ सप्टें २०१९ : शिक्षक दिनानिमित्त महाविद्यालयातील प्राध्यापक वृंदानी स्वतः लिहिलेल्या पुस्तकाचे, दुर्मिळ ग्रंथप्रदर्शन व नवरस अंकाचे वाटप.
- २) दि २४ सप्टें २०१९ : विद्यार्थ्यांना विविध स्पर्धा परीक्षेच्या तयारीसाठी अनेक तास बसून लेखनाचा

सराव आणि सवय लागावी या उद्देशाने सलग पाच तास लेखन उपक्रमाचे आयोजन.

३) दि. १० ऑक्टो ते ३० नोव्हें २०१९ : विद्यार्थी वाचकामध्ये ग्रंथ आणि ग्रंथालयप्रती विशेष आकर्षण, व्यक्तिमत्त्व विकास व वाचनाची आवड निर्माण करण्यासाठी तसेच विविध साहित्याची ओळख होण्याच्या उद्देशाने पुस्तक -परीक्षण लिखाण उपक्रमाचे आयोजन

४) दि. १० ऑक्टो २०१९ : माजी राष्ट्रपती डॉ. ए.पी.जे. कलाम यांचा जन्मदिन वाचनप्रेरणादिनानिमित्त विविध थोर महापुरुषांच्या जीवनकार्यावर प्रकाशित ग्रंथाचे प्रदर्शन व ग्रंथवाचन स्पर्धांचे आयोजन.

५) दि. १० जाने २०२० : विद्यार्थ्यांमध्ये वाचनाची आवड अभ्यासाची सवय निर्माण व्हावी आणि सलग अनेक तास बसून वाचनाची सवय लागावी या उद्देशाने सलग १२ तास वाचन उपक्रमाचे आयोजन.

६) दि. ८-१० जाने २०२० : मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा दिनानिमित्ताने मराठी भाषिक विविध साहित्य व संदर्भ ग्रंथप्रदर्शन.

७) महाविद्यालयातील सहयोगी प्राध्यापक प्रा.पंकजा वाघमारे सौजन्याने (कै.रामराव सोनवणे स्मरणार्थ) ग्रंथालय उत्कृष्ट विद्यार्थी वाचक पुरस्कार कु.राधिका काटकर या विद्यार्थिनीला सन्मानचिन्ह, समितीतर्फे ग्रंथ व प्रमाणपत्रे वार्षिक स्नेहसंमेलनात वितरण केले.

८) दि. २० फेब्रु २०२० : मराठी विभाग आणि ग्रंथालय विभागाच्या संयुक्त विद्यमान मातृभाषा दिनानिमित्त मराठी भाषिक विविध मराठी साहित्य ग्रंथप्रदर्शनाचे आयोजन.

ग्रंथालय उपक्रमाचे आयोजन करण्यात सर्व ग्रंथालय समितीचे सदस्य डॉ.के.एस.जनबंधू, ग्रंथपाल श्रीमती व्ही,जे, अंभोरे, श्रीमती शेख नुझहत परवीन, डॉ. नाझिर शेख, श्री. ए.बी. देशपांडे तसेच ग्रंथालयीन कर्मचारी श्रीमती. एम. आर. साबळे, श्री. आर. डी.गावंडे, श्री.शेख मसूद यांचे सहकार्य मिळाले.

- डॉ. जे.जी. काटकर (प्रभारी) ग्रंथालय समिती

ग्रंथालय विभाग अहवाल

उपलब्ध सेवा व सुविधा

महाविद्यालयाच्या ग्रंथालयात ग्रंथ देव-घेव कक्ष, अभ्यासिका कक्ष, संदर्भग्रंथ कक्ष, जर्नल्स / मासिके / नियतकालिक कक्ष, स्पर्धा मार्गदर्शन कक्ष, विद्यार्थी व प्राध्यापकवृंदाकरीता स्वतंत्र वाचनकक्ष, सूचनापेटी सुविधा, मोफत संगणक व इंटरनेट सुविधा उपलब्ध असून सर्व प्रवेशित विद्यार्थी व इतर ग्रंथालय सदस्यांना वेळोवेळी त्यांच्या गरजेनुसार ग्रंथ/देवघेव सेवा, वाचनसेवा, संदर्भ सेवा, बुकबँक व ग्रंथभेट उपक्रम सुविधा, अंतर्गत असलेले ई-पुस्तके/ई-जर्नल्स आणि रुसामधून ३० ई-पुस्तके सुविधा, वार्षिक अंक, सुविधा, कात्रणसेवा, सूचना, प्रेरणादायी लेख, करिअर माहितीपत्रके, यादया प्रसिद्धीकरीता नोटीसबोर्ड सुविधा, विभागाकरिता मागणीप्रमाणे ग्रंथालयीन सेवा विविध सेवा व सुविधा पुरविल्या जातात.

ग्रंथसंपदा

माहे फेब्रुवारी २०२० पर्यंत अभिलेखाप्रमाणे ग्रंथालयाची ग्रंथसंपदा एकूण ६२४३३ नोंद होत असून यामध्ये वरिष्ठ विभागाची एकूण ५०७८६, कनिष्ठ विभागाची ५५५३, बुक बँक योजना ४२३२ आणि देणगी भेट १८६२ पुस्तके संख्या नोंद झाले. १२ वर्तमानपत्र नियमित सुरु असून यामध्ये ०६ मराठी ०४ इंग्रजी, ०१ हिंदी व उर्दू भाषीक आहे. ३१ नियतकालिके/मासिके नियमित सुरु असून यामध्ये १८ इंग्रजी, १७ मराठी आणि ०१ हिंदी भाषीक आहे, ५ मासिके भेट प्राप्त होतात. जुन्या मासिकांचे बांधणी खंड संख्या १०९७ नोंद झाले.

उपक्रम

ग्रंथालयातील नव्याने दाखल झालेले ग्रंथ/दुर्मिळ संदर्भग्रंथ/मासिके/स्पर्धा परीक्षा ग्रंथसंग्रह ग्रंथप्रदर्शनाद्वारे वाचकांना खुला करून दिला जातो.

नव्याने प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांकरीता ग्रंथालय सेवा व सुविधाची माहितीविषयी मार्गदर्शन केले जाते.

नव्याने दाखल झालेल्या ग्रंथादी/मासिके/नियतकालिके यांचे अंक, प्राप्त सुचना, माहितीपत्र, प्रेरणादायी लेख इत्यादी वेळोवेळी नवीन आकर्षणे येथे करण्यात येतात.

गरजू विद्यार्थ्यांना बुकबँक/अवांतर वाचनसाहित्य/ग्रंथभेट सुविधा परीक्षा कालावधीपर्यंत देण्यात येते.

विविध दिनाचे औचित्य साधून ग्रंथालय भेटीचे आयोजन, अनेक तास वाचन उपक्रम, लेखन स्पर्धा, ग्रंथभेट देणे, पुस्तक परीक्षण लिखन स्पर्धा व मार्गदर्शन करणे, ग्रंथप्रदर्शन व विक्री इत्यादीचे आयोजन केले जाते.

याशिवाय महाविद्यालयीन वार्षिक नवरस अंकाचे वाटप, आदर्श विद्यार्थी वाचक पुरस्कार, ठांथालयीन सुविधांबाबत अभिप्राय व सूचना असे विविध विद्यार्थीप्रिय ग्रंथालय उपक्रम ग्रंथालय समितीच्या मार्गदर्शनाखाली राबविण्यात येतात.

- डॉ. वंदना अंभोरे, ग्रंथपाल

संगीत विभाग

शैक्षणिक वर्ष २०१९-२० मध्ये संगीत विभाग प्रमुख डॉ. वैशाली देशमुख यांच्या मार्गदर्शनाखाली विविध कार्यक्रम राबविण्यात आले व विविध स्पर्धांमध्ये विद्यार्थ्यांना घवघवीत यश मिळाले.

ऑगस्ट - २०१९

- १) दि. ०१/०८/२०१९ रोजी संगीत विभागात अभ्यास मंडळाचे उदघाटन करण्यात आले. अभंगवाणी हा अभंग व भक्तिगीतांचा कार्यक्रम घेण्यात आला.
- २) दि. १४/०८/२०१९ रोजी भगवानबाबा बालिकाश्रम येथे 'एक सलाम देश के नाम' हा देशभक्तीपर गीतांचा कार्यक्रम घेण्यात आला.
- ३) दि. १५/०८/२०१९ रोजी शासकीय ज्ञान विज्ञान महाविद्यालय येथे 'एक सलाम देश के नाम' हा देशभक्तीपर गीतांचा कार्यक्रम घेण्यात आला.
- ४) दि. २१/०८/२०१९ रोजी संगीत विभागात पं. भातखंडे यांची जयंती व पं. पलुस्कर यांच्या पुण्यतिथी निमित्त संगीत सभा घेण्यात आली.
- ५) दि. २६/०८/२०१८ रोजी मासिक संगीत सभा

घेण्यात आली. यावेळी विद्यार्थ्यांनी अभ्यासक्रमातील रागांचे सादरीकरण केले.

- ६) दि. २९/०८/२०१८ रोजी सावन के रंग हा कार्यक्रम घेण्यात आला. यावेळी मल्हार रागांचे प्रकार यावरील पोस्टर प्रेझेंटेशन सादर करण्यात आले. तसेच संगीत विभागातील गुणवत्ता यादीत आलेल्या विद्यार्थ्यांचा सत्कार करण्यात आला. तसेच संगीत विभागातील गुणवत्ता यादीत आलेल्या विद्यार्थ्यांचा सत्कार करण्यात आला.

सप्टेंबर - २०१९

- ८) दि. १०/०९/२०१९ रोजी गणेशोत्सवानिमित्त भक्तिगीतांचा कार्यक्रम घेण्यात आला.
- ९) दि. १६/०९/२०१९ रोजी मराठवाडा मुक्तीसंग्राम दिनाच्या पूर्वसंध्येला प्रोजेक्शन मॉल येथे एक सलाम देश के नाम हा देशभक्तीपर गीतांचा कार्यक्रम घेण्यात आला.
- १०) दि. २८/०९/२०१९ रोजी शासकीय ज्ञान विज्ञान महाविद्यालय येथे भारतरत्न लता मंगेशकर राज्यस्तरीय सुगमगीत गायन स्पर्धा आयोजित करण्यात आली.

ऑक्टोबर - २०१९

- १०) दि. ११/१०/२०१९ रोजी मासिक संगीत सभा घेण्यात आली. यावेळी विद्यार्थ्यांनी अभ्यासक्रमातील रागांचे सादरीकरण केले.

नोव्हेंबर - २०१९

- ११) दि. १८/११/२०१९ रोजी मासिक संगीत सभा घेण्यात आली. यावेळी विद्यार्थ्यांनी अभ्यासक्रमातील रागांचे सादरीकरण केले.
- १२) दि. २१/११/२०१९ ते २४/११/२०१९ रोजी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ आयोजित केंद्रीय युवक महोत्सवामध्ये शासकीय ज्ञान विज्ञान महाविद्यालयाच्या संगीत विभागाच्या विद्यार्थ्यांनी उत्स्फूर्त सहभाग नोंदवला.

डिसेंबर -२०१९

- १३) दि. १८/१२/२०१९ रोजी मासिक संगीत सभा घेण्यात आली. यावेळी विद्यार्थ्यांनी अभ्यासक्रमातील रागांचे सादरीकरण केले.

जानेवारी -२०२०

- १४) दि. ०४/०१/२०२० रोजी संगीत विभागात भीमगीत गायनाचा कार्यक्रम घेण्यात आला.
- १५) दि. ३१/०१/२०१९ रोजी शासकीय ज्ञान विज्ञान महाविद्यालय व स्वरंगपर्व आयोजित गंधर्व संगीत महोत्सव संपन्न झाला. यामध्ये पं. शशांक मत्तेदार यांचे शास्त्रीय गायन तर पं. रोणू मुजुमदार यांचे शास्त्रीय बासरीवादन सादर झाले.

फेब्रुवारी -२०२०

- १६) दि. ०६/०२/२०२० रोजी मासिक संगीत सभा घेण्यात आली. यावेळी विद्यार्थ्यांनी अभ्यासक्रमातील रागांचे सादरीकरण केले.

- डॉ. वैशाली संतोष देशमुख

DEPARTMENT OF BOTANY

Every year Department of Botany organizes various activities for overall development of students. With the objectives of developing students personality and inculcating values regarding environment these activities are organised. All the students and staff members of botany department actively participated in the activities. The activities organized are as follows :

1. "Realm of Flora" Exhibition of Plants and their products used by

human being.

- " B.Sc. I students arranged the poster and products of flowers and its products, such as flowers used for decoration, for rangoli, gulkand, rosewater etc. Some students displayed the poster and plant parts showing Modification of root, Modification of stem, Inflorescence, and Types of fruits.
- " B.Sc. II students displayed poster and products on Utilization of plant which is part of syllabus. Topics were Cereals, Pulses, Oil yielding plants, Spices, Beverages, Fibres etc.
- " B.Sc.III students displayed the products from different families of Angiosperms such as, Malvaceae, Leguminosae, Rutaceae, Cucurbitaceae, Apiaceae, Brassicaceae, Solanaceae, Poaceae etc. This program was arranged on 12th Feb 2020 in Laboratory of Botany department. Judges for poster competition were Dr J.S.Ambhore and Dr. R.M. Birader.

2. Guest Lecture " Cancer Awareness"

Doctors from Government Cancer Hospital Aurangabad were invited to deliver a Lecture on Awareness for Cancer. On 13th Feb 2020 Dr. Vikas T. Makar, Assistant Professor, Preventive Oncology Dept.,

---

Government Cancer Hospital, Aurangabad, Dr. Sujit Bhilwaade, House Officer, Preventive Oncology Dept., Government Cancer Hospital, Aurangabad, Mr. Nilesh Katkar, Social Service Superintendent, Government Cancer Hospital, Aurangabad delivered the guest Lecture. These three persons gave a presentation on causes of cancer, present scenario in India and globally about persons affected by cancer. Precautions to be taken to avoid cancer was discussed.

3. Poster Competition

Students of B.Sc.I had taken admission in the colleges. They had opted for Botany as one of the subject. To develop interest in the subject and check their knowledge about the subject this competition was organized. Students come forward with various topics related with Life-sciences. They had tried to express their views about the topic through Poster. One of the Poster was about the, "Seed Mother- Rahibai" who received the presidential award for collecting and preserving seed of indigenous variety. Prizes were distributed in the competition.

4. Students are frequently taken around the premises to observe the biodiversity of the college

premises.

5. **Dr. S.R. Rathod** delivered a lecture on " Scope and future Prospects in Botany" during the orientation program of the B. Sc. I.
  6. **Dr. S.S. Bodkhe** undertook the responsibility of Environmental Studies .
  7. **Members of the department** were actively engaged in research and published research paper.
  8. **Members of department** were also invited to deliver guest Lecture at various colleges. **Dr Vikas Gambhire** and **Dr. Sulochana Rathod** was invited at **Indraraj College, Sillod** for guest lecture. **Dr. Seema Bodkhe** was invited at **PGTD, Physical Education, RTMNU, Nagpur.**
- **All the members of department** **Dr. Vikas Gambhire, Dr. Rajesh Raut, Dr. Sulochana Rathod, Dr. Seema Bodkhe, Dr. Shaikh Naziroddin, Mr. Yogesh Malche, Shri. Shaikh Rauf, Shri. Shaikh Naim** actively worked and participated in departmental activities to make it success.

- **Dr. Vikas Gambire**

EBSB-CLUB
2019-20 (2nd term)
Cultural Activities

Date: 15/01/2020 and 17/01/2020

Venue : Harmony hall, Government college of arts and Science, Aurangabad.

The Students of our college drew Rangoli on the theme of culture of Odisha in the rangoli competition of Annual gathering. Our Student Aishwarya Mokale was dressed in traditional Odishi attire (Sambalpuri Saree) in the fashion show organised at the Annual gathering. Odia song "Bande Mo Bharat Bande Mo Odisha" was sung by our Student Mr. Vijay Dongade in the cultural programme of Annual gathering under guidance of Dr. V. S. Deshmukh and Dr. Pankaja Wagmare (EBSBclub coordinator).

Pledge on Swachata

Date: 16/01/2020

Venue : Harmony hall, Government college of arts and Science, Aurangabad. Govt. college of arts and Sci., Aurangabad is paired with Dhenkanal Autonomous college, which is a Govt. women's degree

college in Odisha. Our college has taken pledge in Odia language on

'Swchata' under EBSB campaign at Harmony Hall. Pledge was read by Dr. Pradnyashailee Sawai.

Food festival

Date: 17/01/2020

Venue : Government college of arts and Science, Aurangabad.

Our college had food stall of delicacies of Odisha such as Pan cake (Wada) , Khichede (Khichadi), Payas (Rice Khir which is served as Prasad during the Lord Jagannath Yatra), Rasa gulla etc. at the fun fair celebration of Annual gathering. Radhika Ashok Katkar, Vijay Rustum Sangale, Aishwarya Mokale participated and prepared above delicacies under the guidance of Smt. Maya Vanjare, EBSB-Club member.

"Single use Plastic"

Date: 31/01/2020

Venue : Government college of arts and Science, Aurangabad. Our college has taken pledge in Odia language on 'Single use plastic' under EBSB campaign for creating awareness regarding this issue. Pledge was read by Dr. Pradnyashailee Sawai.

Cultural Activities (Odia language)

Date: 08/02/2020

Venue: Hall no. 09, Government college of arts and Science,

Aurangabad. The Students of our college were encouraged to learn Odia language alphabets, sentences, numbers. Dr.Pradnyashilee Sawai,EBSB club member made the students learn the alphabets and numbers of Odiya language using the app of learning Odiya language. EBSB club coordinator Dr.Pankaja Waghmare explained the importance of learning a new language and its relevance in today's world. Total 40 students were participated in this activity.

Pledge on "National Unity"

Date: 08/02/2020

Venue : Hall no. 09, Government college of arts and Science, Aurangabad.

Our college has taken pledge in Odia language on 'National Unity' under EBSB campaign. 40 Students have taken the pledge.

EBSB Day

Date: 15/02/2020

Venue : Hall no. 09, Government college of arts and Science, Aurangabad. The Students of our college were introduced to Odishi (Sambalpuri) folk dance 'Dalkhai' and video of the same was shown to them. 74 students and 13 teachers were present on EBSB day.

Pledge on "Swachata"

Date: 15/02/2020

Venue: Hall no. 09, Government college of arts and Science, Aurangabad. Our college has taken pledge in Odia language on 'Swachata' under EBSB campaign. 74 Students and 13 teachers have taken the pledge. Pledge was read by Dr. Pankaja Waghmare.

Essay writing Competition

Date: 07/03/2020

Place : Hall No. 44, Government college of Arts and Science, Aurangabad.

Essay writing competition was taken under EBSB club. Topics were 'Economic conditions in Odisha' and 'Political conditions in Odisha'. Club members for this activity were Dr. Shaista Talat Khan and Dr. V. L. Deshmukh.

Dr. Shaista Talat Khan, Dr. Nuzhat Parveen Gaus and Dr. Pankaja Waghmare were present on this event.

EBSB day

Video of Odia dance (Kiy Lo Sajani) shown to students on EBSB day. The video was downloaded from YouTube. Total 25 students and 06 teachers, Dr. Sawai Pradnyashailee,

Dr. Shaista Talat, P R Shinde, Dr. R H Satpute, Dr. Syed Abed and Dr. A D Chapolikar were present on this event.

Pledge on 'National Unity' and 'Swachata'

Place : Government college of Arts and Science, Aurangabad.

Pledge on 'National Unity and Swachata' were taken by students and teachers in Odia language on EBSB day. Total 25 students and 06 teachers, Dr. Sawai Pradnyashailee, Dr. Shaista Talat, P R Shinde, Dr. R H Satpute, Dr. Syed Abed and Dr. A D Chapolikar were present on this event.

Informative video on

"Chilika Lake" : Distance activity.

Date: 08/04/2020 to 10/05/2020

Venue : Government college of arts and Science, Aurangabad. (Distance activity)

The Students of our college were introduced to "Chilika Lake" by sharing link of video on "Chilika Lake" from Youtube. This informative video was selected by Dr. Pradnyashailee Sawai

and shared through whatsapp group. 52 students and teacher saw the video.

"Chilika Lake" : Distance activity.

Date: 30/04/2020 to 10/05/2020

Venue : Government college of Arts and Science, Aurangabad. (Distance activity)

The Students of our college were introduced to "Chilika Lake" in May 2020 by sharing link of video on "Chilika Lake" from Youtube. Dr. Pradnyashailee Sawai prepared questions based on the "Chilika Lake" and the quiz prepared by P R Shinde in Google forms and shared through whatsapp group. We got total 37 responses out of which 7 were repeated.

Distribution of Responses : Students (81.1%): FYBA 13.5%, SYBA 10.8%, TYBA 13.5%, FYBSc 16.2%, SYBSc 10.8%, TYBSc 16.2% and Teachers 18.9%

EBSB-CLUB, GASCA

Sr No	Name of EBSB-Club members	
1	Shri PavanShinde	Nodal Officer
2	Dr. PankajaWaghmare	Club Coordinator
3	Dr. PradnyashaileeSawai	Member
4	Dr. ShaistaTalat Khan	Member
5	Dr. V. L. Deshmukh	Member
6	Dr. V. S. Deshmukh	Member
7	Dr. V. S. Gambhire	Member
8	Dr. S. A. Moraye	Member
9	Shri R. R. Madkar	Member
10	Smt Maya Wanjare	Member
11	Shri S. P. Jogdand	Member
12	Dr. J. G. Katkar	Member
13	Amit Shinde	Student member (TYBSc)
14	GirijaGole	Student member (TYBA)
15	Radhika Katkar	Student member (TYBA)
16	SachinIghare	Student member (TYBA)
17	Shraddha Ubarhande	Student member (TYBSc)
18	AishwaryaMokale	Student member(SYBA)
19	Vijay Dongade	Student member (MA IstYr)
20	Vijay Sangale	Student member (TYBA)

- Mr. Pavan Shinde

Department of English

Date: 08/02/2020

1. THE INAUGURATION OF ENGLISH LITERARY ASSOCIATION And 2. ELOCUTION AND POETRY READING COMPETITION.

English Literary Association was inaugurated on 13th January 2020, by the hands of Dr. Ajay Deshmukh of MuktanandMahavidyalaya ,Gangapur and Dr. Shaikh Parvez Aslam of Lokseva College Aurangabad was the chief guest. Dr. V.R. Shedge, Head of the department of English, gave the introduction of English Literary Association and introduced the guests. Principal of the college Dr. Rohini Kulkarni Pandhare presided over the function. A fifteen member team of functionaries was formed, Hanuman Khulkhule of B.A. III was nominated as the President while Diksha Gaikwad of B.A.II was nominated as Vice-President Of the association. The chief guests Dr. Ajay Deshmukh of MuktanandMahavidyalaya ,Gangapur and Dr. Shaikh Parvez Aslam of Lokseva College Aurangabad declared that the Association was inaugurated .They delivered motivating speeches and inspired the students.

ELA functionaries :

1. Hanuman Khulkhule President

2. Diksha Gaikwad	Vice-President
3. Rushikesh Adhav	Joint secretary
4. Swapnali Bhavasar	Joint Secretary
5. Sana Akbarkhan	Secretary
6. Shrushti Kamble	Members
7. Manaswi Khotkar	—, —
8. Disha Bhivasani	—, —
9. Rutuja Khillare	—, —
10. Amruta Matkar	—, —
11. Sarika Ware	—, —
12. Snehal Gavhane	—, —
13. Saif pathan	—, —
14. Gitanjali Andhale	—, —
15. Kushali Arote	—, —

Elocution and Poetry reading competition was also held on the same day.

The topics for elocution were :

1. Physical fitness and Sports
2. Time management
3. Language and personality
4. My favourite novel/drama/film

Ten students participated in elocution competition. Dr. P.A. Purekar, Head of the Department, Economics, and Mr. S.P. Jogdand Assistant Professor, Dept. of Political Science were the judges. Dr. Shaista Talat Khan was the in-charge of the activity.

The winners are as follows :

- 1st Kedar Kulkarni B.A.III Year
2nd Diksha Gaikwad B.A II Year
3rd Chaitanya Vishwad B.Sc I Year

Poetry Recitation Competition

Seven students participated in Poetry Recitation Competition. Dr. P.A. Purekar, Head of the Department, Economics and Ms.V. KShelke, Head,, Department of Psychology were the judges for the competition

The winners are as follows;

- 1st Shrusti Kamble B.A.I Year
2nd Kedar Kulkarni B.A.III Year
3rd Disha Bhivsani B.Sc I Year

Dr. Pradnyashailee Sawai was incharge of the activity.

Sana Akbar Khan. B.A II Year anchored the programme ,Rituja Khillare B.A II Year read out the names of the functionaries of English Literary Association and Diksha Gaikwad B.A II Year proposed vote of thanks

COURSE CONDUCTED :

A value Added Certificate Course in Soft Skills: Communication in English was organized and conducted by the Dept. of English in the R.U.S.A. sponsored Digital Language Laboratory from 30.01.2020 to 15.02.2020, for 15

days / 31 hours.

1. Inauguration of the course at the hands of Principal, Dr. Rohini Pandhare-Kulkarni.
2. Students attending the course in the Language Laboratory.

The Course was designed keeping in mind the needs of the students from first year graduation program to third year graduation program. It focused mainly on Soft skills and English Communication. The objectives of the course were to train students in soft skills for their future career growth along with communication skills, soft skills and to create awareness for updating knowledge of Language and personality development. One batch of 10 students / 02 hours was coordinated by the Resource Person Dr.V.R.Shedge with the assistance of Dr. Shaista Talat , Dr. P.B. Sawai, Mr. Devendra Deshmukh and some faculty members from other departments. The course was divided into 31 hours/ 15 days and was conducted smoothly. Seven resource persons from the college contributed with deliberations on various topics.

- Dr. V.R.Shedge

मराठी विभाग

सत्र २०१९-२० मध्ये विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठी मराठी विभागातर्फे विविध उपक्रमांचे आयोजन करण्यात आले. माहे ऑगस्ट आणि सप्टेंबरमध्ये सुंदर हस्ताक्षर स्पर्धा, निबंध लेखन स्पर्धा आणि काव्यवाचन स्पर्धा हे उपक्रम घेतले तसेच सप्टेंबर महिन्यात ग्रंथालय समिती व मराठी विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने सलग पाच तास लेखन हा नाविन्यपूर्ण उपक्रम घेतला. जानेवारी महिन्यात मराठी भाषा पंधरवडानिमित्त ग्रंथालय समिती आणि मराठी विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने सलग बारा तास वाचन हा उपक्रम घेतला. २७ फेब्रुवारी २०२० रोजी मराठी भाषा दिन उत्साहात विभागात साजरा करण्यात आला. या सर्वच उपक्रमांना विद्यार्थ्यांचा उत्स्फूर्त आणि सक्रिय सहभाग लाभला.

- डॉ. जे. जी. काटकर

हिंदी विभाग

शासकीय ज्ञान विज्ञान महाविद्यालय के हिंदी विभाग द्वारा आयोजित हिंदी-दिन -परवडा के उपलक्ष्य में विविध प्रतियोगिताओं का आयोजन सफलतापूर्वक किया गया। जिसमें वक्तव्य, वाद-विवाद, निबंध, पोस्टर, काव्य-पाठ और सुलदार अदि प्रतियोगितायें सम्पन्न हुई। प्रस्तुत प्रतियोगिताओं में महाविद्यालय के अनेक छान-छान छात्राओं ने सहभाग लेकर अपनी कलाओं का प्रदर्शन किया।

काव्यपाठ प्रतियोगिताओं में-प्रपत्र क्रमांक-अभिषेक अंगरख, द्वितीय क्रमांक -सागर निकम, तृतीय क्रमांक, केदार कुलकर्णी, चतुर्थ क्रमांक-विजय धोंडगे और उत्तेजनार्थ के रुम में तविरा सदाक आदि को प्राप्त हुआ।

निबंध स्पर्धा में भक्ती जाधव - प्रथम, कल्पना बलरावत- द्वितीय, कृष्णा औताडे- तृतीय और उत्तेजनार्थ मे ऐश्वर्या मोकळे को क्रमांक प्राप्त हुआ तो कनिष्ठ विभाग से रोहित उसरे, प्रथमेश भालेराव, राठोड कुंडलिक कांतिलाल, सुमा शेट को क्रमशः प्रथम, द्वितीय, तृतीय और उत्तेजनार्थ क्रमांक मिला।

सुलेखन प्रतियोगिताओं में - प्रिया वाघुले- प्रथम, कल्पना बलरावत- द्वितीय, ऐश्वर्या मोकळे - तृतीय (बी.ए.-२) , अश्विनी घुगे, रविना बिहाने, जयश्री सोनवणे को क्रमशः प्रथम, द्वितीया, तृतीया क्रमांक मिला (बि. ए. भाग-१), कनिष्ठ विभाग के प्रश्वेत भालेराव, सागर दंडे और मृगेश्वर देव की पहला, दुसरा, तिसरा क्रमांक प्राप्त हुआ।

वक्तव्य स्पर्धा- प्रथम - राहुल राठोड, द्वितीय केदार कुलकर्णी, तृतीय, भक्ती जाधव, चतुर्थ- शेख अनिस, **उत्तेजनार्थ** - प्रतिक्षा जाधव आदि को क्रमांक मिला।

- डॉ. बी.पी. कांबळे

IQAC

Report 2019-20

Internal Quality Assurance Cell of the college functions according to NAAC, UGC and Dr. B. A. M. University, A 'bad guidelines. It is a core body of the institution. Cell performs various functions throughout a year. Academic planning, academic audit, students' mentoring, regulation of feedback system, meetings with stakeholders, quality initiatives in teaching learning, tracking of all curricular and co-curricular as well as extension activities in the college, documentation and compilation of reports are the thrust areas of its functioning. In the academic year 2019-20, IQAC has performed following functions in coordination with the various college committees.

1. Submission of online AQAR 2018-19 as per revised format of NAAC
2. Registration for NIRF and data submission.
3. Submission of Audit report (2016-17 to 2018-19) to Dr. B.A.M. University, A 'bad
3. Creation and submission of Vision Document 2025 of the college to the Respected Director of Education, Pune.
4. Submission of proposals of PG courses

to the Respected Director of Education, Pune. Including M.sc Pharmaceutical Microbiology. M.A. in Economics and Developmental studies, M.sc in Applied Zoology.

5. IQAC initiated value added courses through Dept of Home science, Sociology, Psychology and English.
6. IQAC has initiated Mentor mentee scheme for students. Group of 20 to 22 students have been allotted to each teachers a class mentor. To track academic progress and to create support system for students are the main objectives of the scheme.

IQAC members Dr.Archana Chapolikar, Dr.Vaishali L.Deshmukh, Dr.Seema Bodkhe, Dr.Khan Shaista Talat, Mr.Sandip Jogdand, Dr.Ramprasad Kale and Mr.Ajaykumar Gandhi endeavoured for the efficient functioning of the cell throughout a year under the chairmanship of respected principal Dr.Rohini Kulkarni Pandhare.

Visit of Respected secretary, Higher and technical Education Mr. Saurabh Vijay Respected secretary, Higher and Technical Education, Maharashtra Mr. Saurabh Vijay visited the college on 30th August 2019. Joint Director, Higher Education, Aurangabad Region Dr. Satish Deshpande was also present during his visit. In the visit to IQAC, he asked about NAAC status and gra-

dation of the college. Being an A grade college, he directed IQAC to go for educational autonomy and prepare proposal accordingly. He also advised to start new professional courses. Dr.Y.S.Topare introduced IQAC members to the secretary and also explained criterion wise work allotted to them.

He visited various departments and laboratories. The secretary discussed developmental issues and challenges before the institution with the Principal Dr.Rohini Kulkarni Pandhare, In charge Director, Pre IAS Centre, Dr.V.R.More and IQAC coordinator Dr.(Mrs)Y.S.Topare. He took review of students' strength, academic progress and result of the college in Principal's office. He encouraged us to play a leading role on educational front in the region.

Presentation session on Green Audit in association with Science Forum

IQAC organized a presentation session in association with science forum of the college in the month of June 2019. This session was organized to create awareness about environment friendly practices and necessity of Green Audit to teaching and non-teaching staff.

Principal Dr.Rohini Kulkarni Pandhare and Dr.Smita Dharmadhikari explained the role of environment and necessity of environment friendly practices in

educational institutions in a combined way. Both of them emphasized on application of measures and green audit process.

Presentation was lively and in a lucid manner. Coordinator Dr. (Mrs) Y.S.Topare conducted the session and emphasized necessity of Green audit and respective measures as directed in new framework of NAAC in the foreword. Information provided by the Principal Dr.Rohini Kulkarni and Dr.Dharmadhikari was helpful for all teaching and non-teaching staff members. IQAC member Mr.Sandeep Jogdand delivered vote of thanks at the end of the session.

Guest lecture and presentation by Dr.Sachin Deshmukh on "Necessity and application of online courses in the light of New Educational Policy Draft 2019"

IQAC organized a guest lecture and presentation on online courses and New educational policy draft 2019 as a part of faculty development initiative On 29th Feb 2020. Professor Sachin Deshmukh, Director, IQAC, Dr.B.A.M.University A'bad was the main speaker. He explained the necessity and background of online courses development. He introduced different platforms for online courses like Swayam, Moocs, Coursera. He talked

about the selection of course topic and content development in a very simple language. He addressed to faculty that they should use their talent for the development of online courses. He focused that on the background of new policy and emerging foreign universities, online courses are need of an hour. He answered the questions raised by faculty members in a communicative way. Coordinator Dr.Y.S.Topare talked about significance of online education and faculty development initiatives by IQAC in foreword. Member Dr.Seema Bodkhe introduced Dr.Deshmukh. Principal Dr Rohini Kulkarni Pandhare concluded the session with presidential address. She encouraged faculty members to develop online courses and make aware to students about it. Member Dr.Khan Shaista Talat conducted the session. Member Dr.R.S.Kale concluded the session with vote of thanks.

- Dr. (Mrs). Yugandhara S.Topare
Coordinator, IQAC

DEPARTMENT OF ZOOLOGY

On 02/02/ 2019 as every year " Model and Charts" Competition Organized by Dept. of Zoology. B.sc I, II, III yr students participated in this competition. The competition was organized by DR. S.A. Saraf, Inaugurated by Principal Dr.

R.H. Satpute and Judged by Dr. Pardeshi Head of Dept. Of Zoology Deogiri college Aurangabad.

Students of B.SC.First ,second and third year zoology participated in this competition.

The winners of competition were awarded with a prize by the hands of Dr. Mrs. Saraf, Dr. Pardeshi , Dr.More. and Dr.R.H.Satpute.

- Dr. S. A. Saraf

अर्थशास्त्र विभाग

गुणवंतांचा गौरव

१. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठात कला शाखेत गुणवत्ता यादीत सर्वप्रथम आलेला बी.ए.तृतीय वर्षाचा विद्यार्थी कुमारमंगलम कालिया याचा सत्कार अर्थशास्त्र विभागातफें डॉ.बा.आं.म.विद्यापीठात २०१९-२० वर्षात कला शाखेत गुणवत्ता यादीत सर्वप्रथम आलेला विद्यार्थी कुमारमंगलम कालिया व त्याच्या पालकांचा मा.प्रायार्च डॉ. रोहिणी कुलकर्णी पांढरे यांच्या हस्ते सत्कार करण्यात आला.बी.ए.तृतीय वर्षाच्या इंग्रजी माध्यमातून गुणवत्ता यादीत येणाऱ्या कुमारमंगलमचा मुख्य विषय अर्थशास्त्र होता.त्यासोबत सांख्यीकशास्त्र व संस्कृत हे ऐच्छित विषय होते. यावेळी डॉ. प्रसाद पुरेकर आणि डॉ. पंकजा वाघमारे यांनी मनोगत व्यक्त केले. कुमारला अर्थशास्त्र विभागाच्या डॉ. प्रसाद पुरेकर, डॉ.युगंधरा टोपरे आणि डॉ. वैशाली ल. देशमुख यांचे मार्गदर्शन लाभले.
२. राज्यस्तरीय शोधनिबंध लेखन व सादरीकरण स्पर्धेतील प्रथम क्रमांक विजेती रोहिणी लाखोले हिचा गौरव. अर्थशास्त्र मुख्य विषयाची बी.ए. तृतीय विद्यार्थीनी रोहिणी लाखोले हिला शिवछत्रपती महाविद्यालयाच्या वतीने आयोजित राज्यस्तरीय शोध निबंध लेखन व सादरीकरण स्पर्धेत प्रथम क्रमांक प्राप्त झाला. या विषयावर तिने शोधनिबंध सादरीकरण केले. एक हजार रुपये रोख, प्रमाणपत्र आणि स्मृतिचिन्ह असे बक्षिसाचे स्वरूप आहे. विभागाच्या डॉ. युगंधरा टोपरे यांनी त्यांना मार्गदर्शन केले. या सोबतच त्यांनी मार्गदर्शित केलेल्या अर्थशास्त्राचा खालील विद्यार्थ्यांनी राज्यस्तरीय तसेच राष्ट्रीय पातळीवरील स्पर्धेत सक्रीय सहभाग नोंदवला.
१. राहुल राठोड - बी.ए.तृ.व. राज्यस्तरीय शोधनिबंध सादरीकरण स्पर्धेत (नोव्हे २०१९) ग्रामीण विकासात स्थानिक लोकांची भूमिका पाटोदा गावाचा अभ्यास या विषयावर निबंध सादर केला.

२. पुजा जाधव व दीक्षा गायकवाड (बी.ए.दवि.व) या विद्यार्थीनीनी या विषयावर शोधनिबंध सादर केला.

३. कोमल दायमा व स्वप्नाली भावसार (बी.ए. दवि.व) या विद्यार्थीनीनी शिव-छत्रपती महाविद्यालय औरंगाबाद येथे पोस्टर सादरीकरण स्पर्धेत (ऑगस्ट २०१९) या विषयावर कल्पकतेने पोस्टर सादर केले.

४. राष्ट्रीय पातीळीवर या विषयावर मॉडेल सादरीकरण स्पर्धेत रोहिणी लाखोले हिने सहभाग नोंदवला . हा तिच्या मॉडेलचा विषय होता.

अर्थशास्त्र विभागाचे उपक्रम

१) अर्थसंकल्पावर विद्यार्थ्यांची गटचर्चा - विभागाच्या वतीने जुलै २०१९ मध्ये विद्यार्थ्यांनी अंतरिम अर्थसंकल्पावर गटचर्चा व सादरीकरण आयोजित केले होते. विभागाच्या डॉ.वैशाली ल.देशमुख यांच्या मार्गदर्शनाखाली विद्यार्थ्यांनी अर्थसंकल्पातील शिक्षण, आरोग्य, पायाभूत सुविधा या विषयावर आपले विचार मांडले. बी. ए. द्वितीय वर्षाचे विद्यार्थी ऋषिकेश आढाव, कोमल दायमा व पुजा जाधव यांनी गटचर्चा करून उपस्थित विद्यार्थ्यांच्या प्रश्नांची उत्तरे दिली. दीक्षा गायकवाड हिने कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन केले. हयावेळी विभागप्रमुख डॉ. प्रसाद पुरेकर डॉ. युगंधरा टोपरे आणि डॉ. वैशाली देशमुख उपस्थित होते. यावेळी अर्थशास्त्राचे तसेच स्पर्धा परीक्षेची तयारी करणारे विद्यार्थी मोठया संख्येने उपस्थित होते. गटचर्चा असल्याचा अभिप्राय विद्यार्थ्यांनी नोंदविला.

२. अर्थशास्त्राचे प्राध्यापक डॉ. गणेश गावंडे यांचे विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शनपर व्याख्यान - विभागाच्या वतीने तृतीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांसाठी मार्च २०२० मध्ये "संशोधन पद्धती व प्रकल्प लेखन" या विषयावर डॉ.गणेश गावंडे यांचे विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शनपर व्याख्यान आयोजित केले होते. त्यांनी विद्यार्थ्यांना प्राथमिक सर्वेक्षणावर आधारित संशोधन महत्वाचे असल्याचे सांगितले. संशोधनाच्या विविध पद्धती त्यांनी यावेळी स्पष्ट केल्या. या कार्यक्रमात डॉ.प्रसाद पुरेकर यांनी प्रास्तविक केले. सूत्रसंचालन

डॉ. युगंधरा टोपरे यांनी केले तर आभार डॉ. वैशाली ल. देशमुख यांनी मांडले. यावेळी बी.ए. तृतीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांनी सादरीकरण केले.

- डॉ. प्रसाद पुरेकर

शारीरिक शिक्षण व क्रीडा विभाग

अखिल भारतीय आंतरविद्यापीठ स्पर्धेत सहभागी झालेले महाविद्यालयाचे खेळाडू

अखिल भारतीय आंतरविद्यापीठ स्पर्धेत वरिष्ठ महाविद्यालयातील बी. (एस्सी प्रथम वर्षाचा खेळाडू अथर्व बबन परतुरकर याची जलतरण स्पर्धेकरीता पंजाब विद्यापीठ जालंदर या ठिकाणी झालेल्या अखिल भारतीय आंतरविद्यापीठ जलतरण स्पर्धेकरीता विद्यापीठाच्या संघात निवड झाली होता

- वरिष्ठ महाविद्यालयातील बी.एस्सी. प्रथम वर्षाची खेळाडू कु. सायली विष्णू पठाडे हिची पंजाब विद्यापीठ चंदीगड या ठिकाणी झालेल्या अखिल भारतीय आंतरविद्यापीठ तलवारबाजी (महिला) स्पर्धेकरीता विद्यापीठाच्या संघात निवड झाली होती. झालेल्या अखिल भारतीय आंतरविद्यापीठ तलवारबाजी (महिला) स्पर्धेकरीता विद्यापीठाच्या संघात निवड झाली होती.

वरिष्ठ महाविद्यालय

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद क्रीडा विभागातर्फे आयोजित आंतरमहाविद्यालयीन स्पर्धेत महाविद्यालयाचे खालील क्रीडा प्रकारात सहभाग नोंदविला होता.

कनिष्ठ महाविद्यालय

जिल्हा क्रीडा अधिकारी कार्यालय व महानगरपालिका औरंगाबाद यांच्या तर्फे आयोजित शालेय क्रीडा स्पर्धेत महाविद्यालयाच्या खालील संघाने, खेळाडूने विविध क्रीडा प्रकारात सहभाग नोंदविला.

- डॉ. ए. आय. खान

Department of Home Science

Details of Various report activates and programmes organized during this academic year 2019-2020 are as follows:

1. Organization of value added Course on Tie and Dye (Regional Traditional printing method) Duration 20 July to 10 Aug 2019

The Course was successfully Organized for the said course 50 Participants were Registered. Resource person Miss Shikha Sharma Explained in detail different types through out the course she was assisted by Dr. Archana Chaudhari, Sheela Janjal, shradha Nandgaonkar.

2. Celebration of world Breast Feeding Week (1st -7th Aug 2019)

Health & Nutrition of baby depends on nutritional status of mother in pregnancy & in lactation. Breastfeeding during infancy plays very important role for healthy life. World Breast feeding Week is celebrated every year form 1st to 7th august all over the world to encourage breast feeding and to improve the health of babies around the world. This year the theme of this week, as declared by world Health Organization was Breastfeeding : Empower Parents. Enable Breastfeeding. Breast Feeding Week was Celebrated by the Department of home Science form 1st to 7th August 2019. On this Occasion different Competitions such as Poster competition, Slogan Competition, Essay Competition & Competition of Nutritious recipes for lactating women, for the students of Home Science Were Organized

by the department. These competitions were judged by prof. sanjivaneer Godsay, & Maya wanzare Prof. Asha Kitake. The Winners of the Different Competition Were as follows.

Inane Godsay, & Maya wanzare Prof. Asha Kitake. The Winners of the Different Competition Were as follows.

3. **Times New Roman** : The Department Celebrated Nutrition Week from 1st to 7th September 2019 with Various programmes were organized during this week This year the theme of National Nutrition Week: Make eating whole food a way of life Good Nutrition plays an important in the overall growth and development of the child. On this occasion different competitions such as poster competition, Slogan competition, Essay competition & competition of Nutritious recipes.
4. Pre knowledge test was conducted First week of August Ba 1 year Students.
5. Felicitation of Merit Students (MAII) Poonam Patil Recipient of Usha Gangadhar Bhogle Memorial Prize for Securing highest marks a MA Home Science Examination held in march /April 2019 and A warded with Late Smt Shantabai Boralkar Smuriti Paritoshak.
6. **Inauguration of Home Science Association** : On 4th September the Home Science Association was inaugurated .All the faculty members and the students were present for this programme. On this day a Fresher Party was arranged to welcome the M.A. Part I (Home Science) Students.

7. Seminar of Health and Nutrition Awareness Co Curricular Activity Activity In Charge-Smt. S.R. Godsay.

Objective of the activity

- a) To conduct the co-curricular activity related to the subject Nutrition.
  - b) To create awareness about the current affairs in the sector of nutrition.
  - c) To motivate to lead healthy living style/life style
- This activity was planned at the beginning of the session and conducted as per the decided schedule.
  - **About the activity** : The Seminar was held on 17th December 2019. The Subject of the seminar was Nihal Ahemedshaik who is wellness coach of forever living (Aurangabad) This seminar was products. Conducted for the students as well as for the department staff. Honorable speaker gave information about the inclusion of harmful chemical on our food as well as other daily used routine products. How they are dangerous to our health afterword he gave brief knowledge to live healthy in the chemical food trend & need of nutrition in our daily life.
  - It was the non economic activity
  - **Out Put** : Students as well as staff come to know about in today's world how food become toxic & un healthy due to inclusion of chemicals Awareness created about the toxic material in food. Speaker was successful in the delivering message as audience not only surprised with the given knowledge but started

thinking about how to live healthy in current situation

Many question & queries arrived from the students

- Total no of students participated are 41.

8 Work shop on food preservation

Guest Speaker – U-G Miniyar

Objectives

- To Conduct the co cutticular activity related to the subject nutrition
  - To introduce food preservation techniques to the students\
  - To give first hand experience about the preparation of preserved food product
- * This activity was planned in the beginning of the and conducted as per the decided schedule
  - * **About the Activity :** The Workshop about the Food Preservation Was held on the 24th December

Resource Person

The subject Specialist of the workshop was the UG Miniyar food Technology from HOD of the bakery department of Govt college of Arts & Science Aurangabad. RutujaIrale was the trainee. she is the 3rd year student studying Food technology college in the Vasantro Naik Marathwada Krishi Vidyapeeth Parbhani(MS)

UG Miniyar Sir gave detail information about the need of preservation and its benefits. How it is useful to promote agriculture. Through their speech students got technical information about different types of preservation after that

Miss RutjaIrale gave demonstration about how to make jam jelly RTS and the product made was strawberry jam. Orange juice etc.

Overall the students enjoy the workshop with gaining new knowledge. Feedback: Students come to Know about the need & importance of food preservation they also come to know that how in will Promote agriculture get first hand experience about the preparation of jam jelly & RTS

9. Guest Lecture on child counseling

On 30 January 2020 guest lecture was Organized on child Counseling subject expert invited Dr. Ram Prasad Kale Asst. Prof. Department psychology was invited child guidance and counseling is part of cutticularam for graduate students. Dr Ram Prasad Kale explain child guidance and along with technique of guidance and counseling behavior modification all faculty and students MA I and MAII

10. Visit to Mukti Sopan Nyaas Old Age Home, Aurangabad.

On 05 February 2020 a Visit to old age home –Old Age Home, Samrth Nager Aurangabad was Organized. The Faculties With the Students Of B.A. PartII, B.A. Part of their cutticularum. The Students interacted With the inmates of the old age home. The Manger Mr. Sandeep Sanap gave the information regarding the daily routine, facilities available and problems faced by the old people in this old age home.

- Prof. Sanjeevani Godsay

जयंती व उत्सव समिती अहवाल

शासकीय ज्ञान विज्ञान महाविद्यालयातील जयंती व उत्सव समितीमध्ये श्री.भरत उसारे प्रभारी, श्री.राजे शेख, श्रीमती. व्ही.जे.अंभोरे, एस.पी.भारंबे ए.झेड.गायकवाड, शेख नुझहत परवीन समिती सदस्य म्हणून कार्यरत आहे. सदर समिती सामान्य प्रशासन विभाग, महाराष्ट्र शासन निर्णयानुसार महाविद्यालयामध्ये जयंती व उत्सव समितीच्या वतीने महापुरुषांची जयंती साजरी केली जाते. जयंती निमित्त अभिवादन कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात येते.

सदर समितीने महाविद्यालयातील जास्तीत जास्त विद्यार्थ्यांना सामावून घेऊन कार्यक्रम आयोजित केले जातात. जेणेकरून त्यांना राष्ट्रपुरुषांच्या कार्याची जाण व्हावी, हा उदात्त हेतू समोर ठेऊन समिती कार्य करीत आहे.

२० ऑगस्ट २०१९ रोजी महाविद्यालयात माजी पंतप्रधान राजीव गांधी यांच्या जयंती निमित्त सदभावना दिवसाचे आयोजन करण्यात आले होते. या-प्रसंगी मा.प्राचार्यांनी सद्भावना दिवसाची शपथ प्रदान करण्यात आली.

०२ ऑक्टोबर २०१९ रोजी म.गांधी व लाल बहादूर शास्त्री जयंतीनिमित्त महाविद्यालयात स्वच्छता कार्यक्रम एन सी सी विभागातर्फे आयोजित करण्यात आला.

३१ ऑक्टोबर २०१९ रोजी महाविद्यालयाच्या मा.प्राचार्य यांनी सर्व प्राध्यापकवृंद, कार्यालयीन कर्मचारी तसेच विद्यार्थ्यांना राष्ट्रीय एकता दिवसाची शपथ प्रदान केली.

२६ नोव्हेंबर २०१९ रोजी संविधान दिनानिमित्त संविधान प्रस्ताविकेचे सामुहिकवाचन करण्यात आले यावेळी सर्व प्राध्यापकवृंद, कार्यालयीन कर्मचारी तसेच विद्यार्थी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

याशिवाय सदर समितीने सामान्य प्रशासन विभाग, महाराष्ट्र शासन निणयानुसार महाविद्यालयामध्ये जयंती व उत्सव पार पाडले आहेत.

- प्रा. भरत उसारे

एन सी सी मुले उपक्रम

एन सी सी युनिटचे कार्य व उपलब्धी खालील प्रमाणे सादर करित आहे.

शैक्षणिक वर्ष २०१९-२०२० या वर्षात महाविद्यालयात विविध कार्यक्रम घेण्यात आले. महाविद्यालयामध्ये जागतिक पर्यावरण दिनानिमित्त वृक्षारोपण करण्यात आले. ऑक्टोबर २०१९ मध्ये औरंगाबाद सेक्टरमध्ये स्वच्छता मोहीम राबविण्यात आली यामध्ये यामध्ये ०४ महाविद्यालयाचे एन सी सी युनिट एकत्र आले होते.

०२ ऑक्टोबर २०१९ रोजी म.गांधी व लाल बहादूर शास्त्री जयंतीनिमित्त महाविद्यालयात स्वच्छता कार्यक्रम एन सी सी विभागातर्फे आयोजित करण्यात आला तसेच स्वच्छता जनजागृती फेरीचे आयोजन करण्यात आले. मी माझे शहर स्वच्छ राखण्यासाठी काय करू शकतो ? या विषयावर गट चर्चा आयोजित करण्यात आली होती. यामध्ये सहा गट पाडण्यात आले होते. प्रत्येक गटात एकूण ७ कॅडेट होते.

स्किल डेव्हलपमेंट कौन्सिल औरंगाबाद आणि टू ड्रिम्स प्रोजेक्ट्स इंडिया दिल्ली यांच्या संयुक्त विद्यमाने शासकीय ज्ञान विज्ञान महाविद्यालय, औरंगाबाद येथे आयोजित एक शाम शहीदो के नाम या पुलवामा हल्ल्यातील शहिदांना श्रद्धांजली कार्यक्रमात एन सी सी युनिटने सक्रिय सहभाग नोंदवला.

या शैक्षणिक वर्षात सर्वात महत्वपूर्ण म्हणजे महाविद्यालयातील युनिटचे ०३ कॅडेटची भारतीय सेनेमध्ये निवड झालेली आहे. त्यात राम घुगे, भूषण पाटील आणि अनिकेत जाधव या नावाचा समावेश आहे.

- प्रा. भरत उसारे

गास्का वेब ब्लड बँक समिती

शासकीय ज्ञान विज्ञान महाविद्यालयात शैक्षणिक वर्ष २०१७-२०१८ या वर्षापासून गास्का वेब ब्लड बँकसुरु करण्यात आली. तिचे कार्य या वर्षीदेखील चालू होते. एन.सी.सी.ग्रुप हेडक्वार्टरकडून आदेश आल्याशिवाय एन.सी.सी कॅडेट यांनीरक्तदान करू नये

अशा स्पष्ट सूचना असल्यामुळे यावर्षी रक्तदान शिबीर आयोजित करण्यात आले नाही.

सदर कामकाजाकरिता श्री.भरत उसारे प्रभारी, श्री. ए. झेड.गायकवाड,श्रीमती.वैशाली शेळके या समिती सदस्य म्हणून कार्यरत आहेत.

सन २०१९-२०२० या वर्षामध्ये समितीने महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांना रक्तदानाचे महत्व पटवून दिले.त्यांचे नाव ,मोबाईल क्रमांक व रक्तगट याची माहिती समितीकडे देण्यास सांगण्यात आले.

सदर महाविद्यालयातील ५० पेक्षा जास्त विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदविला. यांची नावे www.gasca.ac.in या वेबसाईटवर प्रकाशित करण्यात आली. यामुळे ज्या व्यक्तीस रक्ताची आवश्यकता असेल ते विद्यार्थ्यांना प्रत्यक्षरित्या संपर्क साधू शकतात व त्यांना रक्तदान करण्याची विनंती करू शकतात.

- प्रा.भरत उसारे

Felicitation for arranging Blood Donation Camp

Felicitation of NSS Programme Officers (Academic year 2018-2019) Dr.Pradnyashailee Bhagwan Sawai, Shri. Bharat Usare and Dr. Archana Chapolikar were felicitated for arranging blood donation camp in NSS Annual Winter Camp in the academic year 2018-2019

The Objectives of this activity;

- 1.To encourage the institutions to arrange blood donation camp.
- 2.To encourage the NSS unit to participate in social work
- 3.To encourage the youth to help the poor and needy people.

The Blood Bank of Government Hospital and Training Institute (GHATI) had arranged a blood donation camp in the Annual Winter Camp in the academic year 2018-2019 held at a village called as Ohar.The NSS Programme officers of academic year 2018-2019Dr.PradnyashaileeBhagwanSawai,Shri.BharatUsare and Dr.ArchanaChapolikar were invited for felicitation at IMA hall on 18th October 2019.The Dean of GHATI Dr.KananYelikar was president of the function.DeputyComissioner of Food and Drug department Shri. RavindraJogdand felicitated the NSS Programme officers of academic year 2018-2019 Dr.Pradnyashailee BhagwanSawai, Shri.Bharat Usare and Dr. ArchanaChapolikar for arranging the blood donation camp. Members of all institutions,NGOs and other organizations who had arranged blood donation camps with the help of GHATI Blood Bank were invited for felicitation.

- Dr. Pradnyashailee Sawai

Anti - Ragging Committee

The activity Read Constitution was organized by Anti-Ragging Committee, in the Academic year 2019-2020. This co-curricular activity consisted of reading of Constitution, books, articles based on Constitution by students in Hindi, Marathi and English languages. The incharge of this activity was Dr. Pradnyashailee Bhagwan Sawai, chairperson, Anti-Ragging

committee 2019-20. The objectives of conducting this activity;

1. To make the students read loudly
2. To make the students understand the importance of Constitution.
3. To help the students in reading the text.
4. To rectify the mistakes done while reading.
5. To inculcate the habit of reading among the students.

The activity READ CONSTITUTION was conducted for developing a reading culture among the students. This activity was organized on 26th November 2019 on the occasion of Constitution Day in hall no.09.15 students read loudly the books based on Constitution. The names of students and books they read are as follows;

Sr. Name of the student	Name of the book
1. Radhika Ashok Katkar B.A.III year	Objectives of Constitution
2. Kedar Kiran Kulkarni B.A.III year	Preamble of Constitution
3. Rahul Narayan Rathod B.A.III year	Drafting Committee
4. Dharak Umesh.R. B.A.III year	Dharmanirpekshata
5. Adhav Rushikesh.R. B.A.II year	Bhartiya Rajakiya Vicharvanta
6. Lakhole Rohini.R. B.A.III year	Bhartiya Rajakiya Vicharvanta
7. Gole Girija.S. B.A.III year	Bhartiya Rajakiya Vicharvanta
8. Arote Kushali.P. B.A.III year	Fundamental Duties
9. Gaikwad Diksha.R. B.A.II year	Functions and Power of President of India
10. Nikam Sagar.D. B.A.III year	Samajik Lokshahi Vishai Vichar
11. Avhale Sumit.T. B.A.III year	Rajyapal, Adhikaar wa Karya
12. Chaitanya Sunil Vishwad B.A.II year	Moolbhut Kartavya
13. Komal Sunil Dayma B.A.II year	Dr. Babasaheb Ambedkaranche Ghatane baddalche Vichar
14. Gitanjali Andhale B.A.II year	Praudh Matadhikaar
15. Diyesh Vikas Sawle B.A.II year	Bharatiya Rajyaghatana: Kayada nimitichi Prakriya

The faculties of Political Science Department such as A.Z.Gaikwad helped the students with books and guidance regarding what to read. The students had a practice of reading loudly the principles of Indian Constitution. The committee members Dr.Archana Chapolikar, Bharat Usare and Ravindra Patil helped to conduct the activity. 15 students participated, among them 07 were female students.

-Dr. Pradnyashailee Sawai

English Drama

English Drama, AN INVISIBLE BENCH was performed in the annual gathering. This creative, and extracurricular activity was organized by Department of English and the incharge was Dr. Pradnyashailee Bhagwan Sawai

Objectives of Activity;

1. To make the students aware about Drama, a literary genre
2. To make the students speak English through dialogues
3. To explore the acting talent of the students

English Drama AN INVISIBLE BENCH was presented on 17th January 2020 on the second day of annual gathering of academic year 2019-202. Mentor - Dr. Pradnyashailee Sawai Incharge - Hanuman Khulkhule, B.A. III year Writer - Rushikesh Adhav B.A. II year. Characters - Rushikesh Kamble B.A. III (narrator), Chaitanya Ingle

B.Sc I year (Chaitanya), Hanuman Khulkhule (Father), Rituja Khillare B.A II year (New Comer), Sana Khan B.A II year (Senior), Sagar Nikam B.A III year (Senior) Swapnali Bhavsar B.A II year (New Comer), Komal Dayma B.A II year (Teacher), Pratiksha Magre B.A II year (New Comer)

The students were able to understand the importance of group activity. They developed courage to enact the play on the stage. They could speak English properly because they had practice sessions for the Drama. They also developed time sense and acting skills. 10 students participated in this activity, 05 were female students.

-Dr. Pradnyashailee Sawai

NSS Special Camp

**7 Day NSS Winter Special Camp,
(27th Nov 2019 to 3rd Dec 2019 at
village Golwadi)**

Action Plan :

NSS Committee Planned to conduct the annual NSS camp in the last week of November, The members were assigned different responsibilities for the same.

Minutes of the meeting :

Four meetings were conducted in all for the planning of the camp. Two meetings with the committee members were held on 19th November 2019 and 23rd November 2019. Two meetings with students were held on 25th and 26th November 2019.

Activity Report :

The NSS Winter Camp of Government College of Arts and Science, commenced on 27th Nov 2019. The village adopted for the camp was Golwadi village ,near Waluj. The students reached the venue at 9.00 am sharp.

After cleaning the Gram panchayat hall the students had their breakfast. The inaugural function began with the offering of floral tribute to the picture of Dr. Babasaheb Ambedkar.the students sang motivational songs

followed by Pasaydaan offerd by the coordinator of NSS Dr. Surendra Thakur. The Sarpanch of the village Mrs. Manishatai Babasaheb Dhondre Patil, Vice- Sarpanch Sunil Dagdu Kirtishahi and Gram sevak Shri A. R. Harpale were present. The coordinator of NSS Dr. Surendra Thakur gave details of the camp, while the in-charge Principal, Dr. Satpute guided the students.

Inauguration was followed by the ice-breaking session wherein the students introduced themselves. In the post lunch session, a rally was taken out in the village and the students conducted a detailed survey of the village .The NSS Director of Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University Dr. T. R. Patil and Dr. Gajanan Mudholkar of the sociology Department of Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University visited the camp and offered valuable guidance to the students.

The last session of the camp every day was the Yoga session conducted by prof. Phulsing Jadhav. The coordinator of NSS Dr. Surendra Thakur formed different committees of the students namely welcome committee, Discipline committee, Food committee and Cultural committee. These committees were shuffled everyday so that the students got

experience in every field. The students performed street plays, carried posters and raised slogans against the evils in society like liquor addiction, gender discrimination and lack of education. They also contributed in the cleaning the village and bringing about hygiene awareness.

Various eminent personalities like Vilas Chandne spoke about drug and liquor addiction, Dr. Santosh Kasture enlightened the students about blood, its composition and donation. Dr. Ramesh Pandavsir has given the in-

depth guidance and knowledge with respective to water and richness of India regarding water.

Ex-students Rafiq Shaikh and Almas Anjum guided the students about SRD and NRD. Students got opportunities to develop various skills through competitions like extempore, elocution and debate. After the Yoga session each day there was a feedback session wherein the group leaders expressed their strengths and weaknesses.

- Dr. Surrendra G. Thakur

NSS Unit

NSS REGULAR ACTIVITY REPORT

1. Orientation programme, Cleanliness drive and drive for plastic ban :-

Action Plan : NSS Committee of Government College of Arts and Science Aurangabad planned to conduct an orientation programme, cleanliness drive and a drive to ban plastic.

Minutes of the meeting: A meeting of the volunteer coordinator, programme officers and members of NSS committee was held on 12th September at 12.30 pm in the department of Sociology, the agenda of the meeting was to conduct an orienta-

tion programme, cleanliness drive and a drive to ban plastic. Different duties were assigned to the members and student coordinators.

Activity Report - Under the National Service Scheme, Government College of Arts and Science organized three programmes on 14th September 2019, namely Orientation programme, Cleanliness drive and a drive to ban Plastic. The activity was jointly conducted by the students of Government College and Sir Sayyed College. NSS coordinator of Sir Sayyad College, Dr. Syed Hussain and programme officer Ms. Maimanat Jehan Ara reached Government college at 2.30 p.m along with 22 NSS students.

The NSS coordinator Dr.Surrendra Thakur, Programme officer Prof. Madkar Rupesh and members of NSS Committee welcomed them. To carry out the cleanliness activity three groups of 18 students each were formed. The 1st group was headed by Priya Waghule of B.A. II yr. This group cleaned the entire 1st floor of the main building. The 2nd group cleaned the ground floor of the main building; this group was headed by Rahul Rathod of B.A. III yr. The leader of the third group was Sagar Nikam, this group took the responsibility of cleaning the playground and area around Library and Canteen.

After cleanliness drive an Orientation program for the students was carried out. Priya Waghule conducted the programme, Dr. Thakur gave a floral welcome to Dr. Hussain, Dr. Talat welcomed Prof Maimanat Jehan, Sagar Nikam welcomed NSS coordinator Dr. Surrendra Thakur.

Volunteer Komal Daima of B.A. II yr spoke about the importance of NSS. The details about the logo of NSS was explained by Aishwarya of B.A. II yr. Sagar Nikam shared his experience about the previous year's NSS camp. Asrar Patel of Sir Sayyad College elaborated the importance of NSS activities in present day situa-

tion. Dr. Thakur presented vote of thanks. The programme concluded with refreshments for students.

2. Blood donation campaign: (17th February, 2020) :-

On the occasion of Shivjayanti, blood donation camp had been conducted by NSS department. On 17th February 2020, on this occasion, Respected Principal Dr. Rohini Kulkarni-Pandhare inaugurated this activity and given valuable guidance to volunteer. This blood donation camp was held with the association of Adarsh blood bank, Aurangabad. In this campaign 41 volunteers donated the blood. Out of 41 volunteers, 34 donors were boys and 07 were girls.

3. Fruit Distribution to BPL Patients from Ghati Hospital: (20th Feb.2020) :-

On 20th February, 2020 fruits had been distributed to needy patients and their relatives at Ghati Hospital, Aurangabad.. Thirty volunteer were attended this programme, from them Mr. Satkar Arte, Dnyaneshwar Bhandari, Shubham Kachare, Rahul Rathod and Kedar Kulkarni had taken special efforts to conduct this valuable social commitment activity.

4. CELEBRATION OF JAYANTI:-

On 7th September 2019 Raje Umaji Naik jayanti was celebrated By NSS unit in college campus. Our Respected Principal Dr.Rohini Kulkarni, Principal, Government College of Arts & Science, Aurangabad. offer garland to the photograph of Raje Umaji Naik and guide to participants. On this occasion students, faculty members were present.

5. Sadbhavna Divas Celebration:-

Birth anniversary of Former Prime Minister Rajiv Gandhi was celebrated as Sadbhavna Divas on 20th August 2019. On this occasion Dr. Rohini Kulkarni, Principal, Government College of Arts & Science, Aurangabad. Offer garland to the photograph of Shri Rajiv Gandhi and given the valuable speech of this day.

6. Rashtra Sant Tukdoji Maharaj Jayanti :-

On 30th April 2019 Birth Anniversary of Rasgtrasant Tukdoji maharaj was celebrated at college. Dr. Rohini Kulkarni, Principal, Government College of Arts & Science, Aurangabad. offer garland to the photograph of Rasgtrasant Tukdoji Maharaj. On this occasion many volunteer presented their views and values of Sant Tukdoji Maharaj's con-

tribution to society.

7. Saint Sevalal Maharaj Jayanti :-

On 15th February 2020 Birth Anniversary of Saint Sevalal Maharaj was celebrated at college. In presence of Dr. Rohini Kulkarni, Principal, Government College of Arts & Science, Aurangabad. She offer garland to the photograph of Saint Sevalal maharaj.

8. Birth Anniversary Celebration- Dr. Babasaheb Ambedkar:-

On 14th April 2019 Birth Anniversary of Dr. Babasaheb Ambedkar was celebrated at college. In presence of Dr. Rohini Kulkarni, Principal, Government College of Arts & Science, Aurangabad. She offer garland to the photograph of Dr. Babasaheb Ambedkar. . On this occasion NSS volunteers also sing inspirational songs of Dr. Babasaheb Ambedkar and spread the awreness of his contribution to Indian Constitution and society in every sector of life.

9. Birth Anniversary Celebration- Chatrapati Shivaji Maharaj :

On 19 th February 2020 Birth Anniversary of Chhatrapati Shivaji Maharaj was celebrated at college, in presence of Dr. Rohini Kulkarni, Principal, Government College of Arts & Science, Aurangabad. She

offer garland to the photograph of Chhatrapati Shivaji Maharaj. On this occasion students, faculty members were present. On this occasion NSS volunteer also given the speech on historical and intellectual background of Shahu Maharaj and the contribution of Chatrapati Shahu Maharaj's to develop and transform the society.

10. Achievement of Volunteers :

Volunteer Mr. Ravi Jamnik has been selected and participated in NRD Delhi and Participated in National level camp at Nagpur. Ms. Priya Waghule and Aishwarya Mokale participated in State level camp at Malegaon.

11. Tree Plantation:

On dated 14/08/2019 Tree plantation activity is conducted in Girls Hostel area in Government college of Arts & Science, Aurangabad at 10am to 11.45 am. Total 20 saplings are planted and 18 volunteers were actively participated in this activity.

12. Cleanliness Awareness - Campaign at Adopted village

On dated 08/08/2019 the cleanliness awareness campaign conducted among the villagers, student of village school and among the youth in adopted village Golwadi. All volunteers visited to each and every home

of Golwadi and spread the message of importance of cleanliness.

13. Youth's few word - Cleanliness Awareness :

After visiting to adopted village Golwadi, many volunteers impressed by this event and they expressed their views, opinion, and predicted guidelines for the future activity. Ms. Priya Waghule, Ms. Geeta, Ms. Aishwarya Mokale, Mr. Rahul Rathod and many volunteers voluntarily presented their experience, views and contribute their enough effort to society in the form of awareness in own society.

14. Rally for Cleanliness :

15. Flood Relief Fund at Kolhapur and Sangali :

16. Awareness - house to house at village.

17. Kaveri River- Awareness Campaign At Delhi Gate, Aurangabad.

- Dr. Surrendra G. Thakur

Science Forum

Sr. No	Name of Activity	Objectives/ Activities	Coordinators/ Resource Persons	Venue	Date of Conduction
1	Lecture organise on Environmental Pollution-Impact, Assessment and Management through Green Audit	To create awareness of pollution and importance of green audit, how it is carried out amongst Teachers and Non-teaching ,office staff of college,	Science Forum & IQAC Dr.Smita Dharmadhikari &Dr.RohiniKulkarni	Govt. College of Arts & Science, Aurangabad	15 th June 2019
2	Tree Plantation Programme	Need to reduce pollution and create healthy atmosphere tree plantation of medicinal plants has been carried out. Various plants like neem, Tulsi, AshokaGuva provided by Rotary Club.	Tree plantation activity conducted by Science Forum, NSS in association wit Rotary Club of Aurangabad Metro division, Rtn, ChandrakantChoudhari Rtn, SubheshPolkam Rtn, Dr, Vijay Deshpande,	Govt. College of Arts & Science	9 th August 2019
3	University level Science Exhibition	Motivated students for inclination of their mind to expand vision towards science, to apply idea to create models which explain scientific activities, to develop courage and confidence.	Organised by Shiv-Chatrapati College, Aurangabad. Participated Students 1.Komal Tayde and Sonali Maher(Poster of Gut Biome system of human) 2,Bhawana Morellu(poster of DNA) 3.Sakshi Joshi(Poster of Human Insulin) 4.Amit Shinde&Avinash	Shiv-Chatrapati College, Aurangabad	14/9/19

			Rawate(Model of ATP synthesis) 5.Shradha Ubarhande(Poster of Tree plantation and water Conservation)		
4	State Level Research Paper Presentation Competition	To develop interest & skills in doing novel work, planning and working. Preparation of research papers, PPTs and confidence of presentation.	Ms.Mrunal Joshi participated and presented paper guided by Dr.Rohini Kulkarni	Shiv-Chatrapati College, Aurangabad	21/12/19
5	State level Seminar & POCO 2020 on GMO	Allow students for interaction with interstate students, acquisition of various fields of research, to develop confidence and improve explanation ability	1.Sakshi Joshi & Mayuri Shelke (Poster on Production of Insulin) 2,Amit Shinde & Sonali Maher (Poster on Gene Therapy) Along with Bharambe madam as Teacher	DSM College, SRT MU University. Parbhani	27 th Jan, 2020
6	National Science Day	Audio-Visual Lecture on Corona and Covidaqariness was organise to celebrate National Science day	Dr.S.M. Dharmadhikari	Government College of Arts & Science	27 th Feb, 2020
7	Green Audit Cultivation. Conservation. Maintenance of medicinal plants . Rain water Harvesting.	To develop green environment for health and reduction of pollution. Water flow in rainy season is a great challenge to Mr.Yogesh Malch college. So this heavy water flow is connected to bore	Dr. Vikas Gambhire, Dr. Sulochana Rathod, Dr. Seema Bodkhe, Dr. N. F. Sheikh Mr. Yogesh Malch	Government College of Arts & Science	Throughout the year. Report is separately attached

	Energy Conservation	<p>well for rain water harvesting. The rain water is channelized towards bore well to raise ground water level and water level rises in rainy season.</p> <p>Solar water heater is placed in the boys and girls hostel. Minimal consumption of energy is implemented in college. Energy saving is implemented by ensuring that the lights and fans are switched off after completion of the lecture. Staff room fans and lights are also switched off when faculty moves to lectures room. Classrooms are made with sufficient ventilation and light so that use of electricity can be minimized.</p>			
--	---------------------	---	--	--	--

- Dr. Smita Dharmadhikari

Green Audit Report

College conducts Green Audit of its campus. Tree plantation and maintenance is major concern of college and botany department to maintain the pristine purity and beauty of college to provide healthy atmosphere. Diversity is seen in flora of college by planting and maintaining trees in the campus. Green audit of the campus is carried out by the green audit committee and staff of botany department periodically by supervising

the maintenance of the existing plants, locating places for planting new trees, implementing practices like rain water harvesting, energy Conservation.

Diversity of Plants in College Campus -

Greenery is developed in college campus due to tree plantation. There are various species of Angiosperms, Gymnosperms and Pteridophyta in college campus. They help to maintain ecosystem. Botany department staff members serve the bio-diversity documentation.

List of plants in the Campus

Sr. No.	Name of species	Category	Number of specimens
01.	Acacia nilotica	Angiosperms	05
02	Adansonia digitalis	Angiosperms	03
03	Aeglemarmelos	Angiosperms	04
04	Albizialebeck	Angiosperms	02
05	Alstoniascholaris	Angiosperms	05
06	Annonasqamosa	Angiosperms	05
07	Annonareticulate	Angiosperms	05
08	Artocarpusheterophyllus	Angiosperms	01
09	Azadiractaindica	Angiosperms	35
10	Bambusa vulgaris	Angiosperms	04
11	Bougainvillea spectabilis	Angiosperms	06
12	Caesalpinia pulcherrima	Angiosperms	09
13	Cassia fistula	Angiosperms	01
14	Citrus lemon	Angiosperms	12
15	Citrus maxima	Angiosperms	02
16	Cocosnucifera	Angiosperms	10
17	Cycusrevoluta	Gymnosperms	04
18	Cycuscercinalis	Gymnosperms	02
19	Daibargiasisoo	Angiosperms	30
20	Delonixregia	Angiosperms	17
21	Duranta erectus	Angiosperms	23
22	Emblicaofficinalis	Angiosperms	08
23	Ephorbiapulcherrima	Angiosperms	04
24	Eucalyptus globules	Angiosperms	09

Sr. No.	Name of species	Category	Number of specimens
25	Ficus carica	Angiosperms	03
26	Ficus benjamina	Angiosperms	39
27	Hibiscus rosasinesis	Angiosperms	15
28	Jasminum samboc	Angiosperms	02
29	Mangifera indica	Angiosperms	16
30	Machelia champaka	Angiosperms	02
31	Milingtonia hortensis	Angiosperms	17
32	Moringa oleifera	Angiosperms	06
33	Musa acuminata	Angiosperms	15
34	Murray koenigii	Angiosperms	05
35	Myroxylon perrirae	Angiosperms	05
36	Nephrolepis exaltata	Pteridophyta	20
37	Nerium indicum	Angiosperms	10
38	Nyctanthes arbor-tristis	Angiosperms	02
39	Palm species	Angiosperms	30
40	Plumaria alba	Angiosperms	06
41	Punica granatum	Angiosperms	14
42	Polyalthia longifolia	Angiosperms	05
43	Rosa indica	Angiosperms	16
44	Santalum album	Angiosperms	02
45	Spathodea companionulata	Angiosperms	01
46	Syzygium cumini	Angiosperms	03
47	Terminalia catapa	Angiosperms	04
48	Thevetia peruviana	Angiosperms	06
49	Thuja occidentalis	Gymnosperms	09
50	Zizyphus mauritiana	Angiosperms	05

Rain Water Harvesting - Water flow in rainy season is a great challenge to college. So this heavy water flow is connected to bore well for rain water harvesting. The rain water is channelized towards bore well to raise ground water level and water level rises in rainy season.

Energy Conservation - Solar water heater is placed in the boys and girls hostel. Minimal consumption of energy is implemented in college. Energy saving is implemented by ensuring that the lights and fans are switched off after completion of the

lecture. Staff room fans and lights are also switched off when faculty moves to lectures room. Classrooms are made with sufficient ventilation and light so that use of electricity can be minimized. This shows college's commitment towards energy conservation.

All committee members Dr. Vikas Gambhire, Dr. Sulochana Rathod, Dr. Seema Bodkhe, Dr. N. F. Sheikh and Mr. Yogesh Malche took efforts for successful organization of work.

- Dr. Vikas S. Gambhire

Department of Sociology

ICSSR Sponsored National Workshop

On Importance of Hypothesis in Social Sciences : Formulation and Testing

The Department of Sociology, Government college of Arts and Science, Aurangabad organized ICSSR Sponsored National Workshop on Importance of Hypothesis in Social Sciences: Formulation and Testing. The Inaugural session began with the lighting of the lamp by the inaugurator Dr. Smita Awachar, Professor, Department of Sociology, Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University Aurangabad and other dignitaries. Floral welcome was given to the inaugurator Dr. Smita Awachar, Dr. D. D. Gaikwad, Joint Director of Higher Education, Aurangabad region, Keynote speaker Dr. Mansi Bawdekar, Research consultant Mumbai. Dr. Neha Kasturiwale Associate Professor, Dept. of Statistics, Elphinstone College, Mumbai. Dr. Vithal More Director, Pre-IAS centre Aurangabad., Dr. B. P. Lahane Head., Dept. of Geography Government college of Arts and Science, Aurangabad, In-charge Principal Mr. Raje Shaikh and Dr. Surendra Thakur, Head Dept. of soci-

ology Government college of Arts and Science.

Dr. Surendra Thakur read the introduction of the Workshop, he said that research is the core of education, research involves hypothesis and testing. Dr. D. D. Gaikwad, Joint Director of Higher Education, Aurangabad stated that, the education is the base of society and proper justice should be given to education. Dr. Vithal More expressed that workshop is a combination of people from various fields namely social workers, social organizations, teachers of social sciences, researchers and students.

Dr. Smita Awachar declared that the workshop is inaugurated. She began her address by questioning whether should there be hypothesis or not is a debatable issue. In an extremely lucid manner she explained that hypothesis clarifies the confusion of the researcher and gives a definite direction to his research. The Keynote speaker Dr. Mansi Bawdekar expressed her pleasure in addressing a gathering in Aurangabad, she also stated that we undergo research in day to day life like searching in GPS system and others, and hypothesis is giving a scientific approach to research. The inaugural session ended with the

---

presidential address by Dr. B. P Lahane.

Technical session I : Dr. Neha Kasturiwale conducted a session on "Aim of Research". She defined variables and goal of Hypothesis.

Technical Session II : The second technical session was conducted by Dr. Mansi Bawdekar which was based on Formulation and Testing of Hypothesis. The session was very interactive and lively. Eighty six participants were actively participated

in this workshop from different corner of Maharashtra like Nanded, Nagpur, Parbhani, Mumbai, Osmanabad, Pune and Hingoli etc. Two participants, one from a college in Kalyan and one from Aurangabad expressed their views about the workshop. Mr. Raje Shaikh, the in-charge Principal delivered Presidential address. The Workshop ended with the national Anthem.

- Dr. Surrendra Thakur

माजी विद्यार्थी पुरस्कृत राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा अहवाल

शासकीय ज्ञान विज्ञान महाविद्यालय, औरंगाबाद येथे माजी विद्यार्थ्यांच्या योगदानातून राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा आयोजित केली जाते. या वर्षी ही स्पर्धा दि. ०१ फेब्रुवारी २०२० रोजी आयोजित केली होती. हे स्पर्धेचे आठवे वर्ष होते. स्पर्धेसाठी एकूण पाच बक्षीसे ठेवण्यात आली होती. "आकाशी झेप घेरे पाखरा" "साद घालू विवेका" आणि "अवकाळीचा धडा: शेती व राजकारण" हे तीन विषय ठेवण्यात आले होते. स्पर्धेचे उद्घाटन सकाळच्या सत्रात मा. प्राचार्य डॉ. रोहिणी कुलकर्णी -पांढरे यांच्या हस्ते करण्यात आले. संपूर्ण स्पर्धेच्या संयोजनाची धुरा विद्यार्थी प्रतिनिधी कोमल दायमा, वेदश्री जोशी, राहुल राहुल राठोड, राधिका काटकर, सागर निकम आणि एकनाथ मानवतकर यांनी सांभळली. स्पर्धेसाठी एकूण ३४ विद्यार्थी उपस्थित होते औरंगाबादसह पुणे, मुंबई, नांदेड, जालना, धुळे, जळगाव या शहरांतून आलेल्या विद्यार्थ्यांनी तीनही विषय उत्स्फूर्तपणे व धडाडीने मांडले. स्पर्धेसाठी मुलींची संख्या लक्षणीय होती. स्पर्धेचे परिक्षण महाराष्ट्र टाईम्सचे श्री. दिलीप वाघमारे, उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ जळगाव येथील प्राध्यापक वैशाली शर्मा आणि नाटय कलावंत शंभूराजे विश्वासू यांनी केले. प्रथम फेरी व द्वितीय उत्स्फूर्त फेरीमध्ये विभागलेल्या या स्पर्धेत, उत्स्फूर्त फेरीत निवड झालेल्या दहा जणांना आयत्या वेळी चिठ्ठी उचलून विषय देण्यात आले.

स्पर्धेच्या निरोप व बक्षिस समारंभाच्या सत्रात मा. आमदार अंबादासजी दानवे प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित होते. विद्यार्थ्यांनी न घाबरता स्पष्टपणे विषय मांडावा असे आवाहान त्यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना केले. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक माजी विद्यार्थी प्रतिनिधी डॉ.सुनील पाटील यांनी केले. परीक्षकांच्या वतीने मनोगत व्यक्त करताना, विद्यार्थ्यांनी स्वतःची विशेष शैली जोपासण्याचे आवाहन श्री दिलीप वाघमारे यांनी केले. यावेळी महाविद्यालयाच्या प्राचार्य डॉ.रोहिणी कुलकर्णी-पांढरे यांनी अध्यक्षीय समारोपात

विद्यार्थ्यांचे कौतुक केले. माजी विद्यार्थी या स्पर्धेच्या आयोजनासाठी येतात व आपुलकी जपतात म्हणून त्यांचेही आभार मानले. सूत्रसंचालन बी.ए.ची विद्यार्थ्यांनी दीक्षा गायकवाड हिने केले. सागर निकम, राहुल राठोड यांनी प्रमुख पाहुण्यांचा व परीक्षकांचा परिचय करून दिला. हनुमान खुळखुळे याने आभार मानले.

स्पर्धेचे संयोजेन डॉ.युगंधरा टोपरे, डॉ.प्रज्ञाशैली सवाई, प्रा.योगेश मालचे यांनी केले. स्पर्धेच्या समन्वयक म्हणून डॉ.सुनिता दळवी यांनी काम पाहिले. यावेळी डॉ.अपर्णा अष्टपुत्रे, डॉ.मंजुषा क्षिरसागर, श्री. उन्मेष देशपांडे, डॉ.सुधाकर शेडगे, श्री. राजेश मंडले ई.माजी विद्यार्थी प्रतिनिधी उपस्थित होते. स्पर्धेतील विजयी विद्यार्थी व त्यांना मिळालेल्या बक्षिसांचे स्वरूप खालील प्रमाणे आहे.

१. **प्रथम क्रमांक** - जगताप प्रसाद देविदास (विद्यावर्धिनी कॉलेज, धुळे) - (५,०००/-रुपयं व स्मृतीचिन्ह)
२. **द्वितीय क्रमांक** - सोमासे संजीवनी शिवाजी (गरवारे कॉलेज, पुणे) -(३,०००/-रुपये व स्मृतीचिन्ह)
३. **तृतीय क्रमांक** - मुळे वैष्णवी अशोक (मौलाना आझाद कॉलेज, औरंगाबाद) - २,०००/-रुपये व स्मृतीचिन्ह)

४. उत्तेजनार्थ -

- अ) १,०००/- रुपये व स्मृतीचिन्ह -कल्याणी मधुकर काकडे -(एम.पी.लॉ.कॉलेज ,औरंगाबाद)
- ब) १,०००/- रुपये व स्मृतीचिन्ह -रोहित शिवगिरि गिरी (डॉ.बा.आं.म.विद्यापीठ, औरंगाबाद)
५. के.भास्कर काळे स्मत्यर्थ पारितोषिक (ग्रामीण विद्यार्थी) (रु. ५००/-व स्मृतीचिन्ह) (डॉ.बा.आं. विधी महाविद्यालय, धुळे)

- डॉ. युगंधरा टोपरे

नवगतांचे स्वागत समारंभ

महाविद्यालयातील तृतीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांच्या वतीने ३१ ऑगस्ट २०१९ रोजी नव्याने प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांसाठी स्वागतपर कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. कार्यक्रमाचे संपूर्ण नियोजन तृतीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांनी केले. यावेळी औरंगाबादचे पोलीस उपायुक्त डॉ. नागनाथ कोडे प्रमुख अतिथी म्हणून उपस्थित होते. डॉ. नागनाथ कोडे यांनी विद्यार्थ्यांशी संवाद साधताना जीवनात सकारात्मक उर्जा बाळगा आणि मेहनत करा असा सल्ला दिला. हरवत चाललेले संस्कार गुन्हेगारी वाढण्यास कारणीभूत असल्याचे सांगून मानसिकता बदलणे आवश्यक असल्याचे सांगितले. यावेळी विद्यार्थ्यांनी त्यांना स्पर्धा परीक्षांबद्दल आणि तयारीबद्दल प्रश्न विचारले. भ्रष्टाचार निर्मूलनासाठी पोलीस काय करू शकतात यावर उत्तर देताना डॉ. नागनाथ कोडे यांनी भ्रष्टाचार निर्मूलनाची सुरवात स्वतः पासून करा असा सल्ला दिला. यावेळी त्यांनी विद्यार्थ्यांच्या प्रश्नांना मनमोकळी उत्तरे दिली.

कार्यक्रमाच्या प्रास्तविकात नवागत स्वागत समारोह प्रभारी, डॉ. युगंधरा टोपरे यांनी नव्याने प्रवेशित विद्यार्थ्यांचे स्वागत करून समारोहात उपस्थित माननीय पोलीस उपायुक्त डॉ. नागनाथ कोडे सरांसारखे उत्कृष्ट लिखाण करणारे आणि संशोधक वृत्ती बाळगणारे पोलीस प्रशासनातील व्यक्तिमत्त्व आपल्याला प्रेरणादायी ठरेल असा आशावाद व्यक्त केला. प्राचार्य डॉ. रोहिणी कुलकर्णी पांढरे यांनी विद्यार्थ्यांनी मोठे आदर्श निर्माण करावेत असे सांगितले. प्राध्यापकांच्या वतीने श्री. अजयकुमार गांधी यांनी मनोगत व्यक्त केले.

सुत्रसंचालन बी.ए. तृतीय वर्षाचा विद्यार्थी उमेश धारक याने केले तर परिचय सागर निकम याने करून दिला. साक्षी जोशी हिने आभार मानले. संयोजनासाठी विद्यार्थी प्रमुख राहुल राठोड, हर्षालिका गायके, सुमीत आव्हाळे, अजय हागे, सचिन इधारे, सुनील राजगुरू, शुभम दातवासे, हनुमान खुळखुळे, विनोद सांगळे, केदार कुलकर्णी, यांनी परिश्रम घेतले. यावेळी

नवीन विद्यार्थ्यांनी स्वतःची ओळख करून दिली. विद्यार्थ्यांसाठी मनोरंजनात्मक खेळ आणि आपोपहार आयोजित केला होता.

- प्रभारी प्राध्यापक डॉ. युगंधरा टोपरे

समाजशास्त्र विभाग

व्हॅल्यू अडेड सर्टिफिकेट कोर्स

समाजशास्त्र विभागातर्फे दिनांक २७ जुलै २०१९ ते १० ऑगस्ट २०१९ या कालावधीत एकूण ३९ तासांचा हाऊ टु प्रीपेअर प्रोजेक्ट इन सोशल सायन्सेस एट युजी लेवेल या विषयावरील व्हॅल्यू अडेड सर्टिफिकेट कोर्स घेण्यात आला आहे. सदरील कार्यक्रमाच्या उद्घाटनासाठी प्रमुख अतिथी म्हणून श्री. संदीप चौधरी, सहयोगी प्राध्यापक समाजशास्त्र विभाग, सरस्वती भुवन कला, वाणिज्य महाविद्यालय, औरंगाबाद व डॉ. वागडोह ए. आर. समाजशास्त्र विभाग प्रमुख, विवेकानन्द कॉलेज, औरंगाबाद यांची उपस्थिती होती. तर समारोप प्रसंगी प्रमुख अतिथी म्हणून प्राध्यापक श्री. खैरनार दिलीप, उप प्राचार्य, देवगिरी कॉलेज, औरंगाबाद व शाहेला यास्मीन, समाजशास्त्र विभाग प्रमुख मौलाना आझाद कॉलेज, औरंगाबाद हे उपस्थित होते.

या कोर्समध्ये मुख्यत्वे करून डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद अंतर्गत टीवायबीए या विद्यार्थ्यांसाठी अनिवार्य असलेल्या प्रकल्प लेखन या विषयासाठी आवश्यक असलेल्या स्किल्स व तंत्र पद्धतीचा साध्या सोप्या व शास्त्रीय भाषेत ज्ञान देऊन विषयाचे सखोल व परिपूर्ण ज्ञान आकलनासाठी एकूण १० वेगवेगळ्या महाविद्यालयातील विषयज्ञाना आमंत्रित करण्यात आले होते. प्रकल्प लेखनाची तयारी करण्यासाठी विषयाची निवड कशी करायची, विषयाचे उद्दिष्टे, संशोधन प्रश्न गृहितकृत्य कशी मांडायची, प्रश्नावली कशी तयार करायची, तथ्य संकलन, आणि तथ्यविश्लेषण, यासंबंधी शास्त्रीयज्ञान देण्याचा प्रयत्न व्याख्यान, डॉक्युमेंटरी फिल्ड व्हीजिट व प्रात्यक्षिक लेखन याद्वारे करण्यात आलेला आहे. संबंधित कोर्स मध्ये आमच्या महाविद्यालया व्यतिरिक्त मौलाना आझाद कॉलेज, औरंगाबाद व मिलिंद

महाविद्यालय, औरंगाबाद, येथील एकूण ३६ विद्यार्थ्यांनी सक्रिय सहभाग घेतला.

सोशल सायन्स फोरम

'कसा समजून घ्यावा अर्थसंकल्प'

केंद्रीय अर्थसंकल्प २०२० - व्याख्यान व चर्चा सोशल सायन्स फोरमच्या वतीने दिनांक १५ फेब्रुवारी रोजी 'कसा समजून घ्यावा अर्थसंकल्प? या विषयावर व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. केंद्रीय अर्थसंकल्प २०२० च्या अनुषंगाने चर्चात्मक संवाद होण्याच्या दृष्टिने हा कार्यक्रम विद्यार्थी व प्राध्यापकांसाठी घेण्यात आला. अर्थशास्त्र विभागाचे डॉ. प्रसाद पुरेकर हे प्रमुख वक्त होते. सोप्या आणि योग्य शब्दात त्यांनी अर्थसंकल्पातील प्रमुख तरतुदी स्पष्ट केल्या. मंदी दूर करण्यासाठीची उपाययोजना या अर्थसंकल्पात केली असल्याचे त्यांनी स्पष्ट केले. यावेळी उपस्थित विद्यार्थ्यांनी आर्थिक मंदी, जेन्डर बजेट, नोटाबंदीचे परिणाम, शेतावरील कर या मुद्द्यांना हात घालत चर्चा अधिक व्यापक केली. यावेळी उपस्थित प्राध्यापकांनीदेखील प्रश्न विचारून आणि समजून घेऊन शंकांनिरसन केले.

सोशल सायन्स फोरम डॉ. युगंधरा टोपरे यांनी अर्थसंकल्प समजून घेण्यामागची भूमिका प्रास्ताविकात विशद केली. कार्यक्रमाच्या अध्यक्ष प्राचार्य डॉ. रोहिणी कुलकर्णी पांढरे यांनी समारोपात विद्यार्थ्यांनी केलेल्या चर्चेचे कौतुक केले आणि अशा बौद्धिक व चर्चात्मक कार्यक्रमाची गरज व्यक्त केली. यावेळी फोरमचे सदस्य श्री. रविंद्र पाटील यांनी डॉ. प्रसाद पुरेकरांचे स्वागत केले. फोरम प्रभारी डॉ. युगंधरा टोपरे यांनी प्राचार्य डॉ. रोहिणी कुलकर्णी पांढरे यांचे स्वागत केले. सूत्रसंचालन बी.ए. तृतीय वर्षाची विद्यार्थीनी रोहिणी लाखोले हिने केले तर परिचय राहुल राठोड याने करून दिला. फोरमचे सदस्य श्री. रविंद्र पाटील यांनी आभार मानले.

- डॉ. युगंधरा टोपरे

मानसशास्त्र विभाग

दरवर्षीप्रमाणे शैक्षणिक वर्ष २०१९-२० मध्ये मानसशास्त्र विभागातर्फे खालील कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. यामध्ये विभागातील सहायक प्रा. वैशाली शेळके, डॉ. रामप्रसाद काळे, विभागातील अधिव्याख्याता आणि विद्यार्थ्यांचे सहकार्य खुप मोलाचे आहे.

१) दि. ३१.०८.२०१९ रोजी मानसशास्त्र मंडळाचे उद्घाटन मा. प्राचार्या डॉ. रोहिणी कुलकर्णी - पांढरे यांच्या हस्ते करण्यात आले. मानसशास्त्र विभागातील निवडून आलेल्या अध्यक्ष कु. गिरीजा गोळे व इतर सदस्यांचे स्वागत प्राचार्य, प्रमुख अतिथी डॉ. युवराज गहेराव आणि विभागप्रमुख सहायक प्रा. वैशाली शेळके हयांनी केले. तसेच याच दिवशी मानसशास्त्र विषयातील व्यावसायाच्या संधी या विषयावर विभागप्रमुख डॉ. युवराज गहेराव हयांनी बीजभाषण केले व विद्यार्थ्यांना मोलाचे मार्गदर्शन केले.

२) दि. ०९/०९/२०१९ ते २४/०९/२०१९ रोजी विभागाअंतर्गत ३० तासाचा या विषयावर घेण्यात आला. याचे उद्घाटन मा. प्राचार्या डॉ. रोहिणी कुलकर्णी-पांढरे, आणि माजी विभागप्रमुख डॉ. पुष्पा भाग्यवंत यांच्या हस्ते करण्यात आले. डॉ. सुरेखा भाग्यवंत हयांनी भावनिक बुद्धीमत्ता या विषयावर बीजभाषण केले. यामध्ये डॉ. युवराज गहेराव, प्रा. वर्षा दांडगे, डॉ. रविंद्र शिंदे, डॉ. अपर्णा अष्टपुत्रे, श्रीमती अंजली धानोरकर, डॉ. रजनी सेनाड, डॉ. महेश मरकड, डॉ. महेंद्र पाटील, डॉ. ग्यानोजी दळवी, प्रा. जर्नादिन काटकर, श्री प्रल्हाद अढागळे व समारोपीय कार्यक्रमात डॉ. मराळे ह्या चे समन्वयक विभागप्रमुख प्रा. वैशाली शेळके डॉ. रामप्रसाद काळे हे होते.

३) दि. ४.१२.२०१९ रोजी पालक शिक्षक मेळाव्याचे आयोजन विभागात करण्यात आले. विभागातील प्राध्यापकांनी पालकांशी मुक्तपणे संवाद साधला.

४) दि. ०२/०१/२०२० रोजी विभागप्रमुख प्रा. वैशाली शेळके हयांनी मानसशास्त्र विषयाच्या बी.ए. भाग १, २ व ३ च्या विद्यार्थ्यांसाठी एक दिवशीय शैक्षणिक भेटीचे आयोजन शांती नर्सिंग होम कांचनवाडी येथे

करण्यात आले. येथे डॉ. विनय बाऱ्हाळे सरांनी मुलांना मार्गदर्शन केले व मानसिक रुग्णांना भेटण्याची व त्याचा अभ्यास करण्याची परवानगी दिली. यामध्ये १७ विद्यार्थ्यांनी सक्रीय सहभाग घेतला.

५) दि. २७.०१.२०२० आणि २९.०१.२०२० रोजी विभागात बी.ए.भाग १ व २ च्या विद्यार्थ्यांचे सेमिनार व समुह चर्चा घेण्यात आली. यामध्ये बी.ए. भाग २ ची विद्यार्थ्यांनी कु. फातिमा जोहरा, कु. कांचन टेके आणि कु. गिंतांजली आंधळे तसेच बी.ए. १ ची विद्यार्थ्यांनी कु. तेजल गवई. कु. सारिका वारे, कु. जयश्री सोनोने आशिष कोरडे ह्यांनी उत्कृष्ट सेमिनारचे सादरीकरण केले.

- प्रा. वैशाली शेळके

राष्ट्रीय छात्र सेना (मुली)

शासकीय ज्ञान विज्ञान महाविद्यालयाच्या राष्ट्रीय छात्र सेना मुली ७ वी महाराष्ट्र गर्ल्स बटालियन युनिटमधून यावर्षी बी. प्रमाणपत्र एकूण ६ मुलांनी व प्रमाणपत्र परीक्षेत एकूण ८ मुलांना यश प्राप्त झाले. कु. योगिता मस्के हीची भारतीय सैन्य दलात निवड झाली आहे. मा. प्राचार्यांच्या आदेशानुसार प्रथमच महाविद्यालय स्तरावर एन.सी.सी. समिती गठित करण्यात आली असून डॉ. एस.ए. सराफ व प्रा. नुझत परविन शेख हे समिती सदस्य आहे. सन २०१९ - २० या सत्रात राष्ट्रीय छात्र सेना अंतर्गत खालील विविध उपक्रम राबविण्यात आले.

१. २१ जून २०१९ रोजी आंतरराष्ट्रीय योगदिवस साजरा करण्यात आला याप्रसंगी ७ वी महाराष्ट्र गर्ल्स बटालियनमधून कॅप्टन थापा व कॅप्टन अनवर यांनी या कार्यक्रमास विशेष उपस्थिती दर्शविली. योग प्रशिक्षक प्रा. फुलसिंग जाधव ह्यांनी एन.सी.सी. कॅप्टन विद्यार्थी, प्राध्यापक व कर्मचारी ह्यांना योगाचे प्रशिक्षण दिले.

२. ४ जुलै ते १२ जुलै २०१९ या दरम्यान एन.सी.सी. युनिट व गास्का क्लब यांच्या संयुक्त विदमाने ८ दिवस योग प्रमाणपत्र प्रशिक्षण वर्गाचे आयोजन केले. योग प्रशिक्षक प्रा. फुलसिंग जाधव ह्यांनी एन.सी.सी.

कराटे, विद्यार्थी, प्राध्यापक व कर्मचारी ह्यांना योगासन व विविध आसना बाबत प्रशिक्षण दिले. १२ जुलै २०१९ रोजी समारोपीय कार्यक्रमात पंचकर्मी डॉ. मुदगल वैराळे ह्यांनी पंचकर्म व शारिरिक आरोग्य याबाबत मार्गदर्शन केले व शेवटी सहभागी एन.सी.सी. कॅप्टन, विद्यार्थी, प्राध्यापक व कर्मचारी ह्यांना मान्यवरांच्या हस्ते प्रमाणपत्र वितरीत करण्यात आली. या वर्गाचे सुत्रसंचालन गास्का स्टाफ क्लबच्या सचिव डॉ. पंकजा वाघमारे व आभार प्रदर्शन नवनियुक्त केअर टेकर अधिकारी प्रा. वैशाली शेळके ह्यांनी केले.

३. १२ जुलै २०१९ रोजी सकाळी ११.०० ते २.०० या दरम्यान एन.सी.सी. प्रथम वर्षा करीता निवड व प्रवेश प्रक्रिया राबविण्यात आली यामध्ये एकूण ३० विद्यार्थ्यांची निवड करण्यात आली.

४. ७ ऑगस्ट १९ ऑगस्ट २०१९ रोजी गारखेडा येथे या कॅम्पमध्ये मोनिका ढाले व श्रद्धा उबरहंडे ह्यांनी सहभाग घेतला.

५. १५ ऑगस्ट २०१९ रोजी मा. प्राचार्य डॉ. रोहिणी कुलकर्णी यांच्या हस्ते ध्वजारोहण करून प्रजासत्ताक दिवस साजरा करण्यात आला. त्यानंतर एन.सी.सी. कॅम्प मध्ये यांनी विविध प्रकारच्या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात केले यामध्ये आकांक्षा कापसे हिची व स्नेहा विटेकर हिची म्हणून निवड करण्यात आली.

६. १६ ऑगस्ट २०१९ रोजी गोगाबाबा टेकडी येथे ट्रेकींगचा उपक्रम राबविण्यात आला यामध्ये पलक अरोरा, वैष्णवी कमलाकर, कोमल तिगोटे वर्षा तायडे यांनी सक्रीय सहभाग घेतला.

७. ६ डिसेंबर २०१९ रोजी महाविद्यालयात प्लास्टिक पिशव्या गोळा करण्याचा उपक्रम, समुह चर्चा व निबंध स्पर्धा घेण्यात आली प्रथम या विषयावर समूहचर्चा घेतली त्यामध्ये प्रा. अंकुश गायकवाड ह्यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले व सहा समूहामधून एका कॅम्पने आपले विचार त्यामध्ये स्वपनाली भावसार हिचा प्रथम क्रमांक, श्रद्धा उबरहंडे हिचा दुसरा तर पलक अरोरा हिचा तिसरा क्रमांक आला. त्यानंत महाविद्यालयाच्या परिसरातून प्लास्टिकचा कचरा गोळा करून परिसर स्वच्छ केला.

८. १२ व १३ डिसेंबर २०१९ रोजी कॅप्टन कुलदिप यांनी कॅडेटचा नकाशा वाचन व मापन तसेच डिलचा सराव करून घेतला. त्याचा फायदा सर्व कॅडेट्सना झाला.
९. २५ जानेवारी २०२० रोजी स. ७.०० वा. कॅडेटस्ची ही स्पर्धा घेण्यात आली. यामध्ये मिनाश्री मीस व होन शॉह या परिक्षकाची स्पर्धा त्यामध्ये एकूण ८ कॅडेट्सनी सहभागी घातला त्यामधून कॅडेटस् अवॉर्ड हा आकाक्षा कापसे, उर्जा शर्मा हया दोघीना प्राप्त झाला. या स्पर्धेचा अध्यक्षस्थान डॉ. सातपुते सरांनी भुषविले प्रास्ताविक प्रा.वैशाली शेळके यांनी तर सुत्रसंचालन श्वेता प्रसाद व आभार प्रदर्शन आकाक्षा कापसे कार्यक्रमास प्रा.भरत उसार डॉ. सराफ उपस्थित होते.
१०. २६ जानेवारी २०२० मा. प्राचार्य डॉ.रोहिणी कुलकर्णी याच्या हस्ते ध्वजारोहण कन गणतंत्र दिवस

साजरा करण्यात आला. त्यानंतर मा. प्राचार्य यांनी आकाक्षा कापसे उर्जा शर्मा हिला बेस्ट कॅडेटस्ची ट्रॉफी देऊन त्यांचा गौरव केला त्यानंतर वर्षभरात केलेल्या कार्यासाठी कॅडेट्सना प्रमाणपत्र देण्यात आले.

११. यावर्षी गारखेडा, प्रवारानगर व बीड या कॅम्पमध्ये एकूण ४० कॅडेट्सनी सहभागी घेतला.
१२. ३१ जानेवारी व १ फेब्रुवारी २०२० रोजी व १५ फेब्रुवारी व १६ फेब्रुवारी २०२० रोजी परीक्षा घेण्यात आली परंतु ८ मार्च २०२० रोजी ही परीक्षा घेण्यात आली.
१३. ५ एप्रिल २०२० या दरम्यान एकूण १५ कॅडेट्सनी या संसर्गजन्य रोगाबाबत छावणी व टिक्की सेंटर यथाजन जागृती करून पोलिस, आरोग्य व एन.सी.सी. विभागास मदत कार्य केले.

- प्रा. वैशाली शेळके

List of Teaching Staff
Principal: Dr. R.H.Satpute

Faculty of Arts :-2020-21

1. English Dept.

Name	Designation
1. Dr. V.R. Shedge	Associate Professor
2. Dr. S. T. Khan	Assistant Professor
3. Dr. P. B. Sawai	Assistant Professor
4. Smt. P.B.Soni	Junior Lecturer

2. Marathi Dept.

Name	Designation
1. Dr. J. G. Katkar	Associate Professor
2. Vacant	Associate Professor
3. Vacant	Junior Lecturer

3. Hindi Dept.

Name	Designation
1. Dr. B.P. Kamble	Associate Professor
2. Dr. Smt. S.P. Godbole	Assistant Professor
3. Vacant	Junior Lecturer

4. Urdu Dept.

Name	Designation
1. Smt. Shaikh Nuzhat Parveen	Assistant Professor

5. Sanskrit Dept

Name	Designation
1. Dr. P. M. Waghmare	Associate Professor

6. Economics Dept.

Name	Designation
1. Dr. P. A. Purekar	Associate Professor
2. Dr. Smt. Y. S. Topare	Associate Professor
3. Dr. Smt. V. L. Deshmukh	Assistant Professor

7. Political Science /Pub.Adm.Dept

Name	Designation
1. Dr. Attar Rabbani	Associate Professor
2. Dr. S.C. Dalvi	Assistant Professor
3. Shri. A.Z. Gaikwad	Assistant Professor
4. Shri. A.A. Pandit	Assistant Professor
5. Shri. S.P. Jogdand	Assistant Professor
6. Vacant	Junior Lecturer

8. History Dept.

Name	Designation
1. Shri. R.R.Madkar	Assistant Professor
2. Shri. Ravindra Patil	Assistant Professor
3. Vacant	Junior Lecturer

9. Sociology Dept.

Name	Designation
1. Dr. S.G.Thakur	Assistant Professor
2. Vacant	Assistant Professor
3. Vacant	Assistant Professor
4. Vacant	Junior Lecturer

10. Psychology Dept.

Name	Designation
1. Miss. V. K. Shelke	Assistant Professor
2. Dr. Kale Ramprasad Shivajirao	Assistant Professor
3. Vacant	Assistant Professor
4. Vacant	Assistant Professor
5. Vacant	Junior Lecturer

11. Geography Dept

Name	Designation
1. Dr. B.P. Lahane	Associate Professor
2. Dr. A. I. Khan	Assistant Professor
3. Shri. B.R. Usare	Assistant Professor
4. Vacant	Junior Lecturer

12. Home Science Dept.

Name	Designation
1. Smt. Dr. Manjusha Mulwane	Associate Professor
2. Smt. Maya Wanjare	Associate Professor
3. Smt. A.M. Kitake	Assistant Professor
4. Smt. Prachi Subhash Giri	Assistant Professor
5. Vacant	Assistant Professor
6. Vacant	Assistant Professor
7. Vacant	Junior Lecturer

13. FOOD PRODUCTION DEPT (Bakery Dept.)

Name	Designation
1. Shri. U.G. Miniyar	Full Time Techer

14. Music Dept.

Name	Designation
1. Dr. Smt. V. S. Deshmukh	Assistant Professor
2. Vacant	Associate Professor
3. Vacant	Assistant Professor

15. Physical Education Dept.

Name	Designation
1. Vacant	Physical Director (Senior)
2. Vacant	Physical Director (Junior)
3. Dr. A.I. Khan (Geography Senior Lecturer)	In charge

1. Botany Dept.

Name	Designation
1. Dr. V.S. Gambhire	Assistant Professor
2. Dr. Smt. Seema Bodkhe	Assistant Professor
3. Dr. Smt.S.R.Rathod	Assistant Professor
4. Dr. N. F. Shaikh	Junior Lecturer
5. Shri. Y. P. Malche	Junior Lecturer

2. Zoology Dept.

Name	Designation
1. Dr. S.A.Saraf	Associate Professor
2. Dr. V.R.More	Associate Professor
3. Dr. K.S. Janbandhu	Assistant Professor
4. Dr. Suhasini Gedekar	Junior Lecturer
5. Vacant	Junior Lecturer

3. Microbiology Dept.

Name	Designation
1. Dr. Rohini Kulkarni - Pandhare	Associate Professor
2. Dr.S.M.Dharnadhikari	Associate Professor
3. Dr.Smt. S. P. Bharambe	Assistant Professor

4. Physics Dept.

Name	Designation
1. Shri. B.B.Rajshaikh	Assistant Professor
2. Shri. Nandagawali D.P.	Assistant Professor
3. Shri. A. B. Deshpande	Junior Lecturer
4. Shri.Y.B. Jadhav	Junior Lecturer
5. Vacant	Junior Lecturer
6. Vacant	Junior Lecturer

प्राध्यापकवृंद

कला शाखा

विज्ञान शाखा

कर्मचारीवृंद

5. Chemistry Dept.

Name	Designation
1. Dr. R.H. Satpute	Associate Professor
2. Dr. Smt. A. D. Chapolkar	Assistant Professor
3. Dr. Syed Abed	Assistant Professor
4. Shri P.R. Shinde	Assistant Professor
5. Shri. A.C. Gandhi	Assistant Professor
6. Vacant	Assistant Professor
7. Smt S.P. Chaure	Junior Lecturer
8. Vacant	Junior Lecturer
9. Vacant	Junior Lecturer
10. Vacant	Junior Lecturer

6. Mathematics Dept.

Name	Designation
1. Dr. S.A. Morye	Assistant Professor
2. Vacant	Assistant Professor
3. Vacant	Junior Lecturer

7. Statistic Dept.

Name	Designation
1. Vacant	Assistant Professor
2. Vacant	Assistant Professor

8. Electronics Dept

Name	Designation
1. Vacant	Full Time Lecture(30/06/2019)

9. Library

Name	Designation
1. Dr. Smt. S.P. Bidarkar	Liberian

टीप : हा अंक प्रकाशित होण्याच्या दिनांकास कार्यरत कर्मचाऱ्यांची यादी.

वर्ग - ३ कर्मचारी

अ. क्र.	कर्मचाऱ्यांचे नाव	पद	स्वाक्षरी
१	श्री. प्रल्हाद बापूराव अढागळे	कार्यालयीन अधीक्षक	
२	रिक्त	मुलांचे वसतीगृह अधीक्षक	
३	रिक्त	मुलींचे वसतीगृह अधीक्षक	
४	श्री. गोपीनाथ म्हातारबा घोडे	मुख्य लिपीक	
५	श्री. रामनाथ शहादेव गव्हाणे	वरिष्ठ लिपीक	
६	श्री. राजू आसाराम घोडके	कनिष्ठ लिपीक	
७	श्री. विजयकुमार भागवतराव आंधळे	कनिष्ठ लिपीक	
८	श्रीमती सुशिला प्रभु राऊत (बागुल)	कनिष्ठ लिपीक	
९	श्री. बबन आसाराम काटकर	प्र. शा. सहा.	
१०	श्रीमती जयश्री विलास पवार	प्र. शा. सहा.	
११	श्रीमती मंगल रोडू साबळे	प्र. शा. सहा.	
१२	श्री. सुधाकर वसंतराव काथार - अतिरिक्त	यांत्रिकी भौतिक	
१३	रिक्त	पेटीवादक	
१४	रिक्त	तबलावादक	

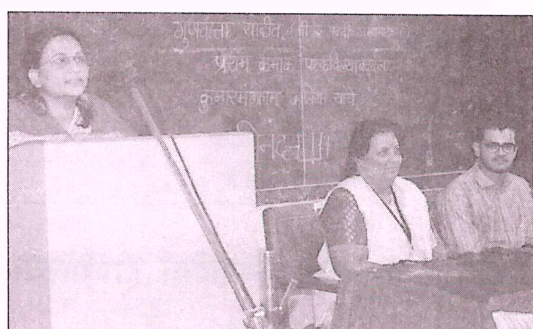
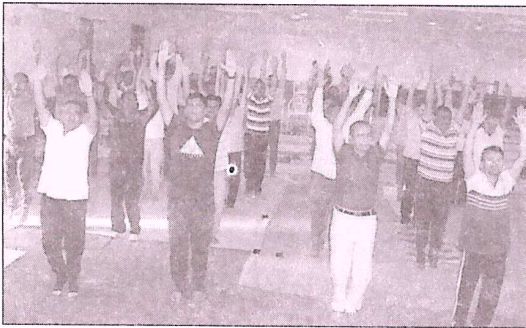
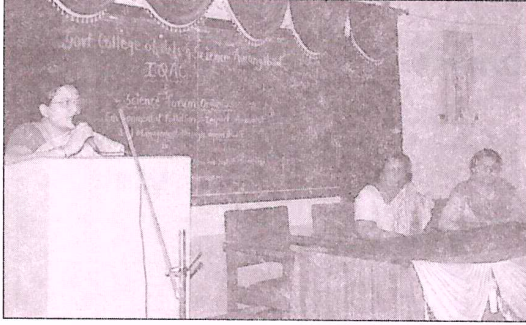
टीप : हा अंक प्रकाशित होण्याच्या दिनांकास कार्यरत कर्मचाऱ्यांची यादी.

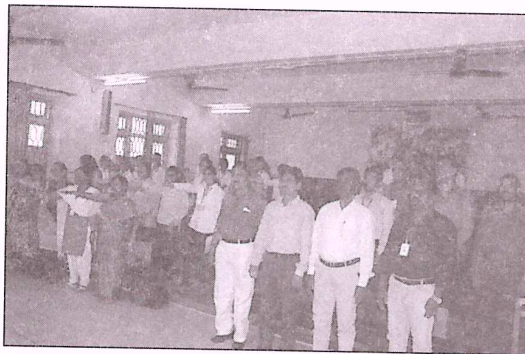
वर्ग - ४ कर्मचारी

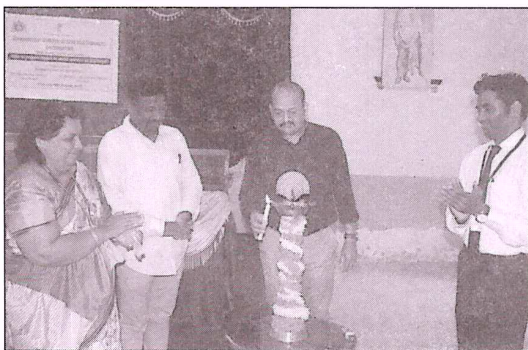
अ. क्र.	कर्मचाऱ्यांचे नाव	पद	स्वाक्षरी
१	श्री. रघुनाथ बन्सी घुंगासे	प्रयोगशाळा परीचर	
२	श्री. शेख मसुद शेख मुतलीब	--/--	
३	श्री. शेख अब्दुल शेख रऊफ	--/--	
४	श्री.कोडिराम लक्ष्मण पंडित	--/--	
५	श्री. कृष्णा शेषराव घोडे	--/--	
६	श्री. शेख रईस अहमद शेख मुस्ताक अहमद	--/--	
७	श्री. शेख नईम शेख मुसा	--/--	
८	श्रीमती रझीया बेगम शेख अजमेर	--/--	
९	श्री.रघुनाथ अप्पाराव औताडे	--/--	
१०	श्रीमती शोभा चंद्रभान पारखे	--/--	
११	श्री.भीकन कडूबा घोडे	--/--	
१२	श्री.पोपट काशीनाथ बोर्डे	--/--	
१३	श्री. दुर्गेश संतोष राजपुत	--/--	
१४	श्री. उत्तम लक्ष्मण शंजुळ	ग्रंथालय परीचर	
१५	श्री. शेख एकबाल अली मोहम्मद अली	--/--	
१६	श्री. रमेश दगडू गावंडे	--/--	
१७	रिक्त दि. ०१.०१.२०२० पासून	कुक	
१८	श्री. शेख सुलतान शेख सुलेमान	कुक	
१९	श्रीमती प्रमिला रूपचंद पवार	कुक	
२०	श्री. महारनोर डी.एस.	सेवक	
२१	श्री. विजय बाबूराव जाधव	सेवक	
२२	श्री. अंकुश धारू जाधव	सेवक	
२३	श्री. बद्री मुरलीधर कुटे	सेवक	

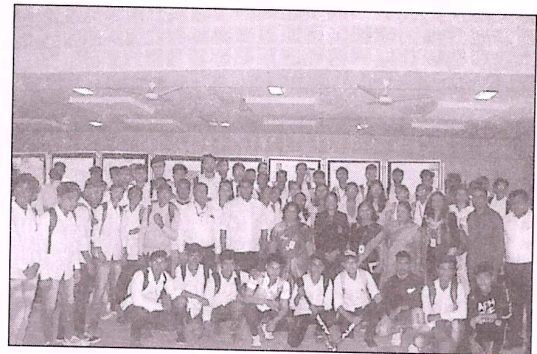
टीप : हा अंक प्रकाशित होण्याच्या दिनांकास कार्यरत कर्मचाऱ्यांची यादी.

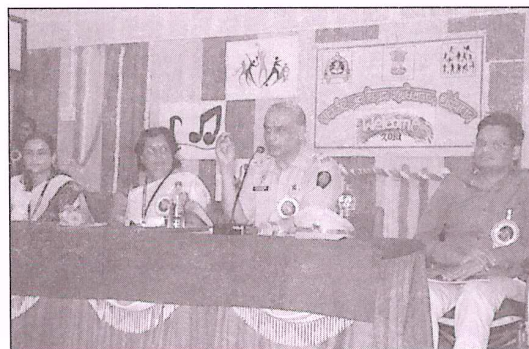
- विविध उपक्रम छायांकित स्वरूपात -

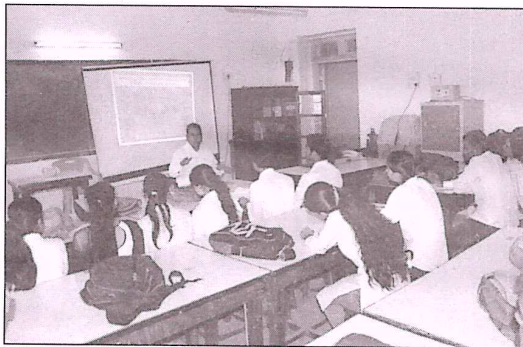

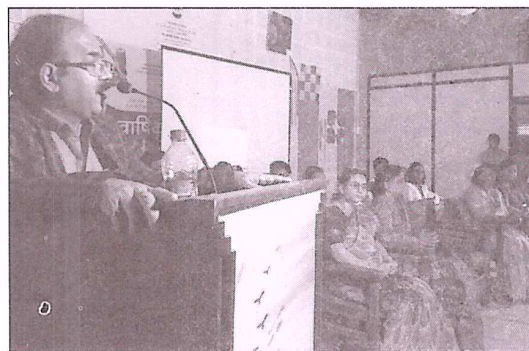

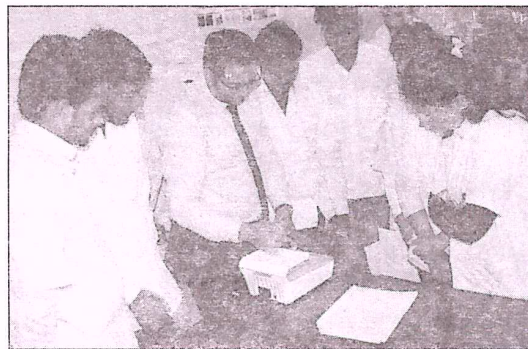

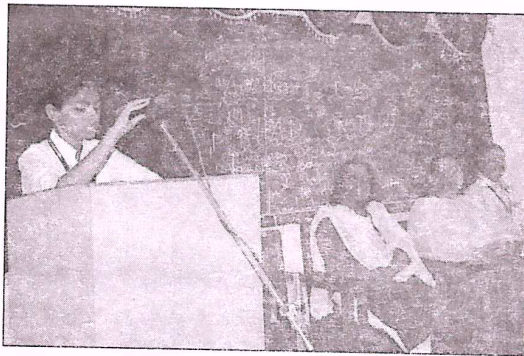
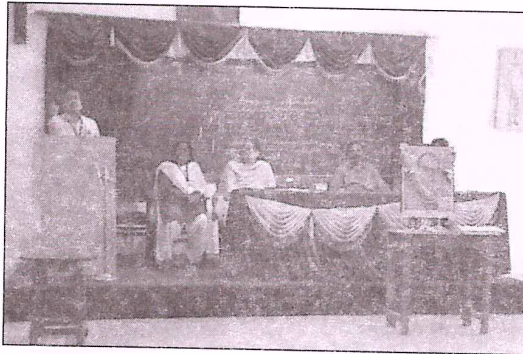

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

समाप्त

युवारंग

यशोगाथा

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठाच्या बी.ए. च्या परीक्षेत गुणवत्ता यादीमध्ये सर्वप्रथम आलेल्या कुमारमंगलम् कालिया या विद्यार्थ्याचा त्याच्या पालकांसहित सत्कार करताना प्राचार्य डॉ. रोहिणी कुलकर्णी-पांडरे

कु. सायली पठाडे हिची अखिल भारतीय आंतरविद्यापीठ तलवारबाजी (महिला) स्पर्धेकरिता डॉ. बा.आं.म. विद्यापीठाच्या संघात निवड

राज्यस्तरीय शोधनिबंध लेखन आणि सादरीकरण स्पर्धेत प्रथम क्रमांक विजेती बी.ए. तृतीय वर्षाची विद्यार्थिनी रोहिणी लाखोले हिचा सत्कार करताना प्राचार्य डॉ. रोहिणी कुलकर्णी आणि अर्थशास्त्र विभागाचे प्राध्यापक तसेच स्पर्धेत सहभाग नोंदवलेले विद्यार्थी

इयत्ता बारावीच्या परीक्षेत (कला आणि विज्ञान शाखा) घवघवीत यश संपादन केलेले महाविद्यालयाचे विद्यार्थी आणि कनिष्ठ महाविद्यालयीन प्राध्यापक समवेत प्राचार्य डॉ. रोहिणी कुलकर्णी-पांडरे

रसायन शास्त्र विभागातर्फे आयोजित पोस्टर स्पर्धेमध्ये परितोषित प्राप्त विद्यार्थ्यांसमवेत प्रमुख अतिथी मा.डॉ. लिंगमयल्ले, प्राचार्य डॉ. रोहिणी कुलकर्णी-पांडरे आणि प्राध्यापक